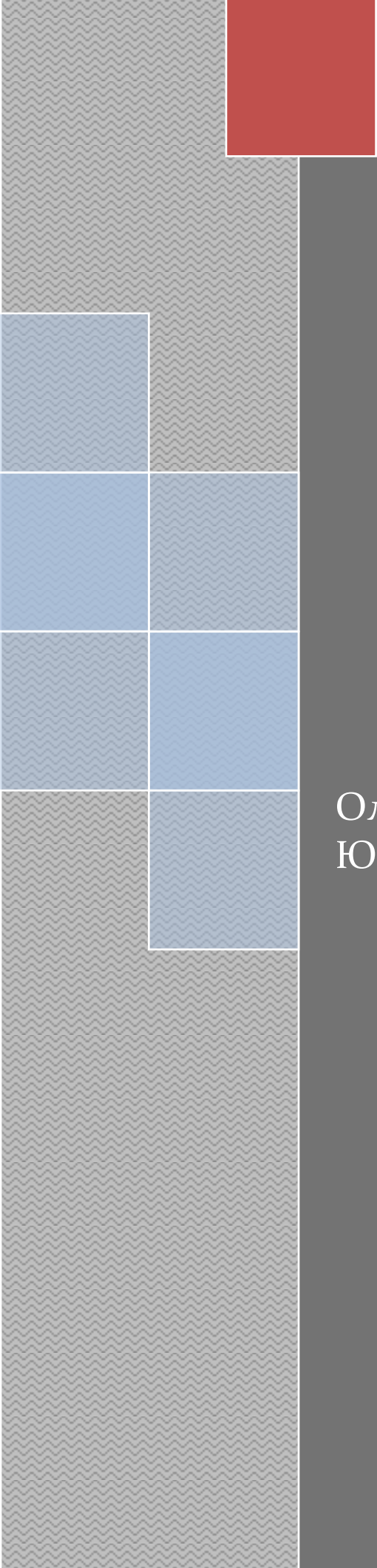

Практична граматика мови гінді: базовий рівень

Олена Гетман, Анна Пономаренко,
Юрій Ботвінкін

2021

Вступ.

«Практична граматики мови гінді: базовий рівень» – навчальний матеріал для практичного засвоєння і відпрацювання основних граматичних положень мови гінді студентами-індологами першого року навчання вищих навчальних закладів України, розроблений викладачами мови гінді кафедри мов і літератур Близького та Середнього Сходу Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Посібник складається з 25 розділів, що охоплюють базову граматику гінді і в свою чергу складаються з граматичного коментаря та комплексу вправ на відповідну граматичну тему. Це перше настільки повне і підкріплене такою кількістю вправ викладення практичної граматики мови гінді в українській індології. Мета даного посібника – максимально активізувати практичний підхід до засвоєння базової граматики у студентів-початківців. Посібник передбачений для використання після оволодіння абеткою гінді і може слугувати базовим навчальним матеріалом для викладачів гінді першого року навчання наряду з іншими видами мовної діяльності: комунікативними вправами, аудіюванням і тд.

Тема 1: Іменник. Утворення форм множини іменників чоловічого та жіночого роду.

Граматичний коментар:

В мові гінді іменник може мати два числа – однину і множину. Форма множини іменників чоловічого та жіночого роду утворюється по-різному.

- 1) **Іменники чоловічого роду** набувають форми множини, яка залежить від закінчення їх форми однини. Якщо в однині іменник закінчується на आ, то в множині це закінчення перетворюється на ए. Наприклад: बेटा – बेटे, लड़का – लड़के, तोता – तोते. Проте існує ряд архаїчних іменників з кінцевою आ, у яких ця зміна не відбувається і форма множини яких не відрізняється від форми однини. До них відносяться: पिता, दादा, नाना, राजा, नेता та деякі інші. Решта іменників чоловічого роду, які не містять закінчення आ у формі однини, у формі множини залишаються незмінними. Наприклад: दिन – दिन, मित्र – मित्र, घर – घर. Або ж на позначення групи людей можна додати लोग. Наприклад: छात्र – छात्र लोग.
- 2) **Іменники жіночого роду** також набувають різних форм множини в залежності від закінчення форми однини. Якщо іменник закінчується на ई, то у множині це закінчення змінюється на इयाँ. Наприклад: बेटी – बेटियाँ, लड़की – लड़कियाँ, बिल्ली – बिल्लियाँ. Коли ж іменник у формі однини уже має закінчення इया, то у формі множини додається лише назалізація. Наприклад: गुड़िया – गुड़ियाँ, चिड़िया – चिड़ियाँ. В усіх інших випадках для утворення форми множини до форми однини додається закінчення ऐँ. Наприклад: रात – रातें, महिला – महिलाऐँ, ऋतु – ऋतुऐँ. Щодо останнього правила слід лише зауважити, що якщо в однині іменник закінчується на ऊ, то перед закінченням ऐँ цей звук змінюється на उ: बहू – बहुऐँ.

Впр. 1. Запишіть подані слова у дві колонки, розділяючи їх за родами:

तस्वीर, कुत्ता, किसान, विद्यार्थी, लड़का, कमरा, भाई, बिल्ला, पुत्र, पलंग, बकरा, बाप, दादा, लड़की, औरत, अध्यापिका, अध्यापक, दुकान, दरवाज़ा, बिल्ली, फर्श, पिता, बहन, अलमारी, बकरी, पानी, किताब, दीवार, बच्चा, आदमी, छत, आईना, बेटी, चिड़िया, पक्षी, कापी, मेज़, जाति, खिड़की, शीशा, ऋतु, नदी, मित्र, दही, घर, मकान, इमारत, पेंसिल, बहू, सेब, केला, कमल, कलम।

Впр. 2. Утворіть форму множини від поданих іменників:

भाषा ж, संबंध प, इरादा प, जाति ж, दवा ज, सवाल प, अभ्यास प, आँख ज, दिन प, बच्चा प, कमरा प, सहेली ज, मकान प, भाई प, चीज़ ज, आदत ज, अनुवाद प, आम प, आशा ज, प, आदर औरत ज, जूता प, काम प, केला प, परिवार प, कविता ज, गुलाब प, कबूतर प, चाबी ज, रानी ज, राजा प, दिल प, रात ज, रास्ता प, नदी ज, नगर प, शहर प, पता प, मछली ज, मौका प, महीना प, देश प, सपना प, खतरा प, खेल प, फ़ायदा प, ज़रूरत ज, फल प, सागर प.

Впр. 3. Утворіть форму множини від поданих іменників:

- 1) बच्चा, आदमी, विद्यार्थी, लड़का, अध्यापक, दरवाज़ा, कमरा, भाई, बिल्ला, कुत्ता, पुत्र, फर्श, पिता, किसान, पलंग, बकरा, बाप, दादा, साधु;
- 2) लड़की, औरत, अध्यापिका, बिल्ली, बहन, अलमारी, बकरी, किताब, छत, बेटी, दीवार, चिड़िया, बुढ़िया, कापी, मेज़, क़मीज़, जाति, खिड़की, ऋतु, नदी, बहू.
- 3) बेटा, पलंग, माता, बहन, भाई, कुरसी, बेग, गाय, आँगन, जाति, पेड़, दिन, रात, नाम, नाक, हाथ, दीवार, पेंसिल, लेख, अलमारी, चिड़िया, खिड़की, राजा, सड़क, लड़का, लड़की, बिल्ली, फूल, पुल, पानी,

बालट, पैर, सिर, सहेली, कापी, कविता, अक्षर, कक्षा, साड़ी, परीक्षा, कहानी, इमारत, नदी.

Впр.4. Утворіть форму однини від поданих іменників:

तस्वीरें, कुत्ते, किसान लोग, विद्यार्थी, लड़के, कमरे, भाई, बिल्ले, पुत्र, पलंग, बकरे, बाप, दादा, लड़कियाँ, औरतें, अध्यापिकाएँ, अध्यापक, साधु, दुकानें, दरवाज़े, बिल्लियाँ, फर्श, पिता, बहनें, अलमारियाँ, बकरियाँ, सब्जियाँ, पानी, किताबें, दीवारें, बच्चे, आदमी, छतें, बेटियाँ, चिड़ियाँ, पक्षी, कापियाँ, मेज़ें, जातियाँ, खिड़कियाँ, ऋतुएँ, नदियाँ, मित्र, दही, बहुएँ, घर, मकान, इमारतें, भाषाएँ, देश, नगर, सड़कें, पेड़, बसें, रोटियाँ, केले, पेंसिलें।

Впр.5. Перекладіть і запишіть наступні словосполучення:

- 1) Кішки та собаки, батьки і діти, книжки й олівці, столи і стіни, стільці й підлога, шафи та вікна, хлопці та дівчата, квіти та пташки, мости й дороги, руки й ноги, дні і ночі, двері й вікна, браття й сестри, сини й доньки.
- 2) Річки і моря, дороги і міста, риби і птахи, овочі та фрукти, зошити і ручки, жінки та чоловіки, діти і вчителі, будівлі та аудиторії, вірші та мрії, країни і міста, сарі та сорочки, носи і очі, дівчата і жінки, хлопці та чоловіки, черевики і сумки, подруги та друзі, олівці та букви, слова і надії.

Тема 2: Порядок слів у простому розповідному та питальному реченнях.

Граматичний коментар:

У *простому розповідному реченні* на першому місці стоїть підмет, а на другому - присудок. Якщо присудок іменний, то спочатку іде іменна частина, а потім дієслово-зв'язка. Наприклад:

मैं छात्र हूँ – Я студент є.

Додаток стоїть перед позначуванням словом. Наприклад:

रमेश मेरा दोस्त है – Рамеш мій друг є.

मेरा दोस्त छात्र है – Мій друг – студент є.

Обставина місця стоїть або перед присудком, або перед підметом, в залежності від того, падає на неї логічний наголос чи ні. Наприклад:

दीमा वहाँ है – Діма там є.

वहाँ दीमा है – Там Діма є.

Загальне питальне речення починається з питального слова क्या «чи». Далі порядок слів такий самий, як і в розповідному реченні. Проте, питальне слово क्या в загальному питанні може випускатися, тоді питання оформлюється інтонаційно. Наприклад:

(क्या) यह कलम है ? – (Чи) це ручка?

(क्या) तुम छात्रा हो ? - (Чи) ти студентка?

Спеціальні питання утворюються за допомогою питальних слів कौन «що», कौन «хто», कहाँ «де, куди», कब «коли» क्यों «чому» та ін. Наприклад:

यह क्या है ? – Що це? यह कापी है – Це зошит.

आप कौन हैं ? – Хто Ви? मैं छात्र हूँ – Я студент.

राम कहाँ है ? – Де Рам? राम यहाँ नहीं है – Рама тут немає.

Впр.1. Прочитайте та перекладіть речення.

1. यह क्या है ? यह किताब है –

2. यह क्या है ? . यह अलमारी है -
3. वह क्या है ? - वह तस्वीर है.
4. वह क्या है ? - वह शीशा है.
5. ये क्या हैं? - ये बैग हैं.
6. ये क्या हैं? - ये फूल हैं.
7. वे क्या हैं? - वे फूलदान हैं.
8. वे क्या हैं? - वे रकसैक हैं.
9. वह क्या है? - वह खिड़की है.
10. यह क्या है? - यह दरवाज़ा है.
11. वह क्या है? - वह मेज़ है.
12. यह क्या है? - यह दीवार है.
13. वह क्या है? - वह नक्शा है.
14. यह क्या है? - यह खड़िया है.

Впр.2. Прочитайте та перекладіть речення .

1. - क्या वह भारत है ?
- नहीं , वह भारत नहीं है। वह पाकिस्तान है।
2. - क्या यह रकसैक है?
- नहीं , यह रकसैक नहीं है। यह बस्ता है।
3. - क्या वह पुस्तक है?
- नहीं , वह पुस्तक नहीं है। वह कॉपी है।
4. - क्या यह नक्शा है?
- नहीं, यह नक्शा नहीं है। यह तस्वीर है।
5. - क्या वह कलम है?
- नहीं, वह कलम नहीं है। वह पेंसिल है।
6. - क्या वह आदमी है?
- नहीं, वह आदमी नहीं है। वह लड़का है।
7. - क्या यह लड़की है?
- नहीं, यह लड़की नहीं है। यह औरत है।
8. - क्या वह दीवार है?
- नहीं वह , दीवार नहीं है। वह दरवाज़ा है।

Впр.3. Перекладіть та запишіть речення мовою гінді.

- 1) - Чи це стіл?
- Так, це стіл.
- 2) - Чи це картина?

- Ні, це не картина. Це годинник.
- 3) – Чи це двері?
– Ні, це не двері. Це стіна.
- 4) – Чи це підлога?
– Так, це підлога.
- 5) – Чи то вікно?
– Ні, то не вікно. То двері.
- 6) – Чи це словник?
– Ні, це не словник. Це книжка.
- 7) – Чи це зошит?
– Так, це зошит.
- 8) – Чи то вчителька?
– Ні, то не вчителька. То студентка.
- 9) – Чи це аудиторія?
– Ні, це не аудиторія. Це кімната.
– Чи це мапа?
– Ні, це не мапа. Це картина.
- 10) – Чи це дзеркало?
– Ні, це не дзеркало. Це вікно.
- 11) – Чи то шафа?
– Так, то шафа.

Впр.4. Прочитайте та перекладіть речення. Переробіть подані речення, вживши виділені слова у формі множини:

1. यह क्या है? यह किताब है। 2. यह क्या है? यह दीवार है। 3. यह क्या है? यह कापी है।
4. यह क्या है? यह पलंग है। 5. यह क्या है? यह कमरा है। 6. वह क्या है? वह दरवाज़ा है। 7. वह क्या है? वह दीवार है। 8. वह क्या है? वह फ़र्श है। 9. वह क्या है? वह कुरसी है। 10. वह क्या है? वह तस्वीर है।

1. यह कौन है? यह औरत है। 2. यह कौन है? यह आदमी है। 3. यह कौन है? यह अध्यापक है। 4. यह कौन है? यह अध्यापिका है। 5. यह कौन है? यह छात्रा है। 6. वह

कौन है? वह **भाई** है। वह कौन है? वह **लड़का** है। 7. वह कौन है? वह **बहन** है। 8. वह कौन है? वह **बिल्ली** है। 9. वह कौन है? वह **कुत्ता** है।

Впр. 5. Перекладіть речення:

1.Хто це? Це хлопець. Він – студент. 2. Хто це? Це хлопці. Вони – студенти. 3. Хто це? Це дівчина. Вона – студентка. 4. Хто це? Це дівчата. Вони – студентки. 5. Хто то? То чоловіки. Вони – селяни. 6. Хто то? То жінки. Вони – викладачі. 7. Хто то? То діти. Вони – учні. 8. Хто це? Це жінка. Вона – лікар. 9. Хто це? Це чоловіки. Вони бізнесмени. 10. Хто то? То люди. Вони – перекладачі.

Впр.6. Сформулюйте всі можливі відповіді на запитання, використавши слова, подані у правій колонці.

1.यह क्या है?	तस्वीर, कुत्ता, किसान, विद्यार्थी, लड़के, कमरा, भाई, बिल्ला,
2. ये क्या हैं?	पुत्र, पलंग, बकरा, बाप, दादा, लड़कियाँ, औरतें, अध्यापिका,
3. यह कौन है?	अध्यापक, दुकान, धोबी, दरवाज़े, बिल्ली, फ़र्श, पिता, बहन,
4. ये कौन हैं?	अलमारी, माता, पिता-बकरी, पानी, किताबें, दीवार, बच्चे,
	आदमी, छत, बेटियाँ, चिड़िया, पक्षी, कापी, मेज़, जातियाँ,
	खिड़की, ऋतुएँ, नदी, मित्र, दही, घर, मकान, इमारत ,
	हिंदू, गुजराती, पंजाबी स्टर-फ़िल्म, भाषाएँ, लोग, देश,

Впр.7. а) Використавши слова, подані у дужках, дайте відповіді на запитання.
б) Запропонуйте свій варіант відповіді.

1. वह लड़का कौन है? (учень) .2 वह लड़की कौन है? (студентка) .3 वे आदमी कौन हैं? (праці) .4 वे औरतें कौन हैं? (лікарі) 5. ये लोग कौन हैं? (туристи) 6. वह आदमी कौन है? (бізнесмен). 7. यह औरत कौन है? (викладачка) 8 . वे बच्चे कौन हैं? (учні) 9. वे पर्यटक कौन हैं? (англіїці) 10. सुशीला कौन है? (пенджабка) 11. रकीफ़ कौन है? (пакистанець) 12. रवि और राधा दोनों कौन हैं? (брат та сестра) 13. यह क्या है? (будинки) 14. ये क्या हैं? (сapi) 15. वे दोनों लड़के कौन हैं? (студенти).

Впр.8. Уявіть ситуацію: Ви повернулися з подорожі до Індії і принесли фотокартки, аби показати своїм друзям. Розіграйте ситуацію: друзі задають Вам запитання на гінді типу «Що це?» «Хто це?» «Хто він/вона/вони?» «Хто ця жінка/чоловік?», а Ви даєте відповіді.

Тема 3: Прикметник. Словозміна прикметників.

Граматичний коментар:

В мові гінді, як і в українській, прикметник зазвичай ставиться перед іменником, який він характеризує, та узгоджується з ним у роді, числі й відмінку. Наприклад: मीठा फल, लम्बी यात्रा, सुंदर चित्र, दिलचस्प कहानी. На відміну від іменників, в роді, числі й відмінку видозмінюються лише ті прикметники, які в прямій формі однини чоловічого роду містять **आ** в закінченні. Наприклад: बड़ा घर, छोटी खिड़की, अच्छे लोग, चौड़े रास्ते पर.

Однак, є і *вийнятки*, які закінчуються на **आ**, та є незмінними:

बढ़िया чудовий

घटिया маловартісний

दुखिया сумний

पैदा народжений

ज़रा маленький

ज़िंदा живий

ताज़ा свіжий (може бути змінним і незмінним)

Впр.1. а) Розкрийте дужки, узгодьте прикметник з іменником. б) Поставте іменники у форму множини та узгодьте з ними прикметники.

(सुंदर) बहन, (लंबा) नदी, (अच्छा) नाम, (बड़ा) शहर, (गंदा) सड़क,
(पुराना) देश, (छोटा) प्रदेश, (लंबा) दिन, (अच्छा) गाँव, (बड़ा) आदमी,
(लंबा) उम्र, (गंदा) साड़ी, (साफ़) खिड़की, (छोटा) बहन, (समझदार)
बच्चा, (बुरा) लड़का, (पक्का) इमारत, (अच्छा) तारीख़, (साफ़) कमरा,
(बड़ा) दरवाज़ा, (सीधा) रास्ता, (सस्ता) खाना, (बुरा) बात, (बड़ा) मेज़,

1. ये अच्छे लोग हैं.	
----------------------	--

(महंगा) साड़ी, (अच्छा) शिक्षा, (भूरा) कुर्सी, (बड़ा) घर, (जवान)
लड़की, (अच्छा) विद्यार्थी, (नया) विश्वविद्यालय, (ऊँचा) दीवार, (नीचा)
छत, (पुराना) किताब, (छोटा) कमरा, (पीला) कुरसी, (पतला) बिल्ली,
(अच्छा) तस्वीर, (पुराना) मित्र, (छोटा) भाई, (बड़ा) बहन, (नया) छात्रा,
(पुराना) छात्र, (मेरा)

अलमारी, (दुखिया) औरत, (बढ़िया) मौसम, (आसान) कक्षा, (कठीन)
परीक्षा।

Впр. 2. Замініть підкреслене слово на його антонім, переписіть та перекладіть речення.

2. वह मेरी <u>छोटी</u> बहन है.	
3. घर के कमरे <u>साफ़</u> हैं.	
4. रकेश हमारा <u>नया</u> दोस्त है.	
5. वह <u>बूढ़ा</u> आदमी इनके अध्यापक जी हैं.	
6. तेरी कक्षा <u>आसान</u> है.	
7. तुम्हारी सहेली <u>असुंदर</u> है.	
8. कमरे की छतें <u>नीची</u> हैं	
9. इसकी नाक <u>लंबी</u> है.	
10. आपके बच्चे <u>मुख</u> हैं.	

Впр. 3. Перекладіть словосполучення:

Худа дівчина, дорога картина, дорога картина гарної дівчини, товста книжка, гарячий чай, гострий олівець, тупий олівець розумного хлопця, свіжі банани, холодна вода, дешеві фрукти, високий господар нового будинку, сумна дівчина, багаті люди, бідна жінка, неправильне ім'я, несвіжий манго, повільний старенький дідусь, швидкий молодий хлопець.

Впр. 4. Перекладіть речення:

1. Це – ручка. Ця ручка – чорна. 2. То – книга. Та книга – зелена. 3. Це – олівець. Цей олівець – жовтий. 4. То – зошити. Ті зошити великі та сині. 5. Це – кімнати. Ці кімнати – маленькі. 6. То – столи. Ті столи – поламані. 7. То – двері. Ті двері – нові. 8. Це – висока стіна, а то – низька стеля. 9. Це – велика шафа, а то – маленький стіл. 10. Це – чорні стільці, а то – білі вікна.

Впр. 5. Перепишіть подані речення, вживаючи виділені слова у формі однини:

1. ये लाल **कापियाँ** हैं। 2. ये मेरे बड़े **भाई** हैं। 3. वे मेरे अच्छे **दोस्त** हैं। 4. वे मेरी नयी **सहेलियाँ** हैं। 5. वहाँ बड़े **कमरे** और छोटी **खिड़कियाँ** हैं। 6. यहाँ नीची **दीवारें** और ऊँचे **दरवाज़े** हैं। 7. मेज़ पर मोटी **किताबें** तथा पतली **कापियाँ** हैं। 8. छत पर छोटी **चिड़ियाँ** हैं और कमरे में बड़ी **चुहियाँ** हैं। 9. यहाँ बूढ़े **आदमी** हैं और वहाँ जवान **औरतें** हैं। 10. यहाँ नये **छात्र** हैं और वहाँ नयी **छात्राएँ** हैं।

Впр. 6. Заповніть пропуски, утворивши питання з питальним словом **कैसा**, а відповіді – з прикметниками, що підходять за змістом. Перекладіть ці речення.

गंदा समझदार, छोटा, पुराना, ऊँचा, बूढ़ा, बड़ा, साफ़, सुंदर, जवान, , नया, महँगा, चौड़ा.

1. यह बच्चा _____ है?– यह बच्चा _____ है.
2. वह औरत _____ है?– वह औरत _____ है.
3. यह मकान _____ है?– यह मकान _____ है.
4. यह कमरा _____ है?– यह कमरा _____ है.
5. ये लोग _____ हैं?– ये लोग _____ हैं.
6. यह खिड़की _____ है?– यह खिड़की _____ है.
7. यह फ़र्श _____ है?– यह फ़र्श _____ है.
8. यह छत _____ है?– यह छत _____ है.
9. वे आम _____ हैं?– वे आम _____ हैं.
10. यह दुल्हन _____ है?– यह दुल्हन _____ है.
11. वह सड़क _____ है?– वह सड़क _____ है.
12. यह दादा _____ है?– यह दादा _____ है.
13. यह अलमारी _____ है?– यह अलमारी _____ है.

Впр. 7. Перекладіть діалог. Придумайте власний діалог за зразком. Розіграйте його в ролях:

- Що це?

- Це – наш клас. Він маленький, але світлий. У класі одне велике вікно, п'ять коричневих столів, десять стільців, жовта шафа та зелена дошка. Це – мій стіл.

- А що знаходиться на твоєму столі?

- На столі – одна велика книга, два маленьких зошити, червона ручка та синій олівець.

- Скільки в класі студентів?

- В класі – дев'ять студентів: п'ять дівчат та четверо хлопців.

.....

Впр. 8. Прочитайте діалог. Поставте прикметники у правильну форму. Придумайте власний діалог за зразком. Розіграйте його в ролях:

- बैग में क्या है

- बैग में एकसेब है। (हरा)

- क्या यह सेबहै (पक्का)

- जी नहीं, यह सेबनहीं है। (पक्का) यहहै। (कच्चा)

- और मेज़ पर क्या है

- मेज़ पर केले हैं

- क्या वे केलेहैं (अच्छा)

- जी हाँ। वे केलेहैं (अच्छा)। वेऔरहैं। (पक्का, मीठा)

Тема 4: Присвійні займенники. Пряма та непряма форма.

Граматичний коментар:

В мові гінді присвійні займенники утворюються від особових і мають всі граматичні ознаки прикметників із закінченням **आ**, тобто видозмінюються залежно від роду, числа й відмінка. Нижче подані особові займенники гінді та утворені від них присвійні:

I особа:

मैं – मेरा, मेरी, मेरे. हम – हमारा, हमारी, हमारे.

II особа:

तू – तेरा, तेरी, तेरे. तुम – तुम्हारा, तुम्हारी, तुम्हारे. आप – आपका, आपकी, आपके.

III особа:

यह – इसका, इसकी, इसके. वह – उसका, उसकी, उसके.

ये – इनका, इनकी, इनके. वे – उनका, उनकी, उनके.

Як бачимо, присвійні форми особового займенника **आप** II особи і всіх особових займенників III особи утворюються поєднанням непрямої форми займенника з післяйменником присвійності **का**. Решта особових займенників мають свої оригінальні присвійні відповідники.

Впр.1. Перекладіть словосполучення:

- 1) इसकी बहन , मेरी बड़ी बहन , आपके पिता , हमारे भाई , उसकी माँ ,
. उनके बच्चे , इनकी सहेली , तेरी बेटियाँ , तुम्हारे बेटे
- 2) मेरी हरी किताब इसके , उसकी छोटी बहन , तुम्हारा बड़ा भाई , बूढ़े पिता
जीइनकी सुंदर , आपके रिश्तेदार , हमारे नये दोस्त , तेरा जवान लड़का ,
. उनका समझदार आदमी , औरत
- 3) लड़के की तस्वीर , बेटे का दोस्त , लड़की का नाम , बच्चे का नया खिलौना ,
नाना , रिश्तेदार के बच्चे , भाई की बिल्ली , बच्चे का कुत्ता , बेटी की सहेली
कमरे की दी , के फूलवारें , तुम्हारी कहानी , आपके पैर , हफ्ते के दिन ,
. अध्यापिका के कागज़ , कक्षा की साफ़ खिड़कियाँ

Впр.2. Розкрийте дужки. Спишіть і перекладіть речення українською мовою.

Напр.: यह यह मेरी पुस्तक है। - पुस्तक है। (मेरा) Це моя книжка.

1. यह . 2 किताब है। (मेरा) वह . 3 फूल है। (तेरा) यह कापी है। (हमारा)
. 4 वह . 5 खिड़की है। (उसका) यह . 6 बिल्ली है। (इसका) क्या यह
मेज़ है (आपका) ? . 7 क्या वह औरत है (इनका) ? . 8 क्या यह (तुम्हारा)
तस्वीर है ? . 9 यह . 10 कुर्सी है। (तेरा) वह आईना है। (उनका)

Впр.3. Прочитайте. Спишіть та перекладіть на українську мову.

मेरे पिता जी , तुम्हारा बेटा , हमारी बेटियाँ , इनकी माता जी , उसकी बहनें,
उनके भाई , आपकी गायें , इसकी जाति बड़ा , पेड़ , अच्छा दिन , काली रातें,
तेरा नाम , लंबी नाक , दायाँ हाथ नारंगी , दीवारें पुरानी , नया लेख ,
अलमारियाँ , छोटी चिड़ियागंदी , खिड़की जवान , साफ़ सड़कें , लड़के , सुंदर
लड़की , इसकी बिल्ली , नानी के फूल , नगर का पुल , पीने का पानी , गाय
की बालटी उनके , पैर इसका , सिर , मेरी सहेली , लड़की की कापियाँ , अच्छी
कविताएँ , नये अक्षर , आसान कक्षा लंबी , साड़ी कठीन , परीक्षाएँ , दिलचस्प
कहानी . गहरी नदी , ऊँची इमारतें ,

Впр.4. Перекладіть словосполучення:

Твоя старша сестра, мій молодший брат, їхні розумні діти, та гарна дівчина,
цей молодий хлопець, його дурні студенти, їхня брудна підлога, його чисте

вікно, наша нова книжка, її старі двері, їхня низька стеля, Ваша дорога мапа, його дешевий манго, їхня висока стіна, твоя стара бабуся, їхній поганий пес.

Впр.5. Перекладіть словосполучення:

1.Моя велика кімната; двері моєї великої кімнати; на дверях моєї великої кімнати; 2. Твоя молодша донька; дитина твоєї молодшої доньки; друзі дитини твоєї молодшої доньки; 3. Наша столиця; вулиця нашої столиці; на красивій вулиці нашої столиці; 4.Твій старий батько; брат твого старого батька; дружина брата твого старого батька; 5. Їхня велика країна; столиця їхньої великої країни; зі столиці їхньої великої країни; 6. Наш батько; кімната нашого батька; двері кімнати нашого батька; на дверях кімнати нашого батька; 7. Той селянин; поле того селянина; зелене поле того селянина; на зеленому полі того селянина; 8. Моя склянка; в моїй склянці; в моїй порожній склянці; в моїй порожній чистій склянці; 9. Їхній новий університет; вікно їхнього нового університету; з вікна їхнього нового університету; 10 Наш друг; брат нашого друга; родина брата нашого друга.

Впр.6. Утворіть з особових займенників присвійні:

а) чол. роду, одн.; б) жін. роду одн.:

1.मैं; 2. तू; 3. तुम; 4. हम; 5. आप; 6. यह; 7. वह; 8. ये; 9. वे

Впр.7. Утворіть форму множини від поданих словосполучень. Складіть речення з обома варіантами словосполучень:

1.उसका पुराना दोस्त, 2.मेरी नयी सहेली, 3.हमारी बड़ी खिड़की, 4.तुम्हारा छोटा बच्चा, 5.तेरा गंदा जूता, 6.आपका बड़ा रोशन कमरा, 7.उनका छोटा बेटा, 8. उसकी नयी हरी साड़ी, 9.इसका निजी मकान 10. मेरा बड़ा हरा सेब।

Впр.8. Узгодьте займенник з іменником:

1.यह (तेरा) समस्या है। 2.यह (तुम्हारा) दोस्त हैं। 3.वह (मेरा) सखी है। 4.यह छोटा लड़का (हमारा) बच्चा है। 5. वे बूढ़े आदमी (आपका) रिश्तेदार हैं। 6. ये समझदार लड़के (हमारा) विद्यार्थी हैं। 7. वह लाल कलम (मेरा) है और यह सफ़ेद पेन्सिल (उसका) है। 8. वे लोग (हमारा) जान-पहचान हैं। 9. (उनका) माता जी अध्यापिका हैं। 10. क्या वह आदमी (आपका) पति है?

Впр.9. Перекладіть речення. Переробіть їх, вживаючи виділене слово у формі множини:

1. Це – мій старший **брат**. 2. Це моя молодша **сестра**. 3. Це – мій хороший **товариш**.
2. То – твоя простора **кімната**. 2. То твоя нова **книга**. 3. То – твоя красива **країна**.
3. Це – наш новий **студент**. 2. Це – наш великий **університет**. 3. Це – наш колишній **викладач**.
4. То – ваш єдиний **син**. 2. То – ваша працьовита **дочка**. 3. То – ваша молода **мама**.
5. Це – його синя **ручка**. Це – його зелений **олівець**. 3. Це – його білий **зошит**.
6. То – їхній високий **будинок**. 2. То – їхня власна **автівка**. 3. То – їхня багата **родина**.

Впр.10. Утворіть форму множини від поданих словосполучень. Складіть речення з обома варіантами словосполучень:

- 1.उसका पुराना दोस्त, 2.मेरी नयी सहेली, 3.हमारी बड़ी खिड़की, 4.तुम्हारा छोटा बच्चा,
- 5.तेरा गंदा जूता, 6.आपका बड़ा रोशन कमरा, 7.उनका छोटा बेटा, 8. उसकी नयी हरी साड़ी, 9.इसका निजी मकान 10. मेरा बड़ा हरा सेब।

Впр.11. Перекладіть словосполучення:

1.Моя ручка, моя книга, мої речі; 2. Твій син, твоя донька, твої діти; 3. Твій батько, твоя мама, твої батьки; 4. Наш чоловік, наша жінка, наші люди; 5. Ваш друг, ваша подруга, ваші друзі; 6.Його брат, його сестра, його родичі; 7. Його дідусь, його бабуса, його дідусь та бабуса; 8. Їхня сорочка, їхнє сарі, їхній одяг; 9 .Їхнє яблуко, їхнє манго, їхні фрукти.

Впр. 12. Перекладіть речення:

1. Це моє зелене яблуко. Це твоє жовте манго. Це наші солодкі фрукти. 2. Це мій колишній друг. Це ваша нова подруга. Це наші хороші друзі. 3. Це твій розумний студент. Це його розумна студентка. Це ваші розумні студенти. 4. Це її молодший син. Це його молодша донька. Це їхні молодші діти. 5. Це моя велика країна. Це його велика країна. Це наші великі країни.

1.Моя червона ручка, моя нова книга, мої гарні малюнки; 2. Твій син, твоя донька, твої старенькі батьки; 3. Твій батько, твоя вродлива мама, твої розумні діти; 4. Наш чоловік, наша молода жінка, наші люди; 5. Ваш друг, ваша добра подруга, ваші друзі; 6.Його молодший брат, його старша сестра, його родичі; 7. Його дідусь, його бабуса, його старенькі дідусь та бабуса; 8. Їхня стара аудиторія, їхнє гарне сарі, їхні великі кімнати; 9 .Їхнє брудне вікно, їхня висока стеля, їхні сірі двері.

Впр.13. Прочитайте діалог. Розкрийте дужки, поставивши прикметники та займенники у правильну форму. Придумайте власний діалог за зразком. Розіграйте його в ролях:

- नमस्ते जी।

- नमस्कार।

- (आपका) नाम क्या है?
- (मेरा) नाम गीता है।
- गीता, आप (कैसा) हैं?
- मैं ठीक हूँ, धन्यवाद।
- गीता जी, यह (पीला) मेज़ (किसका) है?
- यह (पीला) मेज़ (मेरा) है।
- (आपका) मेज़ पर क्या है?
- (मेरा) मेज़ पर दो (बड़ा) किताबें और एक (छोटा)कापी हैं।
- क्या, किताबें और कापियाँ (आपका) हैं?
- जी हाँ, ये (मेरा) हैं।
- और ये कलम (आपका) भी हैं?
- जी नहीं, ये कलम (मेरा) नहीं हैं। ये (आपका) हैं।

Впр.14. Перекладіть речення.

1. Ваш син – наш хороший товариш. 2. Наша дочка – її колишня подруга. 3. Моя мама – їхня нова викладачка. 4. Наші батьки – його знайомі. 5. Їхні діти – наші учні. 6. Ваші маленькі помилки – наші великі проблеми. 7. Наші викладачі – його колишні учні. 8. Твій новий знайомий – мій родич. 9. Твоя мати – моя сестра. 10. Його дідусь – наш сімейний лікар.

Впр.15. Перкладіть словосполучення. Утворіть речення з даними словосполученнями:

हमारा विश्वविद्यालय; मेरा घर; तेरे बच्चे; मेरी सहेलियाँ; मेरा देश; हमारी अध्यापिका; तेरे जूते; आपकी राजधानी; तुम्हारा नाम; हमारी बेटियाँ; उनकी भाषा।

Тема 5: Допоміжне дієслово होना і його форми.

Граматичний коментар:

В мові гінді стандартно речення будуються з допомогою дієслова «бути» - होना, яке набуває різних форм в залежності від особи підмета і часу. Наприклад, речення «Я – людина.» мовою гінді обов'язково міститиме ще й дієслово «є» - मैं मनुष्य हूँ (дослівно, «я людина є»), де हूँ – форма дієслова होना, зумовлена підметом – особовим займенником першої особи однини मैं.

Щоб правильно використовувати дієслово होना, слід запам'ятати усі його форми відповідно до особи підмета і часу. На разі подаємо форми дієслова होना для теперішнього часу, які відповідають особовим займенникам (з іменниками вживаються ті ж форми, що з особовими займенниками третьої особи).

I особа:

मैं – हूँ. हम – हैं.

II особа:

तू – है. तुम – हो. आप – हैं.

III особа:

यह, वह – है. ये, वे – हैं.

Якщо просте стверджувальне речення «Це мій дім.» мовою гінді звучатиме यह मेरा घर है।, то для надання цьому реченню заперечної форми буде використовуватись заперечна частка नहीं, що ставиться безпосередньо перед допоміжним дієсловом होना – यह मेरा घर नहीं है।.

В

प
Зразок: 1. मैं कौन हूँ? Хто я? मैं विद्यार्थी हूँ। Я – студент.
र

मैं – विद्यार्थी, तू – छात्रा, यह – अध्यापक, वह – राजदूत, तुम – वकील, हम – मित्र, आप –
1
मेहमान, ये – सहेलियाँ, वे – बहनें

Впр.2. Прочитайте діалог. Поставте дієслово होना у правильну форму.
П

प
Придумайте власний діалог за зразком. Розіграйте його в ролях:

o
व
नमस्ते जी!

i
द
नमस्ते!

म
i
आपका नाम क्या (होना).....?

н
я
मेरा नाम रमेश (होना).....।

й
т
रमेश जी, ये लोग कौन (होना).....?

e
वह लड़का मेरा बड़ा भाई अशोक (होना).....और वह लड़की मेरी छोटी बहन राधा
(होना).....।

i
e
आप लोग कहाँ से (होना).....?

c

л

– हम लोग दिल्ली से (होना).....।

Впр. 3.Перекладіть речення:

Я – з України, ти – з Індії. . Я – українець, ти – індіанка Тебе звати Ясмін, мене звати – Юрій. Тобі 17 років, мені – 20. Ті хлопці – мої колишні друзі, ці дівчата – твої нові подруги. Ми всі – студенти. Це – наш університет. В університеті – багато студентів та викладачів.

Це – наша аудиторія. Вона велика та світла. В аудиторії – 3 великих столи та 10 стільців, зелена дошка, жовта шафа, комп'ютер та принтер. У жовтій шафі знаходиться багато книг та журналів. На білій стіні – красиві картини.

Впр.4. Ваш співрозмовник – індієць. Дайте відповідь на кожну з його реплік:

दिनेश: नमस्ते। मेरा नाम दिनेश है। और तुम्हारा नाम क्या है?

दिनेश: मैं हिंदुस्तानी हूँ। तुम्हारी जाती क्या है?

दिनेश: मेरी उम्र अठारह साल है। तुम मुझ से छोटे या बड़े हो?

दिनेश: अच्छा, तो तुम कहाँ पढ़ते हो?

दिनेश: तुम्हारे दल में लड़के-लड़कियाँ कितने हैं?

दिनेश: यह बताओ, क्या तुम शादीशुदा हो?

दिनेश: और यह सुंदर लड़की कौन है?

दिनेश: आपके देश की लड़कियाँ बहुत खूबसूरत हैं!

दिनेश: तुम कभी भारत आओ।

दिनेश: ठीक है। नमस्ते।

Впр. 5 Перекладіть діалог. Розіграйте його в ролях:

- Хто ця жінка?
 - Це – моя мама. Вона – вчителька.
 - Твоя мама – дуже красива. А то хто?
 - То – мій батько. Він – лікар. Мої батьки – дуже хороші люди.
 - А хто ці діти?
 - Ці двоє хлопців – мої старші брати Вімаль та Моган, а то – моя молодша сестра Шіла. А у тебе є брати та сестри? (досл. А твої брати-сестри є?)
 - Ні. Я в сім'ї – єдина донька.
-

Впр.6. Розкрийте дужки, поставте дієслово होना у правильну форму:

1.तुम कौन (होना).....? मैं राजा (होना).....। और वह पतला आदमी कौन (होना).....?
वह आदमी मेरा सेवक (होना).....। 2.आपके कितने बच्चे (होना).....? मेरे तीन बच्चे
(होना).....। वे कहाँ (होना).....? वे घर पर (होना).....। 3. वह सुंदर औरत कौन
(होना).....? वह मेरी प्यारी पत्नी (होना).....। उसका नाम क्या (होना).....? उसका
नाम यस्मीन (होना).....।

Впр.7. Провидозмініуйте речення з даними особовими займенниками :

वह, तू, तुम, आप, ये, वे

1.यह कौन है? 2.यह डाक्टर है। 3. यह कहाँ से है? 4. यह भारत से है। 5. यह कैसा है? यह
कैसी है? 6. यह कितने साल का है? यह कितने साल की है? 7. यह हमारा छात्र है। यह

हमारी छात्रा है। 8. यह अध्यापक है। यह अध्यापिका है। 9. यह मेरा मित्र है। यह मेरी सखी है। 10. यह हमारा पुत्र है। यह हमारी पुत्री है।

Впр.8 Заповніть пропуски вибравши, вибравши правильний варіант дієслова
होना:

1. वह आदमी पंजाबी.....। 2. क्या ये आदमी पाकिस्तानी? 3. नमस्ते राम क्या आप गुजराती 4. मैं जर्मन नहीं....., अंग्रेज़.....। 5. हम लोग हिंदुस्तानी नहीं....., लेकिन यह आदमी हिंदुस्तानी.....। 6. पीटर, क्या तुम अंग्रेज़.....? नहीं, मैं जर्मन। 7. क्या तुम दोनों अंग्रेज़.....? नहीं हम जर्मन। 8. सुशीला गुजराती, लेकिन सुशील और रवि दोनों पंजाबी.....। 9. क्या आप राम? जी हाँ, मैं राम। 10. क्या वे दोनों आदमी धोबी? जी नहीं, फ़िल्म-स्टार।

Впр.9. Ваш співрозмовник – індієць. Дайте відповідь на кожну з його реплік:

राम: नमस्ते, मैं राम हूँ।

राम: क्या आप जर्मन हैं?

राम: क्या यह आपका मित्र है?

राम: उसका नाम क्या है?

राम: और वे लड़कियाँ कौन हैं?

राम: अच्छा, नमस्ते।

Впр.10. Розкрийте дужки, вживаючи іменники, прикметники та дієслова у правильній формі.

यह मेरा परिवार है। (मेरे परिवार) में बहुत लोग (होना)। ये (होना) मेरे पिता जी, मेरी माता जी, मेरे दादा-दादी, दो बड़ी (बहन), एक (छोटा) भाई और मैं। (मेरा) माँ का नाम बसंती है। (मेरा) पिता जी का नाम मोहन है। (मेरा) दादा का नाम अशोक है और (दादी) का नाम राधा है। मैं (वे) का पोता (होना)। मेरी दो बहनें (वे) की पोतियाँ (होना)। (मेरा) भाई का नाम विमल है। वह (हमारा) परिवार में सब से छोटा (होना)।

Впр. 11. Дайте відповіді на запитання за зразком. Перекладіть речення:

क्या वहाँ एक सेब है? a) जी हाँ, वहाँ एक सेब है। 6) जी नहीं, वहाँ एक सेब नहीं है। वहाँ दो सेब हैं।

1.क्या वहाँ एक आम है? 2. क्या वहाँ एक लड़का है? 3. क्या वहाँ एक बिल्ली है? 4. क्या वहाँ एक राजा है? 5. क्या वहाँ एक चुहिया है? 6. क्या वहाँ एक छात्र है? 7. क्या वहाँ एक खिड़की है? 8. क्या वहाँ एक दोस्त है? 9 .क्या वहाँ एक गाड़ी है? 10. क्या वहाँ एक राजा है?

Впр. 12. Утворіть заперечні речення з нижчеподаних:

1. यह मेरी बहन है। 2. मेज़ पर किताब है। 3. वह हिंदुस्तान है। 4. ये लड़कियाँ हैं। 5. वे विद्यार्थी हैं। 6. जी हाँ, यह मेरा बच्चा है। 7. जी हाँ, किताब पर कापियाँ हैं। 8. जी हाँ, छत पर चिड़ियाँ हैं। 9. जी हाँ, वह मेरा कमरा है। 10. जी हाँ, कमरे में लोग हैं।

Впр.13. Дайте стверджувальну та заперечну відповіді:

1.क्या यह औरत अध्यापिका है? 2. क्या वह आदमी किसान है? 3. क्या यह कलम है? 4. क्या वह दरवाज़ा है? 5. क्या ये छात्र हैं? 6. क्या वे खिड़कियाँ हैं? 7. क्या ये सेब हैं? 8. क्या मेज़ पर कापियाँ हैं? 9. क्या फ़र्श पर बिल्ली है? 10. क्या दीवार पर तस्वीर है? 11. क्या वह आदमी पंजाबी है? 12. क्या वे पर्यटक जर्मन हैं? 13. क्या ये औरतें हिंदुस्तानी हैं? 14. क्या ये लड़कियाँ गुजराती हैं? 15. क्या वह धोबी है?

Впр.14. а) Заперечте твердження та продовжіть думку, використовуючи підказки, подані в дужках; б) запропонуйте власний варіант, замість поданого в дужках:

1. यह औरत अध्यापिका है। (डाक्टर) 2. वह आदमी किसान है। (धोबी) 3. यह कलम है। (पेंसिल) 4. वह दरवाज़ा है। (दीवार) 5. ये छात्र हैं। (विद्यार्थी) 6. वे खिड़कियाँ हैं। (दरवाज़े) 7. ये सेब हैं। (आम) 8. मेज़ पर कापियाँ हैं। (किताबें) 9. फ़र्श पर बिल्ली है। (कुत्ता) 10. दीवार पर तस्वीर है। (घड़ी) 11. वह आदमी पंजाबी है। 12. (गुजराती) वे पर्यटक जर्मन हैं। 13. (अँग्रेज़) ये औरतें हिंदुस्तानी हैं। 14. (पाकिस्तानी) ये लड़कियाँ गुजराती हैं। 15. (पंजाबी) वह धोबी है। (नौकर)।

Впр. 15. Перекладіть речення:

1. Що це? Це – ручка? Що то? То – олівець. 2. Що це? Це – книги. Що то? То – зошити. 3. Це столи? Ні, це не столи. Це стільці. 4. То вікна? Ні, то не вікна. То – двері. 5. Це шафа? Так, це – шафа. 6. То стеля? Так, то – стеля. 7. На столі яблука? Ні, на столі – манго.

1. Кто це? Це – хлопці. Вони – студенти. 2. Кто то? То – дівчата. Вони – учениці. 3. Кто це? Це – жінка. Вона – лікар. 4. Кто то? То – чоловік. Він – селянин. 5. Це викладач? Ні, це не викладач. Це – водій. 6. То кішки? Ні, то не кішки. То – собаки. 7. В кімнаті дитина? Так, в кімнаті дитина.

Впр. 6. а) Опишіть, що ви бачите на картинках; б) Опишіть, що ви бачите на своєму столі та на столі товариша:

Тема 6: Непрямі форми іменників чоловічого та жіночого роду однини

Прості післяйменники का, को, पर, में, से, तक

Граматичний коментар:

В мові гінді іменник має три відмінкові форми: пряму, непряму та кличну. Всі відтінки відмінкових значень передаються за допомогою післяйменників. Непряма форма іменника однини у більшості випадків залишається тотожною прямій формі. Лише у випадку іменників чоловічого роду однини, що містять закінчення आ, це закінчення змінюється на ए, подібно до утворення форми множини. Наприклад: कमरा – कमरे, कुत्ता – कुत्ते, मज़ा – मज़े.

Оскільки в мові гінді відмінкові значення передаються післяйменниками, то непрямої форми іменник набуває завжди, коли за ним слідує післяйменник. Післяйменники в гінді бувають прості і складні. Найпоширеніші прості післяйменники:

का, की, के – післяйменник присвійності, може мати різні форми в залежності від роду, числа і відмінка іменника, що слідує за ним і є об'єктом присвійності. Наприклад: घर का कमरा, दोस्त की बहन, पूर्व के देश. Чергування का – के відбувається лише тоді, коли об'єктом присвійності є іменник чи іменники чоловічого роду. У випадку з жіночим родом післяйменник की не міняє форми, не залежно від числа й відмінка об'єкта присвійності.

को – післяйменник акузативної форми, надає іменнику значення давального чи знахідного відмінка. Наприклад: पिता को – батькові, बिल्ली

को – кішці, छात्र के भाई को – брату студента, अध्यापिका की बहन को – сестрі вчительки.

पर – післяйменник, що відповідає українському прийменнику «на» і надає іменнику значення місцевого відмінка. Наприклад: मेज़ पर – на столі, सिर पर – на голові, कमरे के दरवाज़े पर – на дверях кімнати, मकान की छत पर – на даху будинку.

में – післяйменник, що відповідає українському прийменнику «в» чи «у», теж надає значення місцевого відмінка. Наприклад: दरकान में – в магазині, हाथ में – в руці, बेटे के कमरे में – в кімнаті сина, कमीज़ की जेब में – в кишені сорочки.

से – післяйменник, що, залежно від контексту, відповідає українським прийменникам «з» і «від» чи сполучнику «ніж» і «аніж», надає значення родового відмінка. Наприклад: भारत से – з Індії (ніж Індія), रिश्तेदार से – від родича (ніж родич), शिक्षक के बेटे से – від сина викладача (ніж син викладача), बहन की किताब से – з книги сестри (ніж книга сестри).

तक – післяйменник, що відповідає українському прийменнику «до», надає значення родового відмінка. Наприклад: अंत तक – до кінця, तरवाज़े तक – до дверей, शहर के किनारे तक – до краю міста, देश की सीमा तक – до кордону країни.

Непрямі форми особових займенників з простими післяйменниками

Об'єктний відмінок (особові займенники + को) відповідає знахідному та давальному відмінкам в українській мові.

Вивчіть відмінювання особових займенників із को на пам'ять.

मैं + को = मुझको / मुझे – мені, мене हम + को = हमको / हमें – нам, нас

तू + को = तुझको / तुझे – тобі, тебе

तुम + को = तुमको / तुम्हें – тобі, тебе

आप + को = आपको – Вам, Вас

यह + को = इसको / इसे – цьому/цього/це; йому/їй; його/її ये + को = इनको / इन्हें – цим/їм/це; цих/їх

वह + को = उसको / उसे – тому/того/те; йому/їй; його/її वे + को = उनको / उन्हें – тим/ їм/те; тих/їх

Впр.1. Провідмініайте за зразком вище особові займенники з післяйменниками पर, तक, से, में.

Впр.2. Розкрийте дужки, поставте іменники в непряму форму однини. Перекладіть словосполучення.

तस्वीर(पर) , कुत्ता(का) , किसान(को) , विद्यार्थी(से) , लड़का(का) , कमरा(में) , भाई(को) ,
बिल्ला(पर) , पुत्र(से) , पलंग(पर) , बकरा(का) , बाप(को) , दादा(से) , लड़की(का) , औरत
(पर), अध्यापिका(को) , अध्यापक का(, दुकान(में) , दरवाज़ा(पर) , बिल्ली(को) , फ़र्श(पर) ,
पिता(से) , बहन(को) , अलमारी(में) , बकरी(पर) , पानी(में) , किताब(में) , दीवार(तक) ,
बच्चा(का) , आदमी(को) , छत(पर) , बेटी(से) , चिड़िया(को) , पक्षी(का) , कापी(में) , मेज़
(पर), खिड़की(से) , नदी(तक) , मित्र(को) , दही(में) , घर(से) , मकान(पर) , इमारत ,(में)
पेंसिल ,(का) बहू ,(में) सेब ,(का) केला ,(पर) कमल ,(से) कलम ,(से) शहर ,(से)राजा
,(का)दादी (से)।

Впр.3. Розкрийте дужки, ставлячи іменники у непряму форму однини. Перекладіть словосполучення. Складіть речення з даними словосполученнями:

) घर (की खिड़कियाँ,) देशकी (राजधानी,) लड़का (का नाम,) मोहन (का कमरा,) हिंदी (का पाठ,) कमरा (की दीवारें,) औरत (का बेटा, की (स्त्री) , साड़ियाँ छात्र (की कापियाँ,) शहर (के लोग,) बच्चा (के माँबाप,) विश्वविद्यालय (के विद्यार्थी,) माँ (की बहनें) , पिता) , के जूते (दादाके (() , () , बालकुआँ) , का पानी (राजा) , का नाम (बूढ़ा , का चश्मा () बूढ़ियाक (े हाथ) , तोता) , की आवाज़ (धोबीका काम। (इमारत) की खिड़कियाँ , (हिंदी , (की कक्षा) औरत , (के बच्चे) छात्रा , (की किताबें) बेटा , (का दोस्त) नगर , (की सड़कें) पीना , (का पानी) कमरा का) , (दरवाज़ा दादा , (के शब्द) लड़का , (का कुत्ता) माँ , (की सहेली) राजा , (की बहन) देश की) राजधानी , (शहर , (के लोग) पिता , (के हाथ) आदमी , (की कविताएँ) तख्ते . (का रंग)

Впр.4. Утворіть форму множини від поданих словосполучень, складіть та запишіть з ними речення.

1. उसका पुराना दोस्त, 2. मेरी नयी सहेली, 3. हमारी बड़ी खिड़की, 4. तुम्हारा छोटा बच्चा, 5. तेरा गंदा जूता, 6. आपका अच्छा रोशन कमरा, 7. उनका जवान बेटा, 8. उसकी नयी हरी साड़ी, 9. इसका ऊँचा मकान 10. मेरा महँगा हरा सेब।

Впр. 5. Перекладіть словосполучення. Придумайте п 'ять власних аналогічних словосполучень мовою гінді.

Кімната сестри, будинок бабусі, іграшки брата, стіл учня, вікна кімнати, міста країни, мамина любов, двері кімнати, одяг чоловіка, кішка хлопчика, рука дівчини, батькові брати, шкільна вчителька, друг брата, зошити учня, двері шафи, очі матері, люди Індії, сестра друга, брат подруги, голос мами, дах будинку, люди Індії, мова дитини, друзі Радгі, книги Раві, вулиці Делі.

Син друга, друг сина, подруги доньки, кішка родича, батьки дитини, дитина жінки, брат батька, сестра хлопця, брати дівчини, вікна кімнати, книжки студентки, іграшка дитини, шафи кімнати, квіти аудиторії, малюнки чоловіка, вірші дідуся, дерева бабусі, пес друга, мапи викладача, двері кімнати, спальня, питна вода, стіни аудиторії.

Впр. 6. Перекладіть словосполучення.

Кімната бабусиної сестри , двері будинку друга, вулиці столиці Індії, ім'я сина вчительки, іграшки друга хлопчика, голос маминої подруги, сарі доньки брата, вікна батькового дому, донька дідусевого друга, невістка вчителя Раджу.

Впр.7. Перекладіть речення:

1. На столі – мої книги. Ці книги великі? Так, ці книги – великі. Ні, ці книги маленькі. 2. Тут чотири зошити. Ці два зошити – червоні, ті два зошити – зелені. 3. Що в сумці? В сумці – три чорні ручки і два зелені олівці. 4. На стільці яблуко? Так, на стільці – яблуко. Воно стигле та солодке. 5. На стіні – одна коричнева дошка і три гарні картини. 6. На підлозі – кішка. Вона біла? Ні, вона не біла, вона – чорна. 7. Це – склянка. Що у склянці? У склянці – холодна вода.

Впр. 8. Використовуючи словосполучення складіть мікродіалоги за зразком:

छात्र की कापियाँ - छात्रा की किताबें- माँ के चप्पल , पिता के जूते , लड़के का कुरता – लड़की की कमीज़ , विद्यार्थी के कलम – विद्यार्थिनी की पेंसिलें दादा की ,
– धोती दादी की साड़ी

Зразок:

- नमस्ते जी!
- नमस्ते!
- ये क्या हैं ? क्या ये छात्र की कापियाँ हैं?
- जी नहीं ये , छात्र की कापियाँ नहीं हैं ये , छात्रा की किताबें हैं।
- अच्छा धन्यवाद।

Впр. 9. Перекладіть слова та словосполучення з ними:

1. Кімната; двері кімнати; на дверях кімнати; 2. Донька; дитина доньки; друзі дитини доньки; 3. Столиця; вулиця столиці; на вулиці столиці; 4. Батько; брат батька; дружина брата батька; 5. Країна; столиця країни; зі столиці країни; 6. Батько; кімната батька; двері кімнати батька; на дверях кімнати батька; 7. Селянин; поле селянина; на полі селянина; 8. Будинок; вікно будинку; з вікна будинку; 9. Університет; аудиторія університету; в аудиторії університету; 10 Друг; брат друга; родина брата друга.

Впр. 10. Перекладіть слова та словосполучення з ними:

1. Будинок; двері будинку; маленькі двері будинку; маленькі двері великого будинку;
2. Кімната, вікна кімнати, великі вікна кімнати; великі вікна маленької кімнати;
3. Університет, студенти університету; хороші студенти університету; хороші студенти нового університету;
4. Чоловік; магазин чоловіка; старий магазин чоловіка; старий магазин молодого чоловіка;
5. Дівчина; сумка дівчини; чорна сумка дівчини; чорна сумка красивої дівчини;
6. Селянин; поле селянина; зелене поле селянина; зелене поле працюючого селянина;
7. Вулиця; будинки вулиці; високі будинки вулиці; високі будинки широкої вулиці;
8. Країна; столиця країни; красива столиця країни; красива столиця багатой країни;
9. Чоловік; діти чоловіка; дорослі діти чоловіка; дорослі діти старого чоловіка;
10. Місто; люди міста; привітні люди маленького міста; привітні люди маленького міста.

Тема 7: Непрямі форми іменників чоловічого та жіночого роду множини.

Граматичний коментар:

В непрякій формі множини всі іменники мови гінді мають закінчення औं. Однак слід пам'ятати, що в деяких випадках зміни відбуваються в основі іменника.

Іменники чоловічого роду, які в прямій формі однини закінчуються на आ, а в прямій формі множини, відповідно, на ए, просто змінюють ці закінчення на औं. Наприклад: लड़का – लड़कों, गाना – गानों. Винятком є ті архіїчні іменники, в яких пряма форма множини відповідає прямій формі однини. В їх випадку закінчення औं додається до вже присутнього закінчення आ. Наприклад: पिता – पिताऔं, राजा – राजाऔं.

Іменники чоловічого та жіночого роду, основа яких в прямій формі однини (у випадку з чоловічим родом – і в прямій формі множини) закінчується на приголосний чи коротку голосну, в непрякій формі множини просто додають до цієї основи закінчення औं. Наприклад: दिन – दिनों, कवि – कवियों, रात – रातों, प्रति – प्रतियों.

Іменники чоловічого і жіночого роду, основа яких в прямій формі однини (у випадку з чоловічим родом – і в прямій формі множини) закінчується на іншу, ніж आ, довгу голосну, в непрякій формі множини міняють цю голосну на її короткий відповідник. Наприклад: आदमी – आदमियों, उल्लू – उल्लुओं, लड़की – लड़कियों, बहू – बहुओं.

Іменники жіночого роду, основа яких в прямій формі однини закінчується на आ, теж просто додають до основи закінчення **ओं**. Наприклад: माता – माताओं, छात्रा – छात्राओं

Впр.1. Заповніть таблицю.

Прямий відмінок одн.	Непрям.відм. одн.	Прямий відмінок мн.	Непрям.відм. мн.
कुत्ता	कुत्ते से	कुत्ते	कुत्तों से
नदी	 में		 में
आदमी	 के साथ		 के साथ
पिता	 के लिए		 के लिए
कविता	 में		 में
महिला	 को		 को
बहन	 के पास		 के पास
गाड़ी	 से		 से
राजा	 तक		 तक
गुड़िया	 से		 से

बेटी			
	को		को

Впр. 2. Поставте подані словосполучення у форму множини.

तस्वीर पर, कुत्ते का, किसान को, विद्यार्थी से, लड़के का, कमरे में, भाई को, बिल्ले पर, पुत्र से, पलंग पर, बकरे का, बाप को, दादा से, लड़की का, औरत पर, अध्यापिका को, अध्यापक का, दुकान में, दरवाजे पर, बिल्ली को, फ़र्श पर, पिता से, बहन को, अलमारी में, बकरी पर, किताब में, दीवार तक, बच्चे का, आदमी को, छत पर, बेटी से, चिड़िया को, पक्षी का, कापी में, मेज़ पर, खिड़की से, नदी तक, मित्र को, दही में, घर से, मकान पर, इमारत में, पेंसिल सेकेले, कमल पर, कलम से, काबू, सेब में, का, शहर से, राजा का दादी, से।

Впр. 3. Перепишіть подані речення, вживаючи виділені слова у формі множини:

1. **मेज़** पर केले हैं। 2. **कमरे** में लोग हैं। 3. **कुरसी** पर बिल्लियाँ हैं। 4. **दुकान** में औरतें हैं। 5. **घर** के पास पेड़ हैं। 6. **गाड़ी** में बच्चे हैं। 7. **पेड़** में फूल हैं। 8. **विश्वविद्यालय** में विद्यार्थी हैं। 9. **खेत** में किसान हैं। 10. **पिंजरे** में पक्षी हैं।

Впр.4. Розкрийте дужки. Поставте іменники у вірну форму.

1. (हमारी सड़कें).....पर बहुत पेड़ हैं। 2. यह औरत (वह सुंदर लड़की).....की माता जी है। यह (वह छात्र).....की अध्यापिका है। 3. (ये बड़ी अलमारियाँ).....में बहुत हिंदी की किताबें हैं। 4. ये (वे छोटे बच्चे)के खिलौने हैं। 5. (यह पुरानी किताब).....में बहुत

दिलचस्प कहानियाँ हैं। 6. (आपकी मेज़ें).....पर क्या-क्या हैं 7. यह लड़की (मेरा मित्र).....की छोटी बहन है। 8. वह बड़ा मकान (मेरी सहेलियाँ).....का घर है। 9. (यह देश)के (पुराने नगर).....में ऊँची इमारतें नहीं हैं। 10. (हमारे छोटे कमरे).....में बहुत बड़ी खिड़कियाँ हैं।

Впр.5. Перекладіть словосполучення. Придумайте п'ять аналогічних словосполучень мовою гінді.

Дружини ваших молодших синів; вікна тих високих будинків; чоловіки їхніх молодших доньок; столиці тих бідних країн; назви тих глибоких річок; діти моїх багатих родичів; двері їхніх великих кімнат; друзі твоїх старших братів; квіти наших хороших друзів; іграшки ваших малих дітей; проблеми тих нових учнів; успіхи цих хороших студентів.

Розумні діти наших викладачів; нові ляльки сусідських дівчат; високі будинки старих вуличок міста; широкі річки різних країн світу; смачні плоди дерев бабусиних садів; зелені очі чорних дідусевих котів; старі стільці наших великих світлих кімнат; дорогі сарі з нових крамниць; цікаві книжки міських бібліотек; привітні продавці ринків наших міст.

Тема 8: Питальні займенники क्या і कौन. Прямая та непряма форма.
Питальні слова क्या, कौनसा, कैसा, कितना.

Граматичний коментар:

Найуживанішими питальними займенниками в мові гінді є क्या (що) і कौन (хто). При взаємодії з післяйменниками обидва ці займенники набувають спільної непрямої форми किस для однини і किन для множини, а значення істоти чи неістоти зумовлюється контекстом. Наприклад: «на чому?» чи «на кому?» - किस पर? (якщо об'єкт один) і किन पर? (якщо об'єктів більше), किस

में? किन में? - «в чому?» чи «в кому?» і тд. Відповідно присвійна форма цих займенників утворюється поєднанням **किस** і **किन** з післяйменником **का**. **किसका**, **किसकी**, **किसके** – «чий, чия, чії» (якщо власник передбачається один) і **किनका**, **किनकी**, **किनके** (якщо власників більше).

Питальні слова क्या, कौनसा, कैसा, कितना.

Як було зазначено у Т.2 питальне слово **क्या** виноситься на початок питального речення і перекладається як «чи». Якщо ж **क्या** стоїть перед присудком в питанні, то є питальним «що?». Наприклад:

क्या आप अध्यापक हैं ? – **हाँ, मैं अध्यापक हूँ.** (Чи) Ви викладач? – Так, я викладач.

यह क्या है? – **यह पुस्तक है.** – Що це? – Це книга.

Питальні слова **कौनसा** «який, котрий», **कैसा** «який», **कितना** «скільки, наскільки» є прикметниками з закінченням **आ**, а отже вони стоятимуть перед додатком, з яким узгоджуватимуться в роді, числі та відмінку.

Прикметник-питальне слово **कौनसा** означає «який, котрий». Наприклад:

आज कौनसा दिन है? - **आज मंगलवार है.** Який сьогодні день? – Сьогодні вівторок.

यह कौनसी भाषा है? – **यह हिंदी भाषा है ?** Яка це мова? – Це мова гінді.

Прикметник-питальне слово **कैसा** означає «який» за якістю. Наприклад:

वह लड़की कैसी है? - **वह लड़की बहुत सुंदर और समझदार है.** Яка та дівчина? – Та дівчина дуже вродлива й розумна.

आपका कमरा कैसा है? - **मेरा कमरा बड़ा है.** - Яка Ваша кімната? – Моя кімната велика.

Порівняйте:

आज कौनसा दिन है? - **आज रविवार है.** Який сьогодні день? – Сьогодні неділя.

आज कैसा दिन है? - आज बहुत अच्छा दिन है. Який сьогодні день? – Сьогодні дуже гарний день

Прикметник-питальне слово **कितना** «скільки, наскільки» вживається на позначення кількості іменника, до якого він відноситься або риторично, щоб висловити думку мовця *наскільки* щось є хорошим/поганим/великим/малим і т.п. Наприклад:

कक्षा में कितने छात्र हैं? – Скільки студентів в аудиторії?

यह इमारत कितनी ऊँची है? – Наскільки висока ця будівля?

वह औरत कितनी खूबसूरत है! – Наскільки (яка ж) вродлива та жінка!

Впр. 1. Прочитайте та перекладіть речення, дайте на них відповіді.

1. तुम किस साल का छात्र / की छात्रा हो? 2. तुम किस से दोस्ती करते हो? 3. तुम को किस के साथ खाली समय बिताना पसंद है? 4. नया साल किस महीने में होता है? 5. किस दिन आपकी चार कक्षाएँ होती हैं? 6. किस दिन आप आराम करते / करती हैं?

Впр. 2. Розкрийте дужки. Поставте займенники в непряму форму:

1. ये छोटे बच्चे (कौन) के हैं – ये छोटे बच्चे (वे) के हैं। 2. वह बड़ा घर (कौन) का है – वह बड़ा घर (मैं) है। 3. यह सुंदर तस्वीर (कौन) की है – यह सुंदर तस्वीर (वह) की है। 4. ये (कौन) के माँबाप हैं - ये (हम) माँबाप हैं। 5. मेज़ पर (कौन) के केले हैं - मेज़ पर (तुम) केले हैं। 6. अलमारी में (कोन) की किताबें हैं - अलमारी में (यह) की किताबें हैं। 7. सड़क पर (कौन) की गाड़ी है - सड़क पर (वे) की गाड़ी है। 8. बैग में (कौन) के फल हैं - बैग में (आप) के फल हैं। 9. वह समझदार लड़का (कौन) का बेटा है - वह समझदार लड़का (हम) बेटा है। 10. ये पैसे (कौन) के हैं – ये पैसे (यह) के हैं।

Впр. 3.

1. Прочитайте діалог. Розкрийте дужки, поставте питальні займенники у непряму форму. Вивчіть діалог напам'ять.

2. Працюючи в парах складіть власні діалоги, замінивши підкреслені слова/словосполучення власними. Розіграйте діалоги в ролях:

- यह बड़ा कमरा (कौन) का है?

- यह मेरे भाई का कमरा है।

- और वह छोटा कमरा (कौन) का है?

- वह मेरे पुत्र का कमरा है।

- क्या यह लड़की आप की बेटी है?

- जी नहीं, यह मेरे भाई की पुत्री है। हमारी बेटी नहीं है, हमारा एक बेटा है।

- आप का बेटा(क्या) कक्षा का छात्र है?

- वह कक्षा नौ का छात्र है।

Впр.4.

1. Перекладіть діалог. 2. Працюючи в парах, складіть власні діалоги за зразком. Розіграйте діалоги в ролях:

- На столі знаходиться багато речей. Ріто, скажіть, будь-ласка, чиї це книги?

- Це – Ваші книги.

- Вірно. Раме, скажіть, будь-ласка, чия це ручка?
- Пане вчителю, це ручки Вінода.
- Вірно, дякую. Шіло, скажіть, будь-ласка, чий це зошит?
- Це зошит Ріти.
- Вірно, дякую.

Впр.5. Перекладіть речення.

1. Чия це газета? Це газета мого дядька.
2. Чий це речі? – Це речі моєї сестри.
3. Чия зараз черга? – Моя.
4. В якому місяці у тебе День народження?
5. В який день у вас дві пари?
6. З ким ти зазвичай подорожуєш?
7. Чий це годинник?
8. З якого вони міста?

Впр.6. Розкрийте дужки.

1. तुम (कैसा) हो?
2. भारत में (कौनसे) शहर हैं?
3. (कौनसा) औरत आपकी अध्यापिका है?
4. आज (कौनसा) तारीख है?
5. तुम्हारी सहेली (कैसा) है?
6. आज का मौसम (कैसा) है?
7. इनकी नानी जी (कैसा) हैं?
8. वे (कैसा) लोग हैं?

Впр.7. Заповніть пропуски з कौनसा або कैसा, узгодивши їх з додатком.

1. आज कक्षा है?
2. इस सड़क पर तुम्हारा मकान है?
3. यह किताब है?

4. वह किताब है?
5. ये लोग हैं? ये लोग बहुत गरीब हैं.
6. आपके पिता हैं?
7. आपको दिन पसंद है?
8. यह पानी है, ठंडा या गर्म?

Впр.8. Прочитайте і перекладіть речення.

1. यह मकान कैसा है?
2. इस मकान में कितने कमरे हैं?
3. कौनसा कमरा बड़ा है?
4. बैठक के कमरे में क्या-क्या हैं-?
5. इस कक्षा में कितनी कुर्सियाँ हैं?
6. सब्जियाँ कितनी महंगी हैं!
7. यह मकान कितने साल पुराना है?
8. कितना पुराना मकान है यह!

Впр.9. Розкрийте дужки.

1. यह (कितना साफ़) कमरा है.
2. आपके कपड़े (कितना गंदा) हैं.
3. आपके बैग में (कितना) कापियाँ हैं?
4. गंगा (कितना गहरा) नदी है?
5. उनके मामा (कितना बूढ़ा) हैं.
6. आपके (कितना) भाई-बहन हैं?
7. यहाँ से यह दुकान (कितना) दूर है?
8. तेरे जूते (कितना नया) हैं.

Впр. 10. Прочитайте діалог, розкривши дужки. Дайте відповіді на запитання після діалогу:

मोहन: राम जीनमस्ते ,! नया मकान कैसा है?

राम: काफ़ी)सुंदर(है (बड़ा) और यहाँ से दूर भी नहीं है। मकान में पाँच ,कमरे हैं। हर कमरे में)नया(सामान है: तीन)नया(पलंग) दो ,नया(मेज़ें) ,आरामदेह(कुरसियाँ) ,बड़ा(बड़ा- पंखे...

मोहन: अच्छा। क्या घर में अलमारियाँ हैं?

राम: हाँ) बैठक में ,नया(अलमारियाँ हैं और बेटे के कमरे में)पुराना(आलमारी है। बैठक सचमुच बहुत)सुंदर(है। वहाँ खिड़कियाँ काफ़ी)बड़ा(हैं और दीवार पर)बड़ा(तस्वीरें हैं।

मोहन: ठीक है लेकिन किराया कितना है भाई ,?

राम: किराया भी बहुत नहीं सिर्फ़ नौ सौ रुपये। ,

मोहन: बस! काफ़ी)सस्ता(है। मकान बहुत)अच्छा(है!

Дайте відповіді на запитання:

1. राम जी का नया मकान कैसा है?
2. मकान में कितने कमरे हैं?
3. वे कैसे कमरे हैं?
4. मकान में क्या सामान है?
5. बैठक में कैसी अलमारियाँ हैं?
6. राम जी के बेटे के कमरे में कैसी अलमारी है?
7. मकान का किराया कितना है?

Впр.11. Перекладіть речення.

1. Які ж у Вас розумні діти!
2. Скільки викладачів в університеті?
3. Який зараз місяць?

4. Як ти?
5. Які ці яблука? – Кислі.
6. З якої вона групи?
7. Якого числа у нас екзамен?
8. Наскільки висока стеля у тебе в будинку?
9. Як звати брата твоєї мами?
10. На якому поверсі ви живете?

Тема 9: Непряма форма однини та множини вказівних займенників

Граматичний коментар:

Займенники यह, वह, ये, वे, крім особового значення (यह – «він, вона, воно» (коли йдеться про наближений чи присутній об'єкт), वह - «він, вона, воно» (коли йдеться про віддалений об'єкт), ये – «вони» (про наближені об'єкти) і वे – «вони» (про віддалені об'єкти), можуть мати ще й вказівне (यह – «цей, ця, це», ये – «ці»; वह – «той, та, те», वे – «ті»). Зазвичай вказівними ці займенники стають в поєднанні з іменниками. Наприклад: यह मकान – «цей будинок», वह सड़क – «та вулиця», ये लोग – «ці люди», वे शब्द – «ті слова». Як і особові, ці вказівні займенники мають відповідні форми непрямого відмінка: यह – इस, वह – उस, ये – इन, वे – उन. Якщо після іменника, на який вказує вказівний займенник, слідує післяйменник, то разом з іменником непрямої форми набуває і вказівний займенник. Наприклад: इस मकान में, उस सड़क पर, इन लोगों को, उन शब्दों से

Впр.1. Розкрийте дужки, поставте займенники та іменники в непряму форму однини. Перекладіть словосполучення.

यह तस्वीर(पर) , यह कुत्ता(का) , यह किसान(को) , यह विद्यार्थी(से) , यह लड़का(का) ,
यह कमरा(में) , यह भाई(को) , यह बिल्ला(पर) , यह पुत्र(से) , यह पलंग(पर) , यह

बकरा(का) , वह लड़की(का) , वह औरत(पर) , वह अध्यापिका(को) , वह अध्यापक (का), वह दुकान(में) , वह दरवाज़ा(पर) , वह बिल्ली(को) , वह फ़र्श(पर) , वह पिता (से), वह बहन(को) , वह अलमारी(में) , यह बकरी(पर) , वह पानी(में) , यह किताब(में) , वह दीवार(तक) , यह बच्चा(का) , वह आदमी(को) , यह छत(पर) , यह बेटी(से) , वह चिड़िया(को) , यह पक्षी(का) , वह कापी(में) , यह मेज़(पर) , वह खिड़की(से) , यह नदी (तक), वह मित्र(को) , यह दही(में) , वह घर(से) , यह मकान(पर) , वह इमारत ,(में) यह पेंसिल ,(से)वह कलम ,(से)यह कमल ,(पर)वह केला ,(का)यह सेब ,(में)वह बहू ,(का)यह शहर ,(से)वह राजा ।(का)

Впр.2. Переробіть словосполучення, розкриваючи дужки. Перекладіть словосполучення, складіть з ними речення.

1.यह बड़ा कमरा (में) 2.यह काली फर्श (पर) 3. यह हरा पेड़ (पर) 4. यह ऊँचा पहाड़ (में)
5. वह अच्छी किताब (में) 6. वह नीली नदी (के पास) 7. वह छोटा घर (में) 8 यह सफ़ेद दीवार (पर) 9. यह बड़ा शहर (में) 10. वह सुंदर देश (से) 11. यह बड़ी मेज़ (पर) 12. वह छोटा लड़का (का) 13. वह गहरा सागर (में) 14. यह काली बिल्ली (का) 15. वह नयी दुकान (में)

Впр.3. Утворіть і запишіть множину в непрямому відмінку.

Напр.: बड़ा कमरा में- बड़े कमरों में

अच्छा लड़की के लिए- अच्छी लड़कियों के लिए

ऊँचा छत पर, तंगा सड़क में, पुराना पुस्तकालय तक, गहरा नदी में, समझदार विद्यार्थी में, मिलनसार अध्यापक से, खुशमिज़ाज नेता के लिए, बड़ा कविता में, ज़रूरत पर, छोटा कामयाबी से, अपना दोस्त के साथ, बूढ़ा दादी को, ताज़ा फल में, छोटा नगर तक.

Впр.4. Перекладіть словосполучення:

Батько тих хлопців; мати цих дівчат; дружини тих чоловіків; друзі цих дітей; зошити тих студентів; сім'ї тих викладачів; іграшки тих дітей; вікна цих будинків; чоловіки подруг його дружини;

Дружини ваших молодших синів; вікна тих високих будинків; чоловіки їхніх молодших доньок; столиці тих бідних країн; назви тих глибоких річок; діти моїх багатих родичів; двері їхніх великих кімнат; друзі твоїх старших братів; квіти наших хороших друзів; іграшки ваших малих дітей; проблеми тих нових учнів; іспити цих хороших студентів.

Впр.5. Перекладіть мовою гінді:

1. Це ручка; То викладач; Це ручка того викладача	Це ручки; То викладачі; Це ручки тих викладачів
2. Це зошит; То студент; Це зошит того студента	Це зошити; То студенти; Це зошити тих студентів
3. Це будинок; То чоловік; Це будинок того чоловіка;	Це будинки; То чоловіки; Це будинки тих чоловіків;
4. Це яблуко; То хлопчик; Це яблуко того хлопчика;	Це яблука; То хлопчики; Це яблука тих хлопчиків;
5. Це діти; То жінка; Це діти тієї жінки;	Це діти; То жінки; Це діти тих жінок;
6. Це вулиці; Це місто; Це вулиці цього міста;	Це вулиці; Це міста; Це вулиці цих міст;
7. Це двері; Це кімната; Це двері цієї кімнати;	Це двері; Це кімнати; Це двері цих кімнат;
8. Це дівчинка; То книги: То книги цієї дівчинки;	Це дівчатка; То книги: То книги цих дівчаток;
9. Це квіти; То моя сестра; Це квіти моєї сестри.	Це квіти; То мої сестри; Це квіти моїх сестер.
10. Це іграшки; То дитина; Це іграшки тієї дитини.	Це іграшки; То діти; Це іграшки тих дітей.

Впр.6. Перекладіть мовою гінді:

1. Цей будинок; двері цього будинку; маленькі двері цього великого будинку;	Ці будинки; двері цих будинків; маленькі двері цих великих будинків;
2. Ця кімната; вікна цієї кімнати; великі вікна цієї маленької кімнати;	Ці кімнати; вікна цих кімнат; великі вікна цих маленьких кімнат;
3. Цей університет; студенти цього університету; хороші студенти цього нового університету;	Ці університети; студенти цих університетів; хороші студенти цих нових університетів;
4. Той чоловік; магазин того чоловіка; старий магазин того молодого чоловіка;	Ті чоловіки; магазини тих чоловіків; старі магазини тих молодих чоловіків;
5. Та дівчина; сумка тієї дівчини; чорна сумка тієї красивої дівчини;	Ті дівчата; сумки тих дівчат; чорні сумки тих красивих дівчат;
6. Той селянин; поле того селянина; зелене поле того працювितого селянина;	Ті селяни; поле тих селян; зелене поле тих працювितих селян;
7. Та вулиця; будинки тієї вулиці; високі будинки тієї широкої вулиці;	Ті вулиці; будинки тих вулиць; високі будинки тих широких вулиць;
8. Цей чоловік; діти цього чоловіка; дорослі діти цього старого чоловіка;	Ці чоловіки; діти цих чоловіків; дорослі діти цих старих чоловіків;
9. Це місто; люди цього міста; привітні люди цього маленького міста;	Ці міста; люди цих міст; привітні люди цих маленьких міст;
10. Ця країна; столиця цієї країни; красива столиця цієї багатой країни;	Ці країни; столиці цих країн; красиві столиці цих багатих країн;

Тема 10: Складні післяйменники. Післяйменник приналежності के पास.

Граматичний коментар:

В мові гінді, крім розглянутих вище простих післяйменників, також вживаються складні післяйменники, тобто післяйменники, утворені з двох (рідше з трьох слів). Наприклад: **के साथ** – «разом з», **के लिए** – «для», **के बारे में** – «про» та ін. Першою частиною складного післяйменника зазвичай виступає непряма форма присвійного післяйменника **का** чоловічого (рідше жіночого) роду, друга частина зазвичай є відіменниковою чи відприслівниковою і несе смислове навантаження. Наприклад, **के पास** післяйменник має значення «біля», оскільки прислівник **पास** має значення «поблизу», «поруч».

При вживанні з особовими займенниками I і II особи (крім **आप**), складні післяйменники втрачають компонент **के** (**की**), а смислова частина поєднується з непрямою формою присвійної форми займенника (завжди в чоловічому роді). Наприклад: **मेरे पास** – «біля мене», **हमारे साथ** – «з нами», **तेरे लिए** – «для тебе», **तुम्हारे बारे में** – «про тебе».

Післяйменник **के पास** має й інше, не менш вживане, значення – значення приналежності – і вживається для ствердження наявності чогось у когось. Наприклад: **मेरे पास किताब है** – «у мене є книга (я маю книгу)», **पिता के पास गाड़ी है** – «у батька є машина (батько має машину)». Слід пам'ятати, що в цьому значенні післяйменник **के पास** вживається лише коли йдеться про речі, абстрактні явища чи тварин. Говорячи ж про людей чи частини тіла, вживаються просто присвійні займенники (коли суб'єктом виступає особовий займенник) чи присвійний післяйменник **का** (коли суб'єктом виступає іменник). Наприклад: **मेरा भाई है** – «у мене є брат» (дослівно: «мій брат є»), **उसकी आँखें हैं** – «він має очі», **उस लड़के के माता-पिता नहीं हैं** – «у того хлопця немає батьків».

Впр.1. Переробіть речення, підставляючи займенники, подані в дужках:

1. मेरे पास कुछ नहीं है। (तू, तुम, हम, यह, वह, ये, वे)
2. मेरे पास अच्छे कपड़े हैं। (तू, तुम, हम, यह, वह, ये, वे)
3. मेरे पास अच्छी मिठाइयाँ हैं। (तू, तुम, हम, यह, वह, ये, वे)
4. मेरे पास खाला गिलास है। (तू, तुम, हम, यह, वह, ये, वे)
5. मेरे पास बहुत सुंदर फूल हैं। (तू, तुम, हम, यह, वह, ये, वे)
6. मेरी दो पुरानी सहेलियाँ हैं। (तू, तुम, हम, यह, वह, ये, वे)
7. उसके बहुत अच्छे मित्र हैं। (तू, तुम, हम, यह, वह, ये, वे)
8. इनके बूढ़े दादा-दादी हैं। (तू, तुम, हम, यह, वह, ये, वे)

Впр.2. Дайте відповіді на питання, використавши підказки в дужках:

1. उन लड़कियों के पास क्या है? (सुंदर साड़ियाँ)
2. इन बच्चों के पास क्या है? (नये खिलौने)
3. आप के कौन-कौन हैं? (बहुत रिश्तेदार)
4. उन छात्रों के पास क्या-क्या हैं? (किताबें और कापियाँ)
5. इन लोगों के कौन-कौन हैं? (कोई नहीं)

Впр.3. Переробіть речення за зразком:

1. वह आदमी है – उस आदमी के पास कुत्ता है। (कुत्ता)
2. यह लड़का है – (दो बहनें) 3. ये व्यापारी है – (बहुत पैसे) 4. वह राजा है – (एक सेवक) 5.
वे छोटा बच्चा है – (बहुत खेलौने) 6. यह लड़की है – (बूढ़ी माँ) 7. यह दुकानदार है – (बहुत
सामान) 8. वह मेरा पड़ोसी है - (पाँच बच्चे)।

Впр.4. Перекладіть речення:

I) 1. У мене є солодкий банан (манго, яблуко). 2. У тебе є хороша книга (фільм, журнал) 3. У тебе є красиве сарі (капелюх, піджак) 4. У нас є новий будинок (автомобіль, комп'ютер) 5. У Вас є багато грошей (фруктів, овочів) 6. У нього/неї є трохи молока (води, соку) 7. У них є чорні ручки (олівці, зошити).

II) 1. У мене є старший брат. 2. У тебе є молодша сестра 3. У тебе є новий товариш. 4. У нас є старенькі батьки. 5. У Вас є гарна подруга. 6. У нього/ неї є чорна кішка. 7. У них є розумний пес.

III) 1. У тебе є брати та сестри? – Ні, я в родині єдина донька. 2. У Вашого друга є діти? – Так, у нього троє дітей: два хлопчики та одна дівчинка. 3. У їхнього батька є родичі? – Так, у їхнього батька багато родичів. 4. У нього є книги з гінді? – Ні, у нього немає книг з гінді. 5. У неї є кішка чи собака? – У неї дві кішки.

Впр.5. Перекладіть речення:

1. У цих чоловіків немає дружин. 2. У тих дітей немає батьків. 3. У моїх подруг є цікаві книги. 4. У тих хлопців є сестри. 5. У наших родичів є слуги. 6. В учнів нашої школи є багато книг та зошитів. 7. В домі моїх батьків три кішки. 8. На вікнах моєї кімнати багато квітів. 9. В тих нових магазинах фрукти не дешеві. 10. В наших кишенях багато грошей.

Тема 11: Неозначені займенники. Прямая й непрямая формы.

Граматичний коментар:

В мові гінді найбільш вживаними є два неозначені займенники **कुछ** – «щось» і **कोई** – «хтось». Наприклад: **जेब में कुछ है** - «в кишені щось є», **कमरे में कोई है** - «в кімнаті хтось є». В якості означення до іменників ці ж займенники можуть мати значення відповідно «деякий» чи «декілька» і «якийсь». Наприклад: **मैं कुछ किताबें लूँगा** - «я візьму кілька книг (деякі книги)», **हमें कोई सलाह चाहिए** - «нам потрібна якась порада».

Обидва ці займенники мають спільну непряму форму **किसी** для однини і **किन्हीं** для множини. Наприклад: **किसी के बारे में** – «про щось (когось)», **किन्हीं के लिए** – «для когось (багатьох)», **किसी विषय के बारे में** – «про якийсь предмет», **किन्हीं रिश्तेदारों के लिए** – «для якихось родичів».

Впр. 1. Вибравши правильний займенник, заповніть пропуски:

कुछ, कोई, किसी, किस

1. देखो, उस पुराने मकान में रहता है। 2. आप और से पूछिये, मुझे पता नहीं है। 3. मेरी मेज़ पर की किताबें हैं। जानते हो ये की हैं 4. मेरे पास पैसे हैं। चलो, चाय पीते हैं 5. क्या यहाँ पर इस लड़की का जान-पहचान है 6. दो मीनट पहले इस गिलास में पानी था, अब नहीं है। 7. वह रोज़ बूढ़े आदमी के साथ यहाँ आता है। 8. चुप रहो घर में है 8. वे लोग के रिश्तेदार हैं 9. वह से प्यार नहीं करती है। केवल अपने-आप से। 10. उन लोगों में से मुझे

.....पसंद नहीं है। 11. उस देश में मुझे सब.....पसंद था। 11. वह बहुत परेशान लगता है। उस कोसे बात करनी चाहिये।

Впр.2. Перекладіть речення:

1. Чий це дім? Це чийсь дім. 2. Хто там живе? Там хтось живе. 3. Що в кишені? В кишені щось є. 4. Хто в кімнаті? В кімнаті хтось є. 5. Чиї то діти? То чийсь діти. 6. Розкажи комусь свою історію. 7. Кому ти розповідаєш вірші? 8. Він зустрічається з якоюсь дівчиною. 9. З ким ти зустрічаєшся? 10. Він давав усі свої гроші якимось людям. 11. Яким людям він давав гроші? 12. У мене є трохи часу. Давай поговоримо. 13. У мене нічого немає. Не приходь сюди. 14. В шафі були якісь книги. Тепер немає нічого. 15. Вона мешкала в якомусь селі, далеко звідси.

На повторення теми «Питальні займенники क्या i कौन».

Впр. 3. Вибравши правильний займенник, заповніть пропуски:

कौन, क्या, किस, किन

1. आप नाश्ते में खाते हैं? 2. तुम लोगों में सब से बड़ा है? 3. आज यहाँ पर बहुत लोग हैं। इन लोगों में तुम को जानते हो? 4. कल शाम के समय आप करते थे? 5. तुम इस के बारे में सोचते हो? 6. आप उस अलमारी में रखते हैं? 7. आप लोगों में हिन्दी बोलता है? 8. उनके माँबाप नगर में रहते थे? 9. तुम सिनेमाघर के साथ जाते हो? 10. यह नया और बड़ा मकान का है? 11. आप को लोगों से मिलना था? 12. मेरा शब्दकोश के पास है? 13. आप के पास है? 14. आप के हैं? 15. ये गाड़ियाँ की हैं?

Впр.4. Заповніть пропуски, вибравши вірний займенник.

कौन, क्या, किस, किन, कुछ, कोई, किसी, किस

1. कल रात को आप कर रही थी? 2. इन बच्चों में सब से शरारती..... है? 3. तुम फ़ोन पर से बात कर रहे हो? 4. यह लेख है? 5. यह छात्र के हैं? 6. इन को लोगों के साथ विदेश जाना था? 7. तुम लोगों में छुट्टी पर जाता है? 8. शाम के समय आप करना चाहते हैं? 9. यह मत बताना। मुझे इस के बारे में सब पता है। 10. चुप रहो। आ रहा है। 11. ये की गायें हैं? ये किसान की गायें हैं। 12. वह से बात नहीं करती। 13. इस सवाल का जवाब आप में से दे सकता है? 14. तुम के साथ कॉफ़ी पीने जाती हो? 15. भारत के क्षेत्रों में गेहूँ उगाते हैं?

Тема 12: Ступені порівняння прикметників.

Граматичний коментар:

В мові гінді прикметник не має спеціальних форм для вищого і найвищого ступенів порівняння, ці ступені утворюються за допомогою післяйменників та інших допоміжних слів.

Коли в реченні згадуються обидва (чи більше) порівнювані об'єкти, вищий ступінь порівняння передається через післяйменник **से**. Наприклад: मेरा दोस्त मुझसे लंबा है – «Мій друг вищий за мене». При цьому прикметник залишається в своїй вихідній формі і дослівно це перекладається як «мій друг від мене високий».

Коли ж в реченні згадується лише порівнюваний об'єкт, але не згадується той, з яким порівнюється, то для утворення вищого ступеню порівняння використовуються такі допоміжні слова, як **और भी** («ще більш»), **ज़्यादा** («більше»), **अधिक** («більше»). Наприклад: यह मकान और भी बड़ा है, वह किताब ज़्यादा दिलचस्प है, मेरे दादा अधिक अनुभवी हैं.

Найвищий ступінь порівняння прикметників утворюється за допомогою допоміжних слів **सब से** – «від усіх». Наприклад: इस शहर में यह इमारत सब से पुरानी है.

Впр.1. Прочитайте та перекладіть речення на українську мову.

1. यह परिवार उस परिवार से ज़्यादा गरीब है.
2. मुंबई भारत के नगरों में से सब से बड़ा है.
3. दुनाइ पश्चिम यूरोप की सब से लंबी नदी है.
4. आप उन से जवान लगते हैंआपकी उम्र क्या है . ?
5. हमारा मकान उसके से कहीं नया है.
6. इनकी गाड़ी हमारी साइकिल से भी धीर है.
7. आपकी थैली मेरी थैली से ज़्यादा भारी है.
8. भारत में यूक्रेन की अपेक्षा अधिक गर्म होता है.
9. यह विद्यार्थी हमारे शिक्षक से भी समझदार है.
10. यह अभ्यास ज़्यादा आसान है. इसे करने में मुझे दस मिनट लगते हैं .

Впр.2. Прочитайте твердження. Підтвердіть або спростуйте його:

1. भारत युक्रैन से बड़ा है। 2. काला सागर आज़ोव सागर से गहरा है। 3. हाथी घोड़े से भारी है। 4. आबादी में चीन विश्व का सब से बड़ा देश है। 5. होवेल्रा विश्व की सब से ऊँची चोटी है। 6. रेशमी साड़ियाँ सूती साड़ियों से सस्ती हैं। 6. जनवरी मार्च से ठंडा होता है। 7. महाभारत रमायण से बड़ा है। 8. रेलगाड़ी की गति हवाई जहाज़ की गती से तेज़ है। 9. मास्को कीव से पुराना है। 10. वकीलों का वेतन अध्यापकों के वेतन से बड़ा होता है।

Впр.3. Прочитайте та перекладіть речення на українську мову.

1. उस लड़की की तस्वीर इसकी से कहीं सुंदर है.
2. इस लड़की की तस्वीर उससे कहीं सुंदर है.
3. हमारे शहर की इमारतें आपके नगर की मकानों से भी ऊँची हैं.
4. इस गाँव की नदियाँ ज़्यादा उठली हैं.
5. यह रेस्त्राँ हमारे इलाके के सभी रेस्त्राँ में से सब से महँगा है.
6. हमारे प्रिय दादा जी हमारे पूरे परिवार का सब से दयालू आदमी हैं.
7. देश के उत्तर में अधिक ठंडा मौसम होता है.
8. दिल्ली में ज्यादातर सड़कें गंदी होती हैं.
9. इन के लिए यह अभ्यास ज़्यादा कठिन है .इसे थोड़ा आसान करो.
10. प्राग की सब से तंग सड़क का नाम क्या है?
11. यहाँ के लोग आपके गाँव के लोगों से कहीं बुद्धिमान हैं.
12. यह छोटी लड़की तुम से भी तेज़ दौड़ती है.
13. इनका पड़ोसी हमारी अपेक्षा में ज़्यादा अमीर है.

Впр.4. Утворіть з двох речень одне, використовуючи післяйменник से

यह मकान ऊँचा है। वह मकान और भी ऊँचा है।

यह कमरा छोटा है। वह कमरा और भी छोटा है।

यह रास्ता लंबा है। वह रास्ता और भी लंबा है।

ये लोग महनती हैं। वे लोग और भी महनती हैं।

ये लड़के बलवान हैं। वे लड़के और भी बलवान हैं।

ये औरतें सुंदर हैं। वे औरतें और भी सुंदर हैं।

वे बच्चे शरारती हैं। ये बच्चे और भी शरारती हैं।

वह खाना स्वादिष्ट है। यह खाना और भी स्वादिष्ट है।

Впр.5. Перекладіть і запишіть мовою гінді.

Напр. : Цей стіл менший за той – यह मेज़ उस से छोटा है (मेज़)

Він нижчий за неї, ти старша за мене, це місто старіше за те, наші студенти розумніші за їхніх, з-поміж усіх дітей він найбільш спокійний, ваша погода холодніша за нашу, твоя сумка легша за мою, цей чоловік сильніший за мене, це село бідніше за те, люди цього села багатші за людей того села, ваші фрукти свіжіші за магазинні, вулиці міста ширші за сільські вулиці, вітальня – найчистіша кімната в будинку, твій брат куди гірший за мого чоловіка, цей велосипед навіть дорожче мого авто, в порівнянні з тобою він більш правдивий.

Впр.6. Перекладіть і запишіть речення мовою гінді.

1. Ця кімната більша і світліша за ту.
2. Він біжить куди швидше за мене.
3. Ці сарі дорожчі за ті.
4. Його дядько вищий за твого брата.
5. Європейські країни багатші за східні.
6. Цей одяг чистіший та більш яскравий (кольоровий) за наш.
7. Ці овочі несвіжі. Я люблю купувати свіжіші.
8. - У мене дуже гарячий чай! - Випий мого, в мене прохолодніший.
9. - Скільки років твоїй старшій донці? – Їй 20 років.
- Вона молодша за мого сина.
10. Хто найслабший серед тварин?

Впр.7. Перекладіть речення. Перепишіть, вживши виділені слова у формі множини:

1. Це жовте **манго** солодше, ніж те зелене (**манго**).
2. Ваша **кішка** товстіша ніж наш **кіт**.
3. Індійський **фільм** кращий, ніж американський (**фільм**).
4. **Кімната брата** більша ніж **кімната сестри**.
5. Ця дешева **книга** цікавіша, ніж та дорога (**книга**).
6. Індійська **родина** більша, ніж українська (**родина**).

7. Я старший за тебе. 8. Ми старші за вас. 9. Ти менший за мене. 10. Ви менші за нас. 11. Він багатший за неї. 12. Вона бідніша за нього. 13. Вони молодші ніж ви. 14. Ви старші, ніж вони.

Впр.8. Заповніть пропуски, обравши вірне словосполучення з нижчеподаних. Придумайте власні речення з даними словосполученнями:

1. सब से बड़ा 2. सब से सस्ती 3. सब से अच्छा 4. सब से मोटा 5. सब से ऊँची 6. सब से वफ़ादार 7. सब से महत्त्वपूर्ण 8. सब से पहला 9. सब से प्यारे 10. सब से मुश्किल

हमारे नगर में यह इमारत है। यह लड़का हम लोगों में है।
सब जानवरों में कुत्ते होते हैं। मेरी ज़िंदगी में प्यार चीज़ है। सुरेश मेरा मित्र है। यह अभ्यास मेरे लिये लगता है।
उसे मिठाइयाँ न दीजिये। देखिये, वह यहाँ पर लगता है। साल में जनवरी महीना है। हर किसी के लिये अपने बच्चे होते हैं। उस दुकान में साड़ियाँ मिलती हैं।

Тема 13: Інфінітив.

Граматичний коментар:

В мові гінді характерною ознакою інфінітиву дієслова є закінчення **ना**. На відміну від інфінітиву в українській мові, інфінітив дієслова гінді не є незмінною одиницею мови і, крім дієслівної, має ще ознаки абстрактного

іменника, здатного змінюватися в непряму форму. Наприклад: पढ़ना – «читати» і «читання», सुनना – «слухати» і «слухання», चलना – «ходити» і «ходіння». Дієслівне чи іменникове значення інфінітиву визначається контекстом, і у випадку іменникового значення інфінітив може вживатися з післяйменниками, змінюючись у непряму форму за правилом іменників чоловічого роду з закінченням आ. Наприклад: पढ़ने में – «в читанні», सुनने के लिए – «для слухання», चलने से – «від ходіння».

Впр. 1 Перекладіть словосполучення:

Сидіти в кімнаті батьків; класти книги в книжкову шафу; класти зошити на стіл учня; читати нову книгу; писати слова в нових зошитах; писати листи бабусі; дивитися на картину; дивитися в його книгу; сидіти на столі; вивчати мову гінді; читати цікаві історії; приходити в магазин і купувати фрукти; відчиняти двері і заходити до кімнати.

Впр.2 Підберіть якомога більше дієслів та допишіть словосполучення:

किताब, मीठा आम....., दरवाज़ा, कापी में.....,
सड़क पर, पत्र....., कुरसी पर, गरम
चाय....., अलमारी में किताबें....., कमरे में खिड़की....., बाज़ार
.....और फल....., बच्चे को कहानी, हाथ
....., टेनिस, हिंदी में....., बस से.....,
भारत में....., कसरत....., हाथ-मुँह,
त्यौहार.....।

Впр.3. Перекладіть словосполучення:

Вивчати мову гінді; дивитись на картину; навчатися в університеті; класти одяг у шафу; жити в Україні; відчинити двері і зайти в дім; сидіти в кімнаті; їсти солодощі і пити чай; сидіти на стільці; взяти сумку і піти в магазин; сидіти в кімнаті на стільці; жити в Індії і носити сарі; писати слова в зошиті; одягати сорочку і штани; заходити до магазину; слухати бабусині казки; приходити в університет; продавати дешеві фрукти; класти фрукти на стіл; купувати дороге взуття; писати листа; запалювати ліхтарі; читати казку; купувати подарунки та солодощі.

Впр.4. Перекладіть словосполучення:

गाड़ी में बैठना आँखों में देखना बहुत महंगे कपड़े खरीदना, एक शब्द कहना, कविता सुनाना, मिठाइयाँ खाना , मोटा होना, हिंदी भाषा समझना, हिंदी में बोलना, भारत में रहना, राजधानी का निवासी होना, घर जाना, काम पर जाना, कमरे में खेलना, सुंदर फूल बेचना, बस से उतरना, जूते उतारना, लाल साड़ी पहनना, ऊँची इमारत में रहना, दुकान जाना तथा उपहार खरीदना, कमरों में खिड़कियाँ खोलना, घर की सफ़ाई करना, शब्दों का अनुवाद करना।

Тема 14: Наказовий спосіб дієслова.

Граматичний коментар:

В мові гінді форма наказового способу дієслова залежить від займенника другої особи, який є об'єктом звертання. Відповідно є три форми утворення наказового способу.

Коли в звертанні використовується займенник तू, наказовий спосіб утворюється вживанням самої лише основи дієслова. Наприклад: बैठ – «сядь», «сідай»; बोल – «говори»; खा – «їж».

Коли в звертанні використовується займенник तुम, то до основи дієслова приєднується закінчення ओ. Наприклад: बैठो, बोलो, खाओ. Винятками є дієслова लेना і देना, які в цьому випадку втрачають і основний голосний звук основи, залишаючи лише закінчення – लो, दो. Крім того, дієслова, основа чких закінчується на відкритий звук ई, змінюють його на короткий इ і додають пом'якшувальний приголосний य до закінчення ओ. Наприклад: पीना – पियो, सीना – सियो, जीना – जियो.

Коли в звертанні використовується займенник आप, то до основи дієслова додається закінчення इये (इए). Наприклад: बैठिये (बैठिए), बोलिये (बोलिए), खाइये (खाइए). Винятками є дієслова लेना, देना, करना і पीना, наказовими формами яких для займенника आप є: लीजिये (लीजिए), दीजिये (दीजिए), कीजिये (कीजिए) पीजिये (पीजिए). При звертанні на आप іноді для особливої ввічливості до вищезгаданого закінчення додається ще गा. Наприклад: बैठिएगा, बोलिएगा, खाइएगा, लीजिएगा, कीजिएगा. Часто в розмовній мові для надання розмові меншої офіційності при звертанні на आप використовується та ж сама форма наказового способу, що й для तुम.

Ще в ряді випадків у якості наказового способу дієслова може використовуватись просто інфінітив, що буде розглянуто при подальшому вивченні гінді.

В наказовому способі можуть вживатися три різні заперечні частки для передання різного ступеню категоричності заборони – न, नहीं і मत, з яких न передає найм'якшу форму заборони, नहीं – нейтральну і मत – сувору. Наприклад: ऐसा न करो – «не роби такого (не робив би ти такого, не слід було

ब तोबि ताके रबिति)»; ऐसा नहीं करो – «не роби такого (згідно дотримання правил чи домовленості)» i ऐसा मत करो – «не роби такого (не смій!)».

Впр1. Провідмініяйте подані дієслова за зразком:

Зразок: Вставати:

तू	तुम	आप
Встань! – उठ !	Встань (Встаньте)! – उठो !	Встаньте, будь ласка! – उठिये !

Дивитися; сідати; читати; писати; заходити; іти; слухати; танцювати; розповідати; мити; їсти; одягати; брати; давати; пити; робити; вивчати; бігати; стрибати; пояснювати; розуміти; повертатися; відчиняти; забувати.

Впр.2. Прочитайте i перекладіть речення українською мовою.

1. हिंदी में बोलो . 2 . हिंदी में न बोलिए . हिंदी में मत बोलो . मिठाइयाँ खाइए मिठाइयाँ . मत खाना . 3 . समुद्र में मत तैरो . समुद्र में मत तैरिए . रात को मत . वी.टी . 5 . वह कहानी न सुनाइये . यह कहानी सुनाइये . 4 . फूल मत तोड़ना . फूल मत तोड़ . 6 . रात को न देखिए . वी.टी . देखो . फूल मत तोड़ो

Впр.3. Розкрийте дужки, поставте дієслова у форму наказового способу.

*Наприклад: सुनीता, इन के साथ विदेश) जाना – (सुनीता, इन के साथ विदेश जा / जाओ –
Суніто, їдь з ними за кордон.*

*सुनीता, इन के साथ विदेश मत) जाना - (सुनीता, इन के साथ विदेश मत जा / जाओ –
Суніто, не їдь з ними за кордон.*

1. कविता . (खोलना) खिड़की , मामा जी . 2 . (आना) तुम कल पुस्तकालय , तू . 5 . (देना) इनको दो चाय , दीपक . 4 . (बंद करना) दरवाज़ा , बहन . 3 हमें यह , अध्यापक जी . 7 . (लेना) यह अखबार . 6 . (आना) मेरे पास इस . 10 . (जगाना) इसे न . 9 . (पीना) वह पानी मत . 8 . (देना) किताब

कर) से बात मतना .12 . (जाना) उस के साथ सीनेमा न .11 . (अब मेरी बारी है. (बैठना) तुम यहाँ .

Впр.4. Розкрийте дужки, поставте дієслова у форму наказового способу:

1. कात्पा, टोपी (उतारना)! 2. बेटे, बस से जल्दी (उतरना)! 3. दादा जी, अंदर (आना)! 4. रमेश, रोटी (खाना) और चाय (पीना)! 5. आप लोग यहाँ (बैठना) और आराम (करना)। 6. तुम लोग हाथ (धोना) और खाना (खाना)। 7. शर्मा जी, (बताना), आप कहाँ रहते हैं? 8. तू बकवास मत (करना)! अपना काम (करना)! 9. बच्चो, कापियाँ (खोलना) और नए शब्द (लिखना)! 10. अध्यापक जी, हमें भारत के बारे में कुछ (सुनाना)।

Впр.5. Перекладіть слова й словосполучення та утворіть від кожного з них три форми наказового способу:

Розмовляти на гінді; перекладати з української на гінді; іти додому; іти до університету; лишатися дома; вмиватися; прибирати кімнату; зустрічатися з друзями; дивитися фільм про культуру Індії; приїздити до столиці; розповідати казку; купувати фрукти; продавати одяг; годувати дітей; вивчати екологію; зачиняти двері; сідати в авто; снідати; палити цигарки; чистити зуби; запускати пітарди; готувати страву; робити роті (множ.); повертатися додому; перекладати урок гінді; вечеряти; обідати; снідати; вітатися з дорослими; відмічати свято; одружитися із вродливою дівчиною.

Впр.6. Прочитайте діалог, заповніть пропуски, обравши вірний варіант дієслова з нижчеподаних. Вивчіть діалог напам'ять та розкажіть в ролях. Придумайте власний діалог за зразком:

लीजिये, कहिये, लीजिये, सुनिये, दीजिये

यात्री:.....साहब।

क्लर्क:.....।

यात्री: जयपुर की गाड़ी कितने बजे है?

क्लर्क: सात बजकर तीस मिनट पर है।

यात्री: अच्छा, एक टिकट

क्लर्क: पंद्रह रुपये पचास पैसे।

यात्री: यहबीस रुपये का नोट।

क्लर्क: ये.....टिकट और बाकी पैसे।

यात्री: धन्यवाद।

Впр.7. Прочитайте діалог, заповніть пропуски, обравши правильний варіант дієслова або займенника з нижчеподаних. Вивчіть діалог на пам'ять та розкажіть в ролях. Придумайте власний діалог за зразком:

जाओ, बताओ, बैठो, बताओ, मेरी, तुम्हारा, मेरा, अपना, तुम्हारी

अध्यापक: तुम अपना नाम.....।

छात्र: नाम गोपाल शर्मा है।

अध्यापक:घर कहाँ है?

छात्र: अमीरपुर में है।

अध्यापक:पता

छात्र: जी, मेरा पता है 4/15 (चार बंटे पंद्रह), बाज़ार रोड, अमीरपुर।

अध्यापक:उम्र क्या है?

छात्र:उम्र चौदह साल है।

अध्यापक: अच्छा,.....। अपनी जगह

Впр.8. 1) Перекладіть речення, звертаючись до другої особи однини **तू** 2)

Перекладіть речення, звертаючись до другої особи множини **तुम**; 3)

Переробіть подані речення, вживаючи шанобливу форму наказового способу із займенником **आप**:

1. Не сідай на той стілець. Він поламаний. 2. Не їж це яблуко! Воно нестигле. 3. Не ходи в ту кімнату. Там темно. 4. Не пий цю воду! Вона брудна! 5. Не мий фрукти. Вони чисті. 6. Не купуй це сарі! Воно надто дороге. 7. Не відчиняй вікно! Я – хворий. 8. Не взувай ці черевики. Вони малі. 9. Не приходи сьогодні. Я – зайнята. 10. Не ходи туди! То – нехороше місце. 11. Не працюй сьогодні! Сьогодні свято. 12. Не обманюй! Я все знаю. 13. Стань у чергу! 14. Поговоріть з сусідами. 15. Туристи стоять між деревами. 16. Поснідайте і приготуйте обід. 17. Повечеряй. 18. Приготуй рис. 19. Поїдь на берег моря. 20. Запитайте про це у директора. 21. Сходи до церкви. 22. Купи картоплі.

Впр.9. Вживаючи наказовий спосіб попросіть:

1. Свого молодшого брата зайти в кімнату і сісти на диван.
2. Батька купити вам словник мови гінді.
3. Маму приготувати вам індійську страву.
4. Дітей мовчати.
5. Подругу не приходити до вас сьогодні.
6. Викладача повторити речення.
7. Доньку піти до магазину і купити молока.
8. Студента прочитати оповідання.
9. Друзів не шуміти.
10. Бабусю показати вам старі фото.

Тема 15: Теперішній простий час.

Граматичний коментар:

Теперішній простий час у мові гінді позначає дію, яка відбувається регулярно або ось-ось відбудеться в момент мовлення. Наприклад:

हम कटलेज जाते हैं – Ми ходимо в коледж.

मैं अभी आता हूँ - Я зараз прийду.

Теперішній простий час утворюється за допомогою простого дієприкметника недоконаного виду + проста форма теперішнього часу дієслова होना.

Простий дієприкметник недоконаного виду утворюється додаванням закінчення ता ते ती तीं до основи дієслова для ч.р. одн., ч.р. мн., ж.р. одн. та ж.р. мн. відповідно. Наприклад:

Рід	Однина	Множина
чоловічий	करता	करते
жіночий	करती	करतीं

करता той, що робить लिखते ті, що пишуть

गाती та, що співає गातीं ті, що співають

При використанні теперішнього простого часу в заперечному реченні вживається заперечна частка नहीं, а допоміжне дієслово може опускатися. Наприклад: मैं यहाँ नहीं रहता (हूँ) .

आप ऐसा नहीं सोचते (हैं) .

उसकी बेटी स्कूल नहीं जाती (है) .

Якщо дієслово-зв'язка випущене після дієслова у ж.р. множини, то дієприкметник, що лишився, приймає форму множини:

लड़कियाँ यहाँ नहीं आतीं . Дівчата сюди не приходять .

Теперішній простий час			
Однина		Множина	
Ч.р.	Ж.р.	Ч.р.	Ж.р.
मैं पढ़ता हूँ / पढ़ती हूँ – я читаю		हम पढ़ते हैं / पढ़ती हैं – ми читаємо	
तू पढ़ता है / पढ़ती है – ти читаєш		तुम पढ़ते हो / पढ़ती हो – ти читаєш	
		आप पढ़ते हैं / पढ़ती हैं – Ви читаєте	
यह पढ़ता है / पढ़ती है – він/вона читає		ये पढ़ते हैं / पढ़ती हैं – вони читають	
वह पढ़ता है / पढ़ती है – він/вона читає		वे पढ़ते हैं / पढ़ती हैं – вони читають	

Впр. 1. Провідмініяйте за зразком подані дієслова. Складіть по одному реченню з кожним дієсловом

जाना, खाना, पीना, बोलना, पढ़ना, सीखना, लिखना, सोना, लेना. बंद करना, आनुवाद करना, नमस्ते कहना, प्यार करना, नफ़रत करना, आराम करना, उपस्थित होना, सफ़ाई करना।

Впр. 2. Прочитайте і перекладіть речення українською мовою.

- हम हिंदी सीखते हैं.
- वे गीत गाते हैं.
- वह संगीत सुनती है.
- लोग खेलकूद करते हैं.
- मेरे नाना हर दिन फ़िल्में देखते हैं.
- मुझे यात्रा करना पसंद है.
- मुझे तस्वीर बनाना पसंद नहीं है.
- हम खाना नहीं बनाते.
- वे छात्र नहीं हैं.
- ये लड़कियाँ इसका खाना नहीं खातीं.
- वे लड़के नहीं नाचते.

12. यह औरत हमारे बच्चे के साथ समय बिताती है.

Впр. 3. Спишіть речення, розкривши дужки. Перекладіть речення українською мовою.

Напр.: वह किताबें (पढ़ना) – वह किताबें पढ़ता/ पढ़ती है. Він/вона читає книжки.

1. हम खेलकूद वह आदमी दीपक .3 . (गाना) यह लड़की गीत .2 . (करना) मेरी .6 . (देखना) मैं फ़िल्म .5 . (सीखना) बच्चे हिंदी .4 . (जलाना) वह परिवार के साथ सम .7 . (करना) माता घर की सफ़ाई .8 . (बिताना) . (बनाना) मेरी छोटी बहन तस्वीर .9 . (बिताना) तुम दोस्तों के साथ समय . (खाना) पिता जी खाना .10

Впр. 4. Спишіть речення, розкривши дужки. Перекладіть речення українською мовою.

1. माँ बच्चे को (खिलाना) ।
2. छात्र कापी में नये शब्द (लिखना) ।
3. हमारे अध्यापक हमेशा समय पर (आना) ।
4. वह हर दिन नई फ़िल्म (देखना) ।
5. मेरे रिश्तेदार हर छुट्टियाँ हमारे घर (आना) ।
6. राम हिन्दी सीखना पसंद (करना) ।
7. कक्षा के समय हम पाठ (पढ़ना), (अनुवाद करना) और नये शब्द (याद करना) ।
8. हमारे विश्वविद्यालय के छात्र साल में दो बार परीक्षा (देना) ।
9. मेरे दोस्त शराब नहीं (पीना) ।
10. आप कितना अक्सर आराम (करना) ?

Впр. 5. Розгляньте таблицку та запишіть хто що любить ✓ або не любить ✗ робити за конструкцією कोई कुछ करना पसंद करता है / पसंद नहीं करता है. Можна об'єднувати декілька діячів в одне речення.

Наприклад: सूरज और रवीश फ़ोन पर बात करना पसंद नहीं करते हैं.

सूरज	यज्ञ	रवीश	कल्पना
------	------	------	--------

फ़ोन पर बात करना	✗	✓	✗	✓
कक्षाओं पर आना	✓	✓	✗	✗
कापी खोलना और इमला लिखना	✗	✗	✓	✓
सेलफ़ोन बंद करना	✗	✓	✗	✗
बस रोकना	✗	✗	✓	✗

Впр. 6 . Дайте письмові відповіді на запитання.

1. आपको हिंदी आती है? – हाँ, मुझे हिंदी आती है/नहीं, मुझे हिंदी नहीं आती है
2. क्या आपको गाड़ी चलाना आता है?
3. क्या आपको खाना बनाना आता है?
4. आपको तस्वीर बनाना आता है?
5. आपको अंग्रेज़ी आती है?
6. आपको तैरना आता है?

Впр.7. Поставте питання до речень та дайте відповіді за зразком:

Зразок: 1. अशोक कालेज में पढ़ता है – अशोक, तुम कहाँ पढ़ते हो? मैं कालेज में पढ़ता हूँ। 1.अशोक कालेज में पढ़ता है। 2. यास्मीन अपनी सहेली के घर में खेलती है। 3. शर्मा जी एक कंपनी में काम करते हैं। 4. गीता और रहीम हर साल विदेश जाते हैं। 5. नंदिता जी दिल्ली में रहती हैं। 6. शीला और रीता रसोईघर में नाश्ता करती हैं। 7. सुरेश खुली छत पर सोता है। 8. मोहन सिंह विश्वविद्यालय में हिंदी पढ़ाते हैं। 9. नानी जी बगीचे में फूल उगाती हैं। 10 मोहन हिमालय पहाड़ों में छुट्टियाँ बिताता है।

Впр.8. Дайте заперечну відповідь на питання та продовжіть твердження, використовуючи підказки у дужках:

Зразок: 1. क्या वह लड़का माँस खाता है? जी नहीं, वह माँस नहीं खाता। वह मछली खाता है।

1. क्या वह लड़का माँस खाता है? (मछली) 2. क्या तुम लोग भारत में रहते हो? (उक्रेन) 3. क्या डा. शर्मा फ्रेंच जानते हैं? (अंग्रेज़ी) 4. क्या मीरा देवी कार चलाती हैं? (साइकिल) 5. क्या आप रोज़ यहाँ आते हैं? (हफ़्ते में दो बार) 6. क्या विमल ताश खेलता है? (शतरंज) 7. क्या तुम्हारे पिता जी काम पर पैदल जाते हैं? (बस से) 8. क्या तुम गाना पसंद करती हो? (नाचना) 9. क्या ये लड़कियाँ अच्छी तरह हिंदी बोलती हैं? (थोड़ी-थोड़ी) 10. क्या अशोक दूधवाली चाय पीता है? (काली चाय)।

Впр.9. Переробіть речення, вживши виділені слова у формі множини.

1. मेरा **लड़का** विदेशी भाषाएँ सीखता है। 2. मेरे दोस्त की **बेटी** हर साल भारत जाती है। 3. यह हिन्दुस्तानी **आदमी** दूधवाली चाय पीता है। 4. **मोची** लोगों के जूते ठीक करता है। 5. हमारी सहेली का **बच्चा** क्रिकेट खेलता है। 6. **मैं** सुबह के सात बजे नाश्ता करती हूँ। 7. उस की छोटी **बहन** स्कूल नहीं जाती। 8. यह **बस** दिल्ली नहीं जाती, यह आगरा जाती है। 9. हमारा **मेहमान** माँस नहीं खाता। 10. क्या, यह **विद्यार्थी** विश्वविद्यालय में विदेशी साहित्य पढ़ता है?

Впр.10. Розкрийте дужки. Поставте інфінітив у форму теп. прост. часу:

1. अब मेरे रिश्तेदार भारत में (रहना)। 2. हर सुबह को मेरी माता जी बाज़ार (जाना)। 3. मैं हिन्दी (सीखना) और आप उर्दू (सीखना)। 4. मेरी नानी जी बहुत स्वादिष्ट रोटियाँ (बनाना)।

5. शाम के समय तुम क्या (करना)। 6. कक्षा के समय हम पाठ (पढ़ना), (अनुवाद करना) और नये शब्द (याद करना)। 7. क्या आप हिंदी (बोलना) या अँग्रेज़ी? 8. क्या उस लड़के को क्रिकेट खेलना (आना)? 9. मेरी सहेलियाँ सीगरेट नहीं (पीना)। 10. हमारे बच्चे बहुत शरारती हैं, वे हमारी बात नहीं (मानना)।

Впр.11. Перекладіть та запишіть речення українською мовою.

1. सुबह को पहली माता उठती है और फिर बच्चों को उठाती है.
2. यह छोटी लड़की अध्यापिका बनना चाहती (хоче) है.
3. उसको खाना बनाना पसंद नहीं है.
4. त्योहार के दिन लोग दीपक जलाते हैं.
5. मेरा परिवार सुबह-सवेरे जगता है.
6. गाँव में लोगों को मुर्गे जगाते हैं.
7. मैं आपको अपने दोस्तों से मिलाना चाहती हूँ.
8. वे छुट्टियों में दोस्तों से मिलते हैं.
9. यह नन्हा (крихітний) बच्चा बार-बार (раз-по-раз) गिरता है.
10. माता अपने बच्चे को बुरे आदमी से डराती है.
11. यह आदमी कुछ भी नहीं डरता.
12. तुम मुझे हमेशा हँसाते हो.
13. हमें ज़्यादा हँसना बहुत पसंद नहीं है.
14. बच्चे पेड़ों के पीछे छिपते हैं.
15. पत्नी अपने पति से कुछ छिपाती है.

Впр.12. Перекладіть та запишіть речення мовою гінді.

1. Діти бояться вашої собаки.
2. Люди похилого віку люблять посміятися.
3. Вони завжди прокидаються рано-вранці.
4. Тато будить його о 7:00 ранку.
5. Він хоче познайомити вас зі своєю дружиною.
6. Ця жінка зовсім нічого не готує.
7. Ми хочемо жити в селі.
8. Вона зустрічається зі своїми друзями на свята.

9. Наша родина їздить у село на вихідні.
10. Мій син хоче стати лікарем (डॉक्टर).

Впр.13. Перекладіть речення:

1. Чим ти займаєшся суботніми вечорами? Як правило, я ходжу до театру. Він знаходиться в центрі міста. 2. Зранку я встаю, приймаю душ, вмиваюся, чищу зуби, одягаюся, снідаю та йду в університет. 4. Де живуть родичі Ваших друзів? Родичі моїх друзів живуть в Індії. Вони розмовляють на гінді та носять індійський одяг. 5. Син моєї подруги дуже розумний. Він вивчає санскрит. 6. Щонеділі мій сусід купує своїй дружині квіти. Він її дуже кохає. 7. Де працює твоя мама? Моя мама працює в лікарні. Вона – лікар. 8. Де працює їхній батько? Їхній батько працює в посольстві (दूतावास). Тепер він – посол (राजदूत). 9. Бабуся мого друга любить ходити до музею. 10. Чим займаються Ваші батьки? Вони викладають англійську мову в нашому університеті.

Впр.14. Перекладіть та запишіть речення мовою гінді.

1. Викладачка пояснює студентам урок.
2. Індійським жінкам подобається прикрашатися.
3. Вона двічі на день вигулює собаку.
4. Ця дівчина хоче сісти на той стілець у вітальні.
5. Чоловік завжди смішить свою дружину.
6. Півні не літають.
7. Сім'я економить гроші (पैसे बचाना).
8. Кожних вихідних ми прокидаємося о 6:00 ранку, потім одягаємось, снідаємо та їдемо у село.
9. Ця дитина зовсім нічого не хоче їсти.
10. Вона бігає кожного ранку у парку.
11. Я нічого не розумію.
12. Раз на тиждень родина сідає у кімнаті та дивиться фільм.
13. Йому подобається навчати брата грати на гітарі.
14. Людям не подобається розповідати погані новини (खबरें).

15. Матері годують та поять своїх крихітних дітей.

Тема 16: Минувий простий час (недоконаний вид).

Граматичний коментар:

В мові гінді минулий простий час дієслова позначає дію, що відбувалася регулярно в минулому і відрізняється від простого теперішнього лише формою минулого часу дієслова होना в недоконаному виді, яка відповідно залежить від роду, числа і особи суб'єкта дії. Для зручності подамо цю видозміну дієслова होना у взаємодії з особовими займенниками, пам'ятаючи, що в категорії часу іменники відповідатимуть займенникам третьої особи:

Однина

Множина

Впр.1. Провідайте дієслова за особами у звичайному минулому часі:

नाश्ता करना बच्चों की , गाड़ी चलाना , देखभाल करना , नानी के पास आना ,

प.प.	ज.प.	प.प.	ज.प.
मैं पढ़ता था	पढ़ती थी	हम पढ़ते थे	पढ़ती थीं
तू पढ़ता था	पढ़ती थी	तुम पढ़ते थे	पढ़ती थीं
		आप पढ़ते थे	पढ़ती थीं
यह पढ़ता था	पढ़ती थी	ये पढ़ते थे	पढ़ती थीं
वह पढ़ता था	पढ़ती थी	वे पढ़ते थे	पढ़ती थीं

कुत्ते से , दीपक जलाना , घर से निकलना , पौछा लगाना , सब्जियाँ खरीदना
पैसे बचाना , डरना, नहाना, खाना बनाना, काम खत्म करना, समुद्र में तैरना.

Впр.2. Прочитайте і перекладіть речення.

मैं वहाँ रहता था (रहती थी)। हम उन के साथ खेलते थे। तू यह जानता था
(जानती थी)। तुम क्या चाहते थे (चाहती थी)? आप कहाँ काम करते थे
(करती थीं)? यह पहले हिंदी नहीं बोलता था (बोलती थी)। वह अकेला घूमता
था (घूमती थी)। ये हमारे पास आते थे (आती थीं)। वे हम से बात नहीं करते
थे (करती थीं)। मेरा दोस्त शतरंज खेलता था। अध्यापिका हमें समझाती थी।
पहले यहाँ बहुत लोग रहते थे। तब कम किताबें छपती थीं।

Впр.3. Розкрийте дужки, поставте Дс होना у форму минулого простого часу.
Перекладіть речення:

1. वह आच्छी औरत (होना). 2. वह आमीर आदमी (होना). 3. तुम मेरे भाई के दोस्त (होना).
4. वे मेरी बहन की सहेलियाँ (होना) 5. मैं दूतावास में काम करता (होना). 6. तू इस मकान
में रहता (होना)। 7. मेरी माता जी बंगाली बोलती (होना)। 8. तुम कहाँ रहते (होना)?। 9. मैं
घर की सफ़ाई करती (होना)। 10.

Вправа 4. Перекладіть тексти:

Я – з України, ти – з Індії. Я єдиний син, ти – єдина донька. Мені 20, тобі 17. Я – твій друг, ти – моя подруга.	Я був з України, ти була з Індії. Я був єдиним сином, ти була єдиною донькою. Мені було 20, тобі було 17. Я був твоїм другом, ти була моєю подругою.
--	--

Впр.5. Розкрийте дужки, вживаючи інфінітив у формі минулого простого часу:

1

Впр.6. Переробіть речення, вживаючи їх у формі минулого простого часу:

1.शाम को मैं थियेटर जाता हूँ। यह नगर के केंद्र में स्थित है। 2. सुबह को मैं उठती हूँ, तनहाती हूँ, हाथ-मुँह धोती हूँ, दाँत साफ़ करती हूँ, नाश्ता करती हूँ और विश्वविद्यालय जाती हूँ। 3. मेरे दोस्तों के रिश्तेदार भारत में रहते हैं। वे हिंदी बोलते हैं तथा हिंदुस्तानी कपड़े पहनते हैं। 5. मेरी सखी के दादा जी विद्वान व्यक्ति हैं। वे संस्कृत भाषा जानते हैं। 6. अपनी मेरे बिबी के लिये मैं प्रतिदिन फूल खरीदता हूँ। मैं उससे बहुत प्यार करता हूँ। 7. मेरी माता जी

Впр.7. Перекладіть речення:

1.Минулого року мої родичі жили в Індії. Зараз вони живуть в Україні. 2. Вчора мій батько працював. Сьогодні він відпочиває. 3. Рік тому ми навчалися в школі. Тепер ми навчаємося в університеті. 4. Раніше мої подруги працювали на митниці. Тепер вони працюють в посольстві. 5. Раніше ти прокидався о шостій ранку. Тепер ти спиш допізна. 6. В той час я ходила на роботу автобусом. Тепер ходжу пішки (पैदल जाना). 7. Моя мама вивчала німецьку мову. Я вивчаю англійську та гінді. 8. Наші студенти навчалися в Делійському інституті. Тепер вони працюють в Індії. 9. Раніше моя донька читала книги. Тепер вона проводить час в інтернеті. 10. Два роки тому ми жили на першому поверсі. Тепер ми живемо на тринадцятому. 11. Раніше вони отримували пенсію. 12. Тоді тут була ванна кімната. 13. Я гарно вчився. 14. Моя бабуся читала літературу в школі. 15. Вчора два студенти були відсутні. 16. Ми зустрічались з друзями вранці.

Впр.8. Перекладіть і запишіть речення на мову гінді.

1. У цієї жінки було дві собаки та три коти.

2. Раніше люди частіше готували їжу самі.
3. Раніше я їздила до батьків кожних вихідних.
4. Раніше люди прокидалися рано-вранці.
5. Інколи вони лягали спати після 12 ночі.
6. Її одяг був на стільчику, тепер (зараз) він у шафі.
7. В четвер були присутні дев'ять студентів.
8. Раніше вона не спілкувалася з його дружиною.
9. Ти завжди мив посуд після вечері.
10. Їм подобалось вигулювати собаку в лісі (वन (.

Впр. 9. Виправте помилки в реченнях:

1. कल तक मुझे ये किताबें पढ़ना है। 2. भारतीय खाना पकाना के लिये बहुत समय चाहिये।
3. तुम तो बहुत मोती हैं, तुम्हें रोज़ कसरत करना चाहिये। 4. आप आज हमारे पास ज़रूर आओ। 5. सिनेमाघर जाने के लिये हमें दो टिकट खरीदना है। 6. इस किताब का अनुवाद हिन्दी पर कीजिये। 7. बड़ों को नमस्ते कहना चाहिये। 8. मेरे को रोज़ कमरे की सफाई करनी है। 9. आज शाम को मेरे पास आओ, मुझे तुम से बात करना चाहिये। 10. पिछले साल तुम हिन्दी अच्छी तरह बोलता था, और अभी कुछ नहीं समझता है। 11. अपना कुत्ता खिलाओ, यार। यह तो बहुत भूखा लगता है! 12. माफ़ कीजिये, मैं जाना है। नमस्कार! 13. रात का खाना मैं अपने परिवार के साथ खाते हैं। 14. बताइये, आप के पास कितने भाई-बहन हैं? 15. दस साल पहले वे लोग बहुत आमीर हैं। अब उन के पास कुछ नहीं है।

Тема 17: Майбутній простий час (майбутній 1).

Граматичний коментар:

Майбутній простий час у мові гінді використовується для позначення дії, що відбудеться в майбутньому після моменту мовлення.

Наприклад:

मैं यह किताब पढ़ूँगा – Я прочитаю цю книжку.

वह आपको फ़ोन करेगा – Він Вам зателефонує.

На відміну від простих теперішнього і минулого часів, простий майбутній час в мові гінді утворюється без використання допоміжного дієслова होना .

Натомість форми майбутнього часу набуває основне дієслово за рахунок дієслівних закінчень, які додаються до основи дієслова. Для зручності знову ж продемонструємо ці закінчення з особовими займенниками, долучивши в якості прикладів два дієслова – देखना (з закритою основою) і आना (з відкритою основою).

Рід	Однина	Множина
чоловічий	मैं ऊँगा - तू - वह , यह , एगा	तुम ओगे - आप - वे , ये , हम , एंगे
жіночий	मैं ऊँगी - तू - वह , यह , एगी	तुम ओगी - आप - वे , ये , हम , एंगी

Однина		Множина	
Ч.р.	Ж.р.	Ч.р.	Ж.р.
मैं देखूँगा	देखूँगी	हम देखेंगे	देखेंगी
तू देखेगा	देखेगी	तुम देखोगे	देखोगी
		आप देखेंगे	देखेंगी
यह देखेगा	देखेगी	ये देखेंगे	देखेंगी
वह देखेगा	देखेगी	वे देखेंगे	देखेंगी
Однина		Множина	
Ч.р.	Ж.р.	Ч.р.	Ж.р.
मैं आऊँगा	आऊँगी	हम आएंगे	आएंगी
तू आएगा	आएगी	तुम आएंगे	आएंगी
		आप आएंगे	आएंगी
यह आएगा	आएगी	ये आएंगे	आएंगी
वह आएगा	आएगी	वे आएंगे	आएंगी
Однина		Множина	
Ч.р.	Ж.р.	Ч.р.	Ж.р.
मैं लूँगा / दूँगा	लूँगी / दूँगी	हम लेंगे / देंगे	लेंगी / देंगी
तू लेगा / देगा	लेगी / देगी	तुम लोगे / दोगे	लोगी / दोगी
		आप लेंगे / देंगे	लेंगी / देंगी
यह लेगा / देगा	लेगी / देगी	ये लेंगे / देंगे	लेंगी / देंगी
वह लेगा / देगा	लेगी / देगी	वे लेंगे / देंगे	लेंगी / देंगी

Як і в наказовому способі, у форму простого майбутнього часу за дещо іншим правилом змінюються дієслова लेना і देना – в їх випадку дієслівне закінчення «वितिस्या» голосну ए з основи і приєднується безпосередньо до

початкової приголосної. Наприклад: मैं ज़्यादा पैसे नहीं दूँगा। हम दुकान में सब कुछ लेंगे। तुम चाय के साथ क्या लोगी? यह आदमी गवाही देगा। मेरी बहनें इस में भाग लेंगी।

Окремо слід розглянути форми простого майбутнього часу дієслова होना, яке в цьому часі вживається не як допоміжне, а як самостійне дієслово зі значенням «бути», оскільки ці форми можуть траплятися в двох різних варіантах. Нижче з особовими займенниками подаються дві форми простого майбутнього часу дієслова होना, де першою йде більш вживана форма, а другою – рідковживана.

Однина		Множина	
Ч.р.	Ж.р.	Ч.р.	Ж.р.
मैं हूँगा / होऊँगा	हूँगी / होऊँगी	हम होंगे / होएँगे	होंगी / होएँगी
तू होगा / होगा	होगी / होगी	तुम होंगे / होएँगे	होगी / होगी
		आप होंगे / होएँगे	होंगी / होगी
यह होगा / होगा	होगी / होगी	ये होंगे / होएँगे	होंगी / होगी
वह होगा / होगा	होगी / होगी	वे होंगे / होएँगे	होंगी / होगी

Приклади вживання в простому майбутньому часі:

मैं वहाँ रहूँगा (रहूँगी)। हम उन के साथ खेलेंगे (खेलेंगी)। तू यह जानेगा (जानेगी)। तुम क्या चाहोगे (चाहोगी)? आप कहाँ काम करेंगे (करेंगी)? यह फिर हिंदी नहीं बोलेगा (बोलेगी)। वह अकेला घूमेगा (घूमेगी)। ये हमारे पास आएँगे (आएँगी)। वे हम से बात नहीं करेंगे (करेंगी)। मेरा दोस्त शतरंज खेलेगा। अध्यापिका हमें समझाएंगी। यहाँ बहुत लोग रहेंगे। तब ज़्यादा किताबें छपेंगी। कल यह पत्र आपकी मेज़ पर होगी। तब हम यहाँ नहीं होंगे। सब अच्छा होगा।

Впр.1. Провідмініайте подані дієслова в майбутньому простому часі за особами.

□□

□□, खाना, पीना, बोलना, सीखना, सोना, लेना, अनुवाद करना

Впр.2. Перекладіть речення:

Зараз у нас канікули.	Два місяці тому у нас були канікули	За тиждень у нас будуть канікули
В кімнаті хтось є.	В кімнаті хтось був.	В кімнаті хтось буде.
В кишені щось є.	В кишені щось було.	В кишені щось буде.
У мене є трохи грошей	У мене було трохи грошей	У мене буде трохи грошей
Сьогодні ми дома.	Вчора ми були дома	Завтра ми будемо дома.
Він ходить на роботу	Він ходив на роботу	Він піде на роботу
Вона читає книги	Вона читала книги	Вона читатиме книги
Ці діти не п'ють молоко	Ці діти не пили молоко	Ці діти не питимуть молоко
Влітку ми працюємо	Взимку ми працювали	Навесні ми будемо працювати
Я перекладаю слова на	Я перекладала слова на гінді	Я перекладу слова на гінді.

Впр.3. Перекладіть речення.

1. Наступного тижня я поїду в Індію.
2. Завтра ми підемо в кіно.
3. Чи ти будеш сьогодні ввечері дивитися телевізор?
4. В понеділок зранку вона зателефонує тобі.
5. Наступного року він поїде в Індію вивчати гінді.
6. Наш іспит буде післязавтра.
7. У вівторок я відпочиватиму.
8. В середу я нічого не робитиму.
9. На вихідних ми поїдемо в магазин.

10. Мій друг привезе тобі індійський одяг.

Впр.4. Перекладіть діалоги:

- Ашок, сходи на базар.
- Зараз не піду, брате. Мені потрібно вчитися.
- Коли підеш? Трохи пізніше підеш?
- Так ввечері сходжу. О п'ятій.
-
- Радго, ходи сюди. Час їсти.
- Мамо, я зараз не їстиму. Мені потрібно зробити одну справу.
- Гаразд, то коли їстимеш?
- Я трохи пізніше їстиму, мамо. О восьмій.
-
- Послухайте, коли відправиться автобус на Делі? (делійський автобус)
- Автобус на Делі відправиться о сьомій.
- А в Делі коли прибуде? (Ч■■■च■■)
- Завтра рано-вранці. О шостій прибуде.
- Гаразд. Дасте один квиток?
- Звичайно, дам. Візьміть (свій) квиток.
- З якої платформи відправиться автобус?
- З платформи номер 4 (відправиться). Ідіть туди. Автобус прибуде за п'ять хвилин.

Впр.4. Розкрийте дужки, поставте дієслова у правильну часову форму (простий теперішній, минулий або майбутній):

1. आप कितने बजे घर (आना).....? 2. काम के बाद मैं रेस्तराँ (जाना)और दोस्तों के साथ भोजन (करना).....। 3. अगले साल हमारे विद्यार्थी दिल्ली संस्थान में (पढ़ना).....। 4. पंद्रह मिनट में हमारी कक्षा (शुरू होना).....। 5. कल आप लोग हमारी राजधानी से (परिचय करना).....। 6. यदि तुम कल हमारे घर (आना)....., हम तुम्हें भारीय खाना (खिलाना).....। 7. जल्दी न करो, मैं तुम्हारी (प्रतीक्षा करना).....। 8. यदि वे लोग समय पर नहीं (आना)....., हम इस कागज़ात में हस्ताक्षर नहीं (करना).....। 9. चिंता न कीजिये, मैं आपकी (मदद करना).....। 10. तुम इस शहर के दर्शनीय स्थान देखने कब (जाना).....?

Впр.5. Перекладіть діалог. Працюючи в парах, складіть власні діалоги за зразком та розіграйте їх у ролях:

- Могане, твій батько дома?
- Ні зараз його нема дома. Він на роботі.
- Коли прийде додому?
- Гадаю, що до сьомої прийде.
- А мама коли прийде?
- О шостій буде дома. Ви проходите (в середину), сідайте.
- Добре, дякую. Я їх тут зачекаю.
- Чаю вип'єте?
- Так, вип'ю. Дуже дякую.

Тема 18: Теперішній тривалий час. Минулий тривалий час.

Граматичний коментар:

Теперішній тривалий час в мові гінді позначає дію, що виконується в даний момент часу, і утворюється з допомогою відразу двох допоміжних дієслів – रहना і होना, обидва з яких узгоджуються з суб'єктом дії. Про форми дієслова होना теперішнього часу відповідно до роду, числа й особи діяча вже йшлося раніше. Дієслово रहना також змінюється за родом і числом, при цьому вживаються його дієприкметникові форми доконаного виду – रहा, रही, रहे, які поєднуються з основою основного дієслова. Наприклад, якщо в простому теперішньому часі речення «Хлопчик ходить до школи.», «Дівчинка ходить до школи.» і «Діти ходять до школи.» звучать відповідно як लड़का स्कूल जाता है। लड़की स्कूल जाती है। і बच्चे स्कूल जाते हैं।, то в тривалому часі, коли дія відбувається безпосередньо в момент мовлення («Хлопчик (дівчинка, діти) йде (йдуть) до школи (зараз)»), будуть вживатися наступні конструкції: लड़का स्कूल जा रहा है। लड़की स्कूल जा रही है। बच्चे स्कूल जा रहे हैं।

За цим же принципом утворюється минулий тривалий час, що позначає дію в певний момент у минулому, при цьому лише допоміжне дієслово होना набуває форм минулого часу – था, थी, थे, थीं. लड़का स्कूल जा रहा था। लड़की स्कूल जा रही थी। बच्चे स्कूल जा रहे थे। औरतें काम पर जा रही थीं।

Впр.1. Провідмініяйте подані дієслова з особовими займенниками в теперішньому і в минулому тривалому часі за зразком.

Теперішній тривалий час

Однина	Множина
Ч.р.	
मैं घर सजा रहा हूँ	हम घर सजा रहे हैं

तू घर सजा रहा है	तुम घर सजा रहे हो आप घर सजा रहे हैं
यह घर सजा रहा है	ये घर सजा रहे हैं
वह घर सजा रहा है	वे घर सजा रहे हैं

Однина	Множина
Ж.р.	
मैं घर सजा रही हूँ	हम घर सजा रही हैं
तू घर सजा रही है	तुम घर सजा रही हो आप घर सजा रही हैं
यह घर सजा रही है	ये घर सजा रही हैं
वह घर सजा रही है	वे घर सजा रही हैं

Минулий тривалий час

Однина	Множина
Ч.р.	
मैं घर सजा रहा था	हम घर सजा रहे थे
तू घर सजा रहा था	तुम घर सजा रहे थे आप घर सजा रहे थे
यह घर सजा रहा था	ये घर सजा रहे थे
वह घर सजा रहा था	वे घर सजा रहे थे

Однина	Множина
Ж.р.	
मैं घर सजा रही थी	हम घर सजा रही थीं

तू घर सजा रही थी	तुम घर सजा रही थीं आप घर सजा रही थीं
यह घर सजा रही थी	ये घर सजा रही थीं
वह घर सजा रही थी	वे घर सजा रही थीं

a) पढ़ना, लिखना, जाना, आना, लेना, सोना, खाना, नहाना, सोचना, पूछना, चबाना

6) काम करना, मदद देना, अनुवाद करना, पूजा करना, कोशिश करना, गाना गाना, शतरंज खेलना।

Впр. 2. Прочитайте і перекладіть речення.

मेरा मित्र गहरी नींद में सो रहा था । पांडव जंगल में शिकार कर रहे थे । कुछ लोग खाली हाथ जा रहे थे । दोनों बहनें बाज़ार से कपड़े नहीं खरीद रही थी । क्या वह भोजन की खोज में इधर-उधर भटक रहा था? एक बार एक लकड़हारा इस जंगल में पेड़ काट रहा था । क्या आपके चाचा अस्पताल में नौकरी नहीं कर रहे थे? धोबी कपड़े नहीं धो रहा था। वह कमरे में क्या कर रहा था? वह चाय नहीं ला रही थी । मैं अपना पाठ याद कर रहा था । वे लड़कों को क्यों नहीं पढ़ा रहा था? तुम कल इस समय स्कूल नहीं जा रहे थे । कमरे में कितने लोग सो रहे थे? क्या वह अपने घर पैदल जा रहा था?

Впр.3. Розкрийте дужки. Поставте інфінітив у форму теперішнього тривалого часу.

1. माँ बच्चे को (खिलाना)।
2. छात्र कापी में नये शब्द (लिखना)।
3. हमारे अध्यापक (आना)।
4. वह नई फ़िल्म (देखना)।
5. मेरे रिश्तेदार हमारे घर (आना)।
7. हम पाठ (पढ़ना), (अनुवाद करना) और नये शब्द (याद करना)।
8. हमारे विश्वविद्यालय के छात्र परीक्षा (देना)।
9. मेरे दोस्त शराब नहीं (पीना)।
10. क्या आप आराम (करना) ?

Впр.4. Перепишіть речення у минулий тривалий час.

1. मैं एक उपन्यास पढ़ रही हूँ.
2. वह लड़का अपने कमरे की सफ़ाई कर रहा है.
3. वे लोग मन लगाकर पढ़ाई कर रहे हैं.
4. उस दिन मौसम के कारण वे लोग पहाड़ों में नहीं जा रहे हैं.
5. यह स्त्री एक मधुर गाना गा रही है.
6. क्या तुम मेरे नौकर से बात कर रहे हो?
7. छुट्टियों में हम नगर की सैर कर रहे हैं.
8. नानी सोने के कमरे में अपनो पौत्रों को कहानी सुना रही हैं.
9. गाँव के सब लोग इस नदी में नहा रहे हैं.
10. हमारे विश्वविद्यालय के छात्र परीक्षा की तैयारी कर रहे हैं.

Впр. 5. Перекладіть міні-діалоги:

- Привіт, сестро! Куди йдеш?
- На базар іду. Треба овочів купити!
- Сама ідеш? А де твоя служниця?
- Дома. Прибирає в будинку.

.....

- Що їсиш?
- Манго їм.
- Солодке?
- Не дуже.

.....

- Доброго дня, пані Маліка!
- Привіт, Суреше. Заходь. Господи! (बाप रे!) Чому у тебе мокрый одяг?

- Пані Маліка, надворі іде сильний дощ (तेज़ की बारिश).
- Справді? (सच में ?)
- Так-так, правду кажу. Подивіться у вікно. Скажіть, а де Према?
- У своїй кімнаті, синку. Завтра у неї іспит з англійської. Вона сьогодні цілий день готується.
- Ви можете її покликати?
- Так, звичайно. Ти сідай ось-тут і випий чаю. Я зараз прийду.
- Дуже дякую.

Впр.6. Прочитайте діалоги. Доберіть правильне словосполучення на місце пропуску та поставте його у правильну часову форму.

गर्मी लगना, ठंड लगना, भूख लगना, नींद आना, खाँसी आना

1. - तु क्यों नहीं सो रही हो?

-मुझे।

2. - आप खिड़की क्यों बंद कर रहे हैं?

- बच्चों को।

3. – वह दवाई क्यों ले रहा है?

- उस को।

4. – आप कोट क्यों उतार रहे हैं?

- मुझे बहुत.....

5. - मुझे।

- तब हमारे घर आओ। मम्मी सब्जी बना रही हैं।

Впр.7. Прочитайте діалог, перекладіть, заповніть пропуски:

लीजिए, पर, दीजिए, कितने, दीजिए

यात्री: सुनिए साहब।

क्लर्क: कहिए।

यात्री: जयपूर की गाड़ी.....बजे है?

क्लर्क: सात बजकर तीस मिनटहै।

यात्री: अच्छा, एक टिकट।

क्लर्क: पंद्रह रुपये पचास पैसे।

यात्री: यह लीजिये बीस रुपये का नोट।

क्लर्क: यह लीजिये टिकट। येबाकी पैसे।

Впр.8. Прочитайте діалог, завершіть речення:

मोहन: अशोक, कहाँ.....हो?

अशोक: एक दोस्त के घरहूँ।

मोहन: अभी मत।

अशोक: क्यों?

मोहन: अभी बारिशहै।

Впр.9. Утворіть речення з поданими словосполученнями у формі теперішнього і минулого тривалого часу:

क्रिकेट खेलना, रेडियो पर गाना सुनना, खाना बनाना, टी.वी. देखना, नानी जी को पत्र लिखना, विश्वविद्यालय जाना, रसोईघर में चाय पीना, अपने कमरे में सोना, दोस्तों की प्रतीक्षा करना, कविता सुनाना, झूठ बोलना, बारिश होना, कपड़े धोना, गिटार बजाना, बोर्ड पर कुछ लिखना, दो सालों से भारत में रहना।

Тема 19: Потенційне дієслово सकना («могти»).

Граматичний коментар:

Потенційне дієслово सकना приєднується до основи основного дієслова та виражає спроможність/неспроможність виконати дію. В конструкції основа дієслова + सकना основа дієслова залишається незмінною, а सकना узгоджується з підметом та переймає усі закінчення відповідно до вжитого часу. Дієслово सकना недостатнє і самотійно (без поєднання з іншими дієсловами) не вживається. Конструкція з дієсловом सकना вживається в загальних та доконаних часах. Не вживається у тривалих часах. Дієслово सकना в мові гінді *неперехідне*.

Конструкція: कोई कुछ कर सकता है / नहीं कर सकता है – Хтось щось може / не може зробити.

Наприклад:

वह पढ़ सकता है .– Він вміє читати.

हम आ सकेंगे. – Ми зможемо прийти.

वह यह काम कर सकेगी. – Вона зможе виконати цю роботу.

В заперечних реченнях नहीं ставиться перед основним дієсловом.

Наприклад:

मैं तुम्हें यह किताब नहीं दे सकूँगा .– Я не зможу дати тобі цю книжку.

Приклад відмінювання конструкції потенційного дієслова सकना

Звичайний теперішній час

Чоловічий рід	
मैं पढ़ सकता हूँ	हम पढ़ सकते हैं
तू पढ़ सकता है	तुम पढ़ सकते हो
	आप पढ़ सकते हैं
यह पढ़ सकता है	ये पढ़ सकते हैं
वह पढ़ सकता है	वे पढ़ सकते हैं
Жіночий рід	
मैं पढ़ सकती हूँ	हम पढ़ सकती हैं
तू पढ़ सकती है	तुम पढ़ सकती हो
	आप पढ़ सकती हैं
यह पढ़ सकती है	ये पढ़ सकती हैं
वह पढ़ सकती है	वे पढ़ सकती हैं

Простий майбутній час

Чоловічий рід	
मैं पढ़ सकूँगा	हम पढ़ सकेंगे

तू पढ़ सकेगा	तुम पढ़ सकोगे
	आप पढ़ सकेंगे
यह पढ़ सकेगा	ये पढ़ सकेंगे
वह पढ़ सकेगा	वे पढ़ सकेंगे
Жіночий рід	
मैं पढ़ सकूँगी	हम पढ़ सकेंगी
तू पढ़ सकेगी	तुम पढ़ सकोगी
	आप पढ़ सकेंगी
यह पढ़ सकेगी	ये पढ़ सकेंगी
वह पढ़ सकेगी	वे पढ़ सकेंगी

Впр. 1. Перекладіть та провідмініяйте дієслова в сполученні з सकना у звичайному теперішньому та простому майбутньому часах за зразком:

Дієслова: бути, давати, брати, запитувати, купувати, розповідати, відпочивати, починатися, бути зайнятим, проводити час.

Впр. 2. Складіть і запишіть речення що тварини з таблиці вміють чи не вміють робити.

Напр.: मछली नहीं चल सकती है. मछली तैर सकती है .

	चलना	गाना	तैरना	दौड़ना	कूदना	चढ़ना	उड़ना
	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗
	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✓
	✓	✗	✗	✓	✓	✓	✗
	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✗
	✗	✗	✓	✗	✗	✓	✗
	✓	✗	✗	✓	✓	✗	✗
	✓	✗	✗	✓	✓	✓	✗

Впр. 3. Розкрийте дужки, поставивши सकना у форму звичайного теперішнього або майбутнього часу.

1. क्या वह हिंदी बोल (सकना) ?
2. अगले हफ्ते तुम हमारे साथ घूमने जा (सकना) ?
3. मैं इन से कब मिल (सकना) ?
4. हवाई जहाज़ इतना तेज़ नहीं उड़ . (सकना)
5. बर्फ़ के तूफ़ान के कारण बच्चे स्कूल नहीं जा . (सकना)
6. यहाँ के घर में आप आराम कर . (सकना)
7. इस स्थान से वह मुझे नहीं सुन . (सकना)
8. वे यह काम इतनी अच्छी तरह नहीं कर . (सकना)

9. इसका छोटा बेटा शतरंज खेल नहीं . (सकना)
10. आप यह खबर उन से पूछकर जान . (सकना)
11. क्या तू इसे रास्ता दिखा (सकना) ?
12. हम आपको इस सवाल का जवाब दे नहीं . (सकना)
13. हर व्यक्ति महान बन . (सकना)
14. यह सामान बहुत महँगा है. (सकना) मैं यह तुम्हें खरीद नहीं .
15. मैं आपको इसका पूरा पता बता नहीं. (सकना)

Впр. 4. а) перегляньте малюнки і завершіть речення хто що вміє / не вміє робити, використавши підказки нижче:

चित्र बनाना ✕ नाचना ✓ खाना बनाना ✕ दौड़ना ✕ प्यानी बजाना ✓ घुड़सवारी करना ✕ स्कीइंग करना ✕ तैरना ✓ गाड़ी चलाना ✕ गीत गाना ✕

1. कुमार और सीता _____
2. पिया _____
3. राकेश _____
4. वह आदमी _____
5. नानी जी _____
6. यह औरत _____
7. ये लोग _____
8. यह छोटी लड़की _____
9. वह किसान _____
10. वह कलाकार _____

б) дізнайся хто з однокласників що вміє/не вміє робити, розбившись по парах.

Впр. 5. Перекладіть речення.

1. Я можу зателефонувати йому сьогодні ввечері.
2. Вибачте, та ми не зможемо сьогодні прийти до вас.
3. Я не можу їй про це розповісти.
4. Він дуже талановитий і може створити будь-що.
5. Вони не зможуть піти з Вами в театр завтра.
6. Вона не може відповісти на твоє запитання.
7. Ми неодмінно зможемо виконати цю роботу.
8. Ти можеш говорити на гінді? – Так, можу.
9. Зможеш піти зі мною в кіно в суботу? – Так, зможу.
10. Кожна людина може стати ким завгодно.

Тема 20: Модальні речення необхідності.

Граматичний коментар:

В мові гінді є кілька способів вираження необхідності дії в залежності від ступеня гостроти необхідності.

Якщо дія є більш *бажаною*, ніж примусово-необхідною, до акузативної форми суб'єкта (суб'єкт + को) бажаної дії додається інфінітив дієслова і допоміжне слово चाहिए (चाहिये) – «потрібно, слід». Наприклад: **आप को वहाँ जाना चाहिए** - «Вам слід туди піти».

Конструкція किसी को कुछ करने की ज़रूरत (आवश्यकता) है теж виражає *необхідність* виконання дії. Вживається лише в загальних часах. Наприклад: आपको उस से मिलने की ज़रूरत है. Вам необхідно з ним/нею зустрітися.

हमको दवा खरीदने की जरूरत होगी .Нам потрібно будекупити ліки .

Якщо дія вже є *запланованою* чи є *чіткий намір/бажання її здійснити*, то замість допоміжного слова до інфінітива дієслова просто додається допоміжне дієслово **होना** в третій особі однини. Наприклад: **आप को वहाँ जाना है** – «ви маєте туди піти (ваш похід туди є запланованим, відповідає складеному розкладу подій, або ж ви маєте чіткий намір (бажання) туди піти)».

Якщо ж дія є *небажано-примусовою*, то до інфінітива додається дієслово **पड़ना**, одним із значень якого є «доводитись». Наприклад: **आप को वहाँ जाना पड़ता है** – «вам доводиться туди ходити».

В усіх трьох розглянутих випадках за наявності прямого додатка інфінітив зазвичай узгоджується з ним в роді і числі. Наприклад:

मुझें मकान बनाना चाहिए (है, पड़ता है) - «Мені слід (я маю, я мушу) будувати будинок»;

मुझें मकान बनाने चाहिए (हैं, पड़ते हैं) - «Мені слід (я маю, я мушу) будувати будинки»;

आप को किताब पढ़नी चाहिए (है, पड़ती है) - «Вам слід (ви маєте, ви мусите) читати книгу»;

आप को किताबें पढ़नी चाहिए (हैं, पड़ती हैं) - «Вам слід (ви маєте, ви мусите) читати книги»

Якщо ж в будь-якій з форм необхідності після додатка перед смисловим дієсловом стоїть післяйменник को, то це дієслово і весь присудок залишаються у формі інфінітиву (ч. р. однина).

Порівняйте:

उसको हिंदी भाषा सीखनी चाहिए थी / उसको हिंदी भाषा - को सीखना चाहिए था.

Йому потрібно було вчити мову гінді

заперечних реченнях вживається як В नहीं, так і न, які стоять перед основним дієсловом. Наприклад:

लड़की को छुट्टी नहीं लेनी चाहिए. Дівчині не потрібно брати вихідний.

Впр.1. Прочитайте і перекладіть речення.

1. मुझे जाना चाहिए. मुझे जाना चाहिए था. मुझे जाना चाहिए होगा.
2. आपको वह बड़ी अलमारी नहीं खरीदनी चाहिए. आपको वह बड़ी अलमारी नहीं खरीदनी चाहिए थी. आपको वह बड़ी अलमारी नहीं खरीदनी चाहिए होगी.
3. लोगों को ज़्यादा किताबें पढ़नी चाहिए. लोगों को ज़्यादा किताबें पढ़नी चाहिए थीं. लोगों को ज़्यादा किताबें पढ़नी चाहिए होंगी.
4. लोगों को ज़्यादा पेड़ लगाने चाहिए. लोगों को ज़्यादा पेड़ लगाने चाहिए थे. लोगों को ज़्यादा पेड़ लगाने चाहिए होंगे.
5. पिता जी को विदेश जाने की ज़रूरत (आवश्यकता) है. पिता जी को विदेश जाने की ज़रूरत (आवश्यकता) थी. पिता जी को विदेश जाने की ज़रूरत (आवश्यकता) होगी.
6. आपको परीक्षा की तैयारी करने की आवश्यकता है. आपको परीक्षा की तैयारी करने की आवश्यकता थी. आपको परीक्षा की तैयारी करने की आवश्यकता होगी.
7. दिल्ली में अधिक कॉलेज और स्कूल खोलने की ज़रूरत है. दिल्ली में अधिक कॉलेज और स्कूल खोलने की ज़रूरत थी. दिल्ली में अधिक कॉलेज और स्कूल खोलने की ज़रूरत होगी.
8. बच्चों को सुबह सवेरे उठना है. कल बच्चों को सुबह सवेरे उठना था. कल (को) बच्चों को सुबह सवेरे उठना होगा.
9. माता जी को सब्ज़ियाँ बनानी हैं. माता जी को लंच के लिए सब्ज़ियाँ बनानी थीं. माता जी को शाम के खाने के लिए सब्ज़ियाँ बनानी होंगी.
10. हमें अधिकारी को कई पत्र लिखने हैं. हमें अधिकारी को कई पत्र लिखने थे. में अधिकारी को कई पत्र लिखने होंगे.

11. उसको काम पर बस से जाना पड़ता है. उसको काम पर बस से जाना पड़ता था. उसको काम पर बस से जाना पड़ेगा.
12. इनको अपने परिवार से अलग रहना पड़ता है. इनको अपने परिवार से अलग रहना पड़ता था. इनको अपने परिवार से अलग रहना पड़ेगा.

Впр.2. Утворіть модальні речення необхідності, розкривши дужки:

1. हफ्ते में कितनी बार कमरा साफ़ (करना चाहिये) 2. आज हमें घर की सफ़ाई (करना चाहिये)। 3. छोटे बच्चों को दूध (पीना चाहिये)। 4. आज दीवाली का त्यौहार है, घर में दीपक (जलाना चाहिये)। 5. गरमी में खिड़कियाँ (खोलना चाहिये)।

1. मुझे आज स्कूल (जाना होना)। 2. आप को सोमवार तक यह उपन्यास (पढ़ना होना)। 3. बच्चे को हाथ (धोना होना)। दोखो कितने गंदे हैं 3. मिझे तुम से बात (करना होना)। यहाँ आओ। 4. कल तक आप को सब नये शब्द (सीखना होना)। 5. हमें इस नये पाठ के सब शब्दों का अनुवाद (करना होना)।

1. मुझे हिंदी (सीखना पड़ना). 2. आपको कुछ-न कुछ (कहना पड़ना)। 3. ये लोग गरीब हैं, इन्हें सस्ती चीज़ें (खरीदना पड़ना)। 4. इस छोटी लड़की को घर (चलाना पड़ना)। 5. सरदी में हम लोगों को मोटे कपड़े (पहनना पड़ना)।

1. इनको आज अस्पताल (जाना होना)। 2. तुम्हें नई घंटी (खरीदना चाहिए)। 3. आप को शुक्रवार तक ये सारे नये शब्द (सीखना होना)। 4. हमें रोज़ ये गंदी सड़कें (साफ़ करना पड़ना)। 5. मुझे हर बार इन से बात (करना पड़ना)। 6. ये चीज़ें मेज़ पर (रखना चाहिए)। 7. तुझे इसका नया पता याद (करना होना)। 8. इनको हर सप्ताह चिट्ठियाँ (भेजना पड़ना)। 9. दाँतों को दिन में दो बार (साफ़ करना चाहिए)। 10. उसको मिठाई को (खिलाना नहीं चाहिए)।

Впр.3. Переробіть речення за зразком:

हमें इस किताब को खरीदना चाहिये। – हमें यह किताब खरीदनी चाहिये।

1.हमें इन फलों को खाना चाहिये। 2. हमें इस फ़िल्म को देखना चाहिये। 3. हमें इस खिड़की को खोलना चाहिये। 4. हमें इस घर को साफ़ करना पड़ता है। 5. हमें इन दवाइयों को लेना पड़ता है। 6. हमें इस गाड़ी को बेचना चाहिये। 7. हमें इन शब्दों को याद करना है। 8. हमें इस पत्र को भेजना चाहिये। 9. हमें इस घड़ी को ठीक करना चाहिये। 10. हमें इन भाषाओं को सीखना पड़ता है।

Впр.4. Виправте помилки в реченнях.

1.मैं घर की सफ़ाई करनी है। 2. उस को गरम चाय पिलाना चाहिये। 3. छात्र को कल तक दो किताबें पढ़नी है। 4. उसे मिठाई नहीं खाना चाहिये। 5. मेरी सहेली को दो भाषाएँ सीखनी पड़ती है। 6. मुझे पिता जी को चिट्ठी लिखना है। 7. अपने कपड़े अलमारी में रखनी चाहिये। 8. हमें गारी को साफ करनी है। 9. गरमी में पानी बहुत पीनी चाहिये। 10. आप को सुबह कितने बजे उठने हैं?

Впр.5. Уявіть ситуацію: Ваш друг/подруга пропонує Вам сходити з ним/нею в кіно. Ви відповідаєте, що сьогодні дуже зайняті і перераховуєте що Вам сьогодні потрібно (або бажано) зробити. Розіграйте ситуацію, опираючись на нижчеподані фрази:

सिनेमाघर जाना, फिल्म देखना, बहुत व्यस्त होना, घर की सफ़ाई करना, फ़र्श धोना, कपड़े धोना, कुत्ते को खिलाना और घुमाना, बाज़ार जाना, फल और सब्ज़ियाँ खरीदना, शाम का खाना बनाना, नानी जी को पत्र लिखना, घर का अभ्यास करना, पाठ पढ़ना, नये शब्द सीखना और कापी में लिखना, परिवार के साथ खाना खाना और सोने जाना।

Для зручності використовуйте обставини часу: आज, सुबह से, फिर, इस के बाद, शाम को, रात को, बारह बजे, चार बजे і т.д.

Впр.6. Перекладіть речення.

1.Ти хворий. Тобі потрібно лишитися дома. 2. Вам необхідно все йому розповісти. 3. Їм не слід їсти солодощі. 4. Мені доводиться вставати о шостій ранку. 5. Їй обов'язково потрібно піти до лікаря. 6. Тобі не слід одягати це

сарі. 7. Вам слід одружитися. 8. На уроках гінді нам доводиться багато писати. 9. Йому не потрібно сюди приходити. 10. Мені необхідно це почути! 11. Не треба плакати! Усе гаразд. 12. Не слід купувати цю іграшку. Вона поламана. 13. Йому доводиться ходити на роботу пішки.

Впр.7. Перекладіть речення:

Зранку він приймає ліки.	Зранку йому потрібно прийняти ліки.	Зранку йому доводиться приймати ліки.
Вона читає книги на гінді.	Їй слід читати книги на гінді.	Їй доводиться читати книги на гінді.
Зупиніться! Ми тут виходимо.	Зупиніться! Нам потрібно тут вийти.	Нам доводиться тут виходити.
Він робить пуджу щодня.	Йому слід робити пуджу щодня.	Йому доводиться робити пуджу щодня.
На вихідних люди відпочивають.	На вихідних людям слід відпочивати.	На вихідних людям доводиться відпочивати.
Я пишу бабусі листи.	Мені потрібно писати бабусі листи.	Мені доводиться писати бабусі листи

Впр.8. Перекладіть речення:.

1. Вона двічі на тиждень прибирає в будинку.	Їй двічі на тиждень потрібно прибирати в будинку.	Їй двічі на тиждень доводиться прибирати в будинку.
2. Він ходить на роботу пішки.	Йому слід ходити на роботу пішки.	Йому доводиться ходити на роботу пішки.
3. Ми встаємо о шостій ранку.	Їм слід вставати о шостій ранку.	Їм доводиться вставати о шостій ранку.
4. На уроках гінді студенти багато пишуть.	На уроках гінді студентам потрібно багато писати.	На уроках гінді студентам доводиться багато писати.

5. Наш старенький дідусь ходить до лікаря.	Нашому старенькому дідусю потрібно піти до лікаря.	Нашому старенькому дідусю доводиться ходити до лікаря.
6. Ви все йому розповідаєте.	Вам необхідно все йому розповісти.	Вам <i>доведеться</i> все йому розповісти.
7. Ці люди наполегливо працюють.	Цим людям потрібно наполегливо працювати.	Цим людям доводиться наполегливо працювати.
8. Мої сусіди вирощують квіти.	Моїм сусідам слід вирощувати квіти.	Моїм сусідам доводиться вирощувати квіти.
9. Батьки часто купують своїм дітям іграшки.	Батькам не слід часто купувати своїм дітям іграшки.	Батькам доводиться часто купувати своїм дітям іграшки.
10. Кожного свята мій брат купує своїй дружині квіти.	Моєму брату не слід купувати своїй дружині квіти кожного свята.	Моєму брату доводиться купувати своїй дружині квіти кожного свята.
11. Хворі люди залишаються вдома.	Хворим людям слід залишатися вдома.	Хворим людям доводиться залишатися вдома.
12. Хлопчик любить пити тепле молоко.	Хлопчику потрібно випити теплого молока.	Хлопчика <i>доведеться напоїти</i> теплим молоком.

Впр.9. Перекладіть речення.

1. Людям потрібен спокій
2. Йому необхідно більше грошей.
3. Усім студентам потрібні гарні оцінки.
4. Мені не потрібна нова машина.
5. Їм багато не треба.
6. Світу потрібні хороші люди.
7. Нам всім необхідна відпустка.
8. Всім людям необхідна гаряча вода.
9. Раніше мені необхідна була її допомога.
10. Цій родині не потрібна була дитина.

11. Жінці була потрібна нова сукня.
12. Нам не потрібні такі дорогі речі.
13. Їм потрібен чистий одяг.
14. Тому чоловіку потрібні свіжі фрукти.
15. Кому була потрібна маленька сумка?

Впр.10. а) Перекладіть подані словосполучення на гінді:

Наполегливо працювати; перекладати слова; читати книги; вирощувати квіти; прибирати кімнату.

б) З кожним словосполученнями складіть речення такого типу:

1

.

М

о

д

а

л

Тема 21: Вираження часу (години, хвилини).

н

Граматичний коментар:

е

В мові гінді астрономічна година як відрізок часу позначається словом घंटा. Однак в розмові про годинниковий час замість цього слова вживається дієслово बजना («дзвеніти, пробивати, звучати») у формі дієприкметника доконаного виду (граматична тема розглядатиметься пізніше в процесі вивчення мови). Тому питання «Котра година?» мовою гінді звучить як कितने बजे हैं? – «скільки пробило?». Те ж саме й у відповіді – दो बजे हैं, पांच बजे हैं і тд.

В мові гінді години рахують від 1 до 12, не з 1 до 24.

Я) Якщо рівно якась година, то вживають присудок बजे हैं «пробило, пробитими є».

н

е

Наприклад:

11:00 – ग्यारह बजे हैं.

15:00 – तीन बजे हैं.

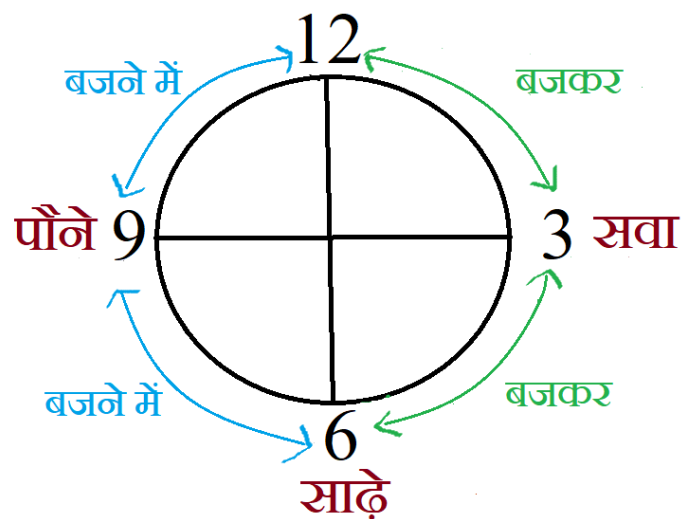
АЛЕ:

1:00 / 13:00 – एक बजा है; оскільки 1 – тому **बजा है**, а не बजे हैं.

Якщо треба підкреслити, що рівно якась година, вживають слово ठीक.

Наприклад:

14:00 – ठीक दो बजे हैं – .Рівно 14:00.

Слово **बजे** вказує на кількість годин без хвилин, тому існує багато виразів на позначення того часу, що між рівногодинними показниками.

2) Для 15ти хвилин або *чверті на* є спеціальне слово **सवा**, з якого і починається речення.

Наприклад:

12:15 – **सवा** बारह बजे हैं.

14:15 – **सवा** दो बजे हैं.

(3) Для 45ти хвилин або *за чверть* є спеціальне слово **पौने**, з якого і починається речення.

14:45 - **पौने** तीन बजे हैं.

8:45 – **पौने** नौ बजे हैं.

4) Для 30ти хвилин або *половини* є спеціальне слово **साढ़े**, з якого і починається речення.

6:30 – **साढ़े** छे बजे हैं.

9:30 - **साढ़े** नौ बजे हैं.

АЛЕ

1:30 / 13:30 – **डेढ़** बजा है, де **डेढ़** = півтора

2:30 / 14:30 – **ढाई** बजे हैं, де **ढाई** = 2,5

5) Для хвилин з 1ї по 14 включно та з 6ї по 29у включно вживається дієприслівник «пробивши» **बजकर**.

12:20 – बारह **बजकर** बीस मिनट हैं .«12 пробивши, 20 хв є».

10:05 – दस **बजकर** पाँच मिनट हैं. «10 пробивши, 5 хв є».

6) Для хвилин з 31ї по 44 та з 46ї по 59у включно вживається вираз **बजने में** «у пробитті» .

10:40 – ग्यारह **बजने में** बीस मिनट हैं .«В пробитті 11ї двадцять хвилин є (лишилось)».

9:55 – दस **बजने में** पाँच मिनट हैं. «В пробитті 10ї п'ять хвилин є (лишилось)».

8:35 - नौ **बजने में** पच्चीस मिनट हैं. «В пробитті 9ї 25 хвилин є (лишилось)».

Впр.1. Прочитайте і перекладіть речення українською мовою.

1. चार बजे हैं.
2. ठीक बारह बजे हैं.
3. रात के नौ बजे हैं.

4. सुबह के आठ बजे हैं.
5. सवा पाँच बजे हैं.
6. सवा दस बजे हैं.
7. सवा सात बजे हैं.
8. अभी साढ़े ग्यारह बजे हैं.
9. साढ़े चार बजे हैं.
10. सुबह के साढ़े छः बजे हैं.
11. ढाई बजे हैं.
12. डेढ़ बजे हैं.
13. पौने चार बजे हैं.
14. पौने दस बजे हैं.
15. पौने आठ बजे हैं.
16. ठीक एक बजा है.
17. तीन बजकर पाँच मिनट हैं.
18. पाँच बजकर बीस मिनट हैं.
19. दो बजकर सत्रह मिनट हैं.
20. नौ बजने में दस मिनट हैं.
21. छः बजने में बीस मिनट हैं.
22. एक बजने में पच्चीस मिनट हैं.

Впр.2. Перепишіть і перекладіть речення українською мовою.

1. -अभी कितने बजे हैं?
- अभी शाम के पाँच बजे हैं.
2. -अभी कितने बजे हैं?
- अभी ठीक ग्यारह बजे हैं.
3. -वे कितने बजे मिलते हैं?
- वे रात के सात बजे मिलते हैं.
4. अभी -कितने बजे हैं?
- अभी साढ़े छः बजे हैं.
5. -अभी कितने बजे हैं?
- अभी सवा तीन बजे हैं.
6. -अभी कितने बजे हैं?
- अभी पौने तीन बजे हैं.

7. अभी -कितने बजे हैं?
- अभी एक बजा है.
8. अभी -कितने बजे हैं?
- अभी ढाई बजे हैं.
9. अभी -कितने बजे हैं?
- अभी नौ बजने में दस मिनट हैं.
10. अभी -कितने बजे हैं?
- अभी डेढ़ बजे हैं.
- 11.- अभी कितने बजे हैं?
- अभी दस बजकर पाँच मिनट हैं.
12. -अभी कितने बजे हैं?
- अभी ठीक आठ बजे हैं.
13. -अभी कितने बजे हैं?
- अभी चार बजने में बीस मिनट हैं.
14. -अभी कितने बजे हैं?
- अभी आठ बजकर दस मिनट हैं.
- 15.- तुम कितने बजे उठते हो?
- मैं पौने सात बजे उठता हूँ .

Впр.3. Прочитайте і перекладіть речення українською мовою.

1.कितने बजे आना है? दिन के दो बजे आना है। 2.कितने बजे हैं? दस बजकर बीस मिनट हैं। 3.आप कितने बजे चाय पीते हैं हम शाम के पाँच बजे चाय पीते हैं। 4.वह कब उठती है? वह साढ़े आठ उठती है। 5. आपकी कक्षाएँ कितने बजे शुरू होती हैं? हमारी कक्षाएँ आठ बजकर बीस मिनट पर शुरू होती हैं। 6. आपकी कक्षाएँ कितने बजे खत्म होती हैं?हमारी कक्षाएँ एक बजने में दस मिनट पर खत्म होती हैं। 7. वह कितने बजे घर आता है? वह साढ़े छः बजे घर आता है। 8. हमें यहाँ से कितने बजे जाना है? मैं सोचता हूँ कि हमें सवा दस बजे जाना है। 9. ज़रा देखो, कितने बजे हैं। चार बजकर दस मिनट (हुए) हैं। 10. मुझे दवाई कब लेनी है? तुम्हें चार बजकर बीस मिनट पर दवाई लेनी है।

Впр.4. Завершіть речення.

Напр.: रोज़ सुबह मैं साढ़े सात..... बजे अपना कुत्ता घुमाता.हूँ (ती)

Кожного ранку я вигулюю свою собаку о 7:30.

1. रोज़ सुबह मैं बजे उठता (उठती) हूँ.
2. बजे मैंनाश्ता करता.हूँ (ती)
3. बजे मैंघर से निकलता.हूँ (ती)
4. बजे मेरी कक्षाएँ शुरू होती हैं.
5. बजे मेरी खाने की छुट्टी होती है.
6. बजे मेरी कक्षाएँ खत्म होती हैं.
7. मैं घर का कामबजे तैयार करता.हूँ (ती)
8. मैंबजे सेबजे तक आराम करता.हूँ (ती)
9. मैं का खाना (शाम) बजे रात खाता.हूँ (ती)
10. मैं बजे सोने जाता.हूँ (ती)

Впр.5. Запишіть мовою гінді.

Котра година?

1)12:00; 2) 14:00; 3) 18:00; 4) 20:00; 5) 22:00; 6) 12:15; 7) 14:45; 8) 18:15;
9)20:45; 10) 22:15; 11) 13:00 12):45

Котра година?

1) 14:05 2) 10:55 3) 12:20 4) 17:45 5) 16:30 6) 10:40 7) 13:30 8) 14:30 9)
5:25 10) 15:15 11) 16:10 12) 21:50

Впр.6. Перекладіть подані словосполучення мовою гінді. Складіть і запишіть по реченню з кожним із них.

О шостій; о третій ; о дванадцятій; о пів на другу; о пів на третю;о сьомій
десять; о п'ятій двадцять; о четвертій сорок; о пів на першу; о чверть на

третю; о восьмий десять; о четвертій п'ятдесят; о десятій нуль п'ять; о десятій сорок п'ять; о третій двадцять п'ять (पच्चीस); о шостій тридцять п'ять (पैंतीस).

Впр. 7. Перекладіть мовою гінді.

Скажіть, будь ласка, котра година?

За чверть друга	Чверть на другу	<u>Пів на другу</u>
За чверть третя	Чверть на третю	<u>Пів на третю</u>
За чверть п'ята	Чверть на п'яту	Пів на п'яту
За чверть сьома	Чверть на сьому	Пів на сьому
За чверть дев'ята	Чверть на дев'яту	Пів на дев'яту
За чверть одинадцята	Чверть на одинадцятую	Пів на одинадцятую
За чверть перша	Чверть на першу	Пів на першу

Впр. 8. Прочитайте діалог та розкрийте дужки. Переробіть діалог, підставивши свій варіант слів на місце підкреслених. Розіграйте діалог у ролях.

गीता: माँ जी, मैं बाज़ार (जाना)।

माता जी: बेटी, अभी मत (जाना)। अभी तो बाज़ार बंद (होना)।

गीता: वह कितने बजे (खोलना), मम्मी?

माता जी: ठीक नौ बजे (खोलना)।

गीता: और अभी क्या बजा (होना)?

माता जी: अभी तो पौने आठ बजे (होना)। आधे घंटे में (जाना), बेटी।

गीता: ठीक है, माँ। तो बाज़ार से क्या (लाना होना)?

माता जी: बेटी, तुम एक किलो चीनी और आधा किलो मैदा (लाना)।

गीता: घी भी (खरीदना होना), क्या?

माता जी: नहीं, हमारे पास घी काफ़ी है।

Впр.9. Прочитайте діалог, заповніть пропуски. В парах, створіть власний діалог за зразком та розіграйте в ролях:

- मोहन, तुम कहाँ पढ़ते.....?

- मैं केंद्रीय हिंदी संस्थान.....पढ़ता.....।

- केंद्रीय हिंदी संस्थान कहाँ?

- वह कमला नगर में है। कमला नगर यहाँ से चार किलोमीटर दूर।

- तो तुम कालेज कैसेहो? पैदल तो नहीं जाते.....?

- जी नहीं, पैदल नहीं। मैं साइकिलजाता.....।

- तुम कितनेकालेजहो?

- मैं नौ बजे जाता हूँ। शाम..... पाँच बजे घरहूँ।

- तुम शाम.....क्या हो?

- मैं अपने भाईसाथ क्रिकेट खेलता हूँ। फिर रात को हम एकसाथ पढ़ते.....।

- क्या तुम टेनिस भी ?

- नहीं, मैं टेनिस खेलता। मेरे पिता जी..... हैं।

Впр.10. Перекладіть діалоги на гінді. Вивчіть їх напам'ять. Придумайте власні діалоги за зразком та розіграйте їх в ролях:

- Могане, котра зараз година?

- Зараз третя, мамо.

- Рівно третя?

- Ні. Без трьох хвилин третя.

.....

- О котрій годині ти прокидаєшся?

- Як правило, я прокидаюся о шостій тридцять ранку.

- О котрій годині ти виходиш з дому?

- Я виходжу з дому о сьомій двадцять.

- О котрій годині розпочинаються заняття в твоєму університеті?

- Заняття розпочинаються о восьмій сорок п'ять.

- А коли закінчуються?

- За чверть перша.

.....

- Скажи, котра година?

- Рівно друга. А що?

- Мені треба йти. Сьогодні ввечері я зустрічаюся з друзями і ми йдемо в кіно. Мені потрібно купити квитки.

- А який фільм зараз іде?

- «Висоцький. Спасибі, що живий.» Кажуть, хороший фільм. Ходімо з нами!

- Іншим разом. Мені потрібно бути дома. Вчора у батька був день народження. Ми сьогодні святкуємо.

- Тоді, бувай! Вітання батьку!

- Дякую! До зустрічі!

.....

- Аюше, котра година?

- 8:30, мамо.

- Гаразд, час іти на роботу. Ти хворий, сьогодні лишайся дома. Ліки – на столі. Приймай по 1 таблетці тричі на день (в день 3 рази). І пий гарячий чай з медом та лимоном.

- Гаразд, мамо. Я все знаю.

- Усе він знає! А того не знаєш, що взимку треба одягати шапку, чи не так?

- Мамо, та шапка мені не подобається!

- А хворіти тобі подобається? Все, мені потрібно йти. Зачини двері. Не забудь поснідати! Бувай.

- До побачення, мамо. Не хвилюйтеся за мене.

Впр. 11. Утворіть і запишіть дієприслівник. Складіть і запишіть речення з **виділеними** словосполученнями.

Напр.: **आना (10:00)** – **आकर** – **स्कूल में दस बजे आकर वह पढ़ना शुरू करता है**. **Прийшовши** до школи **о 10:00**, він починає навчатися.

बनना, बनाना (8:30), सीखना, सिखाना, सुनना (16:45), सुनाना (15:20), उठना (6:40), उठाना (7:05), बचना, वापस आना (20:50), बचाना, मिलना (14:30), मिलाना (13:00), डराना, हँसना, छिपाना, घूमना (17:00), धोना (13:30), पीना (18:10), बढ़ाना, लगाना, पहुँचना (19:55).

Тема 22: Умовний спосіб (нереальна умова).

Виражає нереальну умову (припущення, мрії, фантазії) стосовно майбутнього або розчарування і жаль стосовно того, що зробили або не зробили в минулому і відповідає 2d Conditional 3d Conditional в англійській мові.

Утворюється формою простого недоконаного дієприкметника. На початку речення йде умова «якщо» यदि / अगर. В заперечних реченнях частіше вживається форма न замість नहीं.

1) Умовне речення, що передає нереальну ситуацію в теперішньому часі.

Напр.: अगर आप हिंदी बोलते तो मैं आपकी बात समझती – .Якби Ви розмовляли на гінді, то я би зрозуміла Вас.

* अगर (यदि) на відміну від तो може випускатися:

तुम खेलकुद करतीं तो स्वस्थ रहतीं. – Якби ти займалася спортом, то була б здоровою.

2) Умовне речення, що виражає нереальну ситуацію в минулому та її нереальні наслідки, тобто ця уявна ситуація так і не відбулася. В більшості випадків такі конструкції передають відтінок докори, критики, прикrostі через щось, що не було виконано у минулому.

Напр.: अगर तुम ऐसा न कहतीं तो वह कमरे से न जाता –Якби ти такого не сказала, то він би не пішов з кімнати.

*В заперечувальних реченнях може вживатися як नहीं так і न

Конструкція складається з: अगर (यदि) підмет + дієприкм. недок виду तो підмет + дієприкм. недок виду.

Приклад дієприкметника недоконаного виду з особовими займенниками

Чоловічий рід

मैं हिंदी सीखता	हम हिंदी सीखते
तू हिंदी सीखता	तुम हिंदी सीखते
	आप हिंदी सीखते
यह हिंदी सीखता	ये हिंदी सीखते
वह हिंदी सीखता	वे हिंदी सीखते
Жіночий рід	
मैं हिंदी सीखती	हम हिंदी सीखतीं
तू हिंदी सीखती	तुम हिंदी सीखतीं
	आप हिंदी सीखतीं
यह हिंदी सीखती	ये हिंदी सीखतीं
वह हिंदी सीखती	वे हिंदी सीखतीं

Впр. 1. Перекладіть речення на українську мову.

1. यदि इस दुकान में यह चीज़ होती तो मैं इसे खरीदता .
2. यदि मेरे पास ज्यादा खाली समय होता तो मैं उस के साथ घूमने जाता .
3. अगर उसका जन्म दिन होता तो हम उसको तोफ़ा देते .
4. अगर वह मेरी छोटी बहन होती तो मैं उस के साथ खेलती .
5. यदि वे मेरे लिए नाश्ता बनातीं तो मैं उनके लिए गीत गाता .
6. यदि मैं पक्षी होती तो मैं यहाँ से भारत उड़ती .
7. अगर मैं बच्ची होती तो मैं ज़्यादा सोती .
8. अगर हम विद्यार्थी होते तो हम हर दिन विश्वविद्यालय जाते .
9. यदि वह तुम्हारे जन्मदिन के बारे में भूलता (забув) तो हम उसे कभी माफ़ी (прощення) न करते .
10. यदि आपको औरेंज आइस्क्रीम पसंद होती तो मैं आपको अपनी देती .

Впр. 2. Прочитайте і перекладіть речення на українську мову.

1. अगर मैं ज्यादा खेलकूद करती तो मैं ज्यादा स्वस्थ रहती।
2. अगर तुम सुबह सवेरे कुत्ते को घुमाते तो काम पर देर से न आते।
3. अगर वे ज्यादा मेहनत करते तो उनको परीक्षाओं में अच्छे नंबर मिलते।
4. अगर हम इन से बात करतीं तो ये हमें बाहर जाने की इजाजत देतीं।
5. अगर वह फोन पर बात न करती तो अच्छा होता।
6. यदि मैं भारत जाता तो मेरी हिंदी अच्छी होती।
7. यदि आप उस समय घर पर होतीं तो हम आपके पास आते।
8. यदि मैं आपका बेटा होता तो मैं भी यहां से विदेश जाता।
9. अगर हम इसकी सहायता करते तो फल दूसरा होता।
10. अगर यह उसे अपना फोन नंबर बताती तो वह इसे फोन करता।

Впр. 3. Продовжіть речення.

1. अगर मैं अमीर होता(होती) .तो
2. अगर मेरे पास ज्यादा खाली समय होता तो मैं.....
3. यदि मैं माँ-बाप से अलग रहता (रहती) तो
4. अगर मैं प्रधानमंत्री (прем'єр-міністр) होता (होती) तो मैं.....
5. अगर मैं अपना पता भुलता (भूलती) तो मैं.....
6. यदि मैं 100 साल पहले रहता (रहती) तो
7. अगर मुझे सभी भाषाएँ आतीं तो मैं.....
8. यदि मैं निर्जन द्वीप पर रहता (रहती) तो
9. यदि मैं कुछ भी कर सकता (सकती) तो मैं.....
10. यदि संगरोध (карантин) न होता तो.....

Впр. 4. Дайте відповіді на запитання.

1. अगर आप बहुत अमीर (होते) होतीं तो आप कहां (रहते) रहतीं?
2. अगर आप बहुत अमीर (होते) होतीं तो आप क्या (खरीदते) खरीदतीं?

3. अगर आप बहुत अमीर (होते) होतीं तो क्या आप कभी नौकरी (करते) करतीं?
4. अगर आप बहुत अमीर (होते) होतीं तो क्या आप किसी को पैसे (देते) देतीं?
5. अगर आप बहुत अमीर (होते) होतीं तो क्या आप किसी देश की यात्रा (करते) करतीं?

Впр. 5. Перекладіть речення на мову гінді.

1. Якби ти частіше ходив пішки, то був би здоровішим.
2. Якби вона менше дивилася телевізор, була б розумнішою.
3. Якби ми раніше вийшли з дому, то прийшли б вчасно.
4. Якби ви вчора прибрали кімнати, то сьогодні у вас би було більше вільного часу .
5. Якби Ви частіше проводили час з дітьми, вони були б щасливіші.
6. Якби ви читали би більше книжок, то знали би більше про індійську культуру (भारतीय संस्कृति के बारे में ज्यादा जानना).
7. Якби в діда був би трактор, він би не пахав землю плугом.
8. Якби в нас на було худоби, ми б не вставали так рано.
9. Якби наша родина не вирощувала б пшеницю, ми б вирощували нут і просо.
10. Якби він подзвонив тобі раніше, ти би теж прийшла на виставу (नाटक के लिए).
11. Якби я жила ближче до бабусі, то ходила би до неї частіше.
12. Якби уряд прислухався до людей, можливо, наше життя було би кращим.
13. Якби він знав як допомогти тобі, то вирішив би твою проблему.
14. Якби в Україні було б більше населення, на вулицях було б брудніше.

Впр.6. Складіть і запишіть 10 речень за конструкцією

अच्छा होता अगर कुछ होता / नहीं (न) होता - «Було б добре, якби щось було/не було»

Наприклад:

अच्छा होता अगर मेरे ज्यादा दोस्त होते - Було б добре, якби в мене було більше друзів.

अच्छा होता अगर बारिश नहीं/न होती - Було б добре, якби не було дощу.

Тема 23: Минулий час доконаного виду.

Граматичний коментар:

В мові гінді минулий час доконаного виду дієслова позначає одноразову дію в минулому і утворюється додаванням до основи дієслова закінчень, що різняться в залежності від роду, числа й особи діяча (у випадку неперехідних дієслів) чи від роду й числа прямого додатку (у випадку перехідних дієслів).

Неперехідними в гінді, як і в українській, вважаються дієслова, які не мають прямого об'єкта дії в якості додатка, до якого від дієслова можна було б поставити питання «кого?» або «що?». Наприклад, दौड़ना («бігти») не є перехідним дієсловом, бо не може мати прямого додатка, який відповідав би на питання «кого?» або «що?», а от дієслово पढ़ना («читати») може мати такий додаток, тому є перехідним.

З *неперехідними* дієсловами минулий час доконаного виду утворюється через додавання закінчень आ (ч. р., одн.), ई (ж. р. одн.), ए (ч. чи змішаний р. мн.) і ई (ж. р., мн.) в залежності від граматичних ознак суб'єкта дії.

Наприклад: मैं जगा, वह आया – «Я прокинувся, він прийшов»; मैं जगी, वह आई (आयी) – «Я прокинулась, вона прийшла»; हम जगे, वे आए

Однина		Множина	
Ч.р.	Ж.р.	Ч.р.	Ж.р.
मैं जगा	जगी	हम जगे	जगीं
तू जगा	जगी	तुम जगे	जगीं
		आप जगे	जगीं
यह जगा	जगी	ये जगे	जगीं
वह जगा	जगी	वे जगे	जगीं

(आये) – «Ми прокинулись, вони прийшли (суб'єкти чоловічого чи обох родів)»; हम जगीं, वे आईं (आयीं) – «Ми прокинулись, вони прийшли (суб'єкти жіночого роду)».

Серед *неперехідних* дієслів окремо слід розглянути дієслово जाना, оскільки в минулому часі доконаного воно має відмінні від стандартних форми – गया, गए (गये), गई (गयी), गई (गयीं). Наприклад: हम भारत गए – «Ми поїхали до Індії». Також в цьому випадку нестандартною є видозміна дієслова होना – हुआ, हुए, हुई, हुई. Наприклад: क्या हुआ? - «Що сталося?»; उस से बात हुई – «Розмова з ним відбулась»; बहुत दिन हुए – «Багато днів минуло (дослівно: відбулось)».

Впр.1. Провідайте дієслова बनना ,पैदा होना, सोना, जाना у минулому доконаному часі за зразком:

Однина		Множина	
Ч.р.	Ж.р.	Ч.р.	Ж.р.
मैं आया	आयी / आई	हम आये	आयीं / आईं
तू आया	आयी / आई	तुम आये	आयीं / आईं
		आप आये	आयीं / आईं
यह आया	आयी / आई	ये आये	आयीं / आईं
वह आया	आयी / आई	वे आये	आयीं / आईं

Впр. 2. Оберіть правильний варіант в дужках, переписіть речення і перекладіть їх українською мовою.

- ये लड़कियाँ पुस्तकालय से (आया, आई, आईं).
- हम पिछले साल भारत (गया , गये , गई) .
- मेरे पिता जी कीव में पैदा (हुई , हुआ , हुए) .
- परिवार के सब सदस्य साढ़े दस बजे (सोयी , सोये , सोया) .
- हम तीन भाई बंबई में बड़े (हुई , हुए , हुआ) .
- मेरे नाना-नानी जी पूरा जीवन यहाँ (रहा, रहेस रहीं) .
- मेरी बहन अपने दोस्त से पिछले रविवार को (मिला , मिली , मिले) .
- गंगा नदी पहाड़ों में पैदा (हुई , हुई , हुआ) .
- मेरा पड़ोसी सुबह पौने सात बजे घर से (निकली , निकले , निकला) .
- इस मंडी की दुकानें ढाई बजे (खुलीं , खुली , खुले) .
- हम लोग दीवाली के दिन मंदिर (गये , गई , गया) .

12. इनका दोस्त बड़ा होकर अच्छा डाक्टर (बनी , बना , बने) .

Впр. 3. Оберіть правильний варіант в дужках, переписіть речення і перекладіть їх українською мовою.

1. ये बच्चे लखनऊ के अस्पताल में पैदा . (हुई , हुआ , हुए)
2. मेरे दादा जी कल सुबह पौने दस बजे घर से . (निकली , निकले , निकला)
3. तेरी बहन कल रात को कितने बजे घर वापस (आई , आया , आई) ?
4. छोटे बच्चे की माँ इतनी थक , सोया) कि दोपहर तक (गई , गई , गया)
. (सोयी , सोये)
5. कल नौ बजे यह दुकान पहली बार . (खुली , खुलीं , खुला)
6. हमारी अध्यापिका काम पर पैदल ग , गयी) ई. (गई ,
7. हमारे ग्रुप के विद्यार्थी सारी रात . (नाचे , नाचा , नाची)
8. मेरे माँ , रहीं , रहे) बाप इस शहर में दो साल से काम करने के बाद यहीं-
. (रहा)
9. पिछले हफ़्ते मेरे पिता जी हमारी नौकरानी से . (मिले , मिला , मिली)
10. गर्मियों में बच्चे समुद्र में खूब . (तैरे , तैरी , तैरा)
11. फलवाले सुबह ताज़े फल . (लायी , लाये , लाया)
12. शाम तक वे लोग राजधानी . (पहुंचा , पहुंची , पहुंचे)

Впр. 4. Переписіть речення у минулий доконаний час. Перекладіть їх українською мовою.

1. अध्यापक शनिवार को कहाँ जाते हैं?
- . 2. सब्जीवाले हमारे यहाँ रविवार को आते हैं.
- . 3. वह अपने सामान लाती है.
- . 4. छात्रावास में सब विद्यार्थी रात के बारह बजे के बाद सोते हैं.
- . 5. तुम विश्वविद्यालय कितने बजे पहुंचते हो?
- . 6. छुट्टियों में सब बैंक बंद रहते हैं.
- . 7. भोजनालय साढ़े आठ बजे खुलता है.
- . 8. छुट्टियों में वह देर से उठता है.
- . 9. आबादी की संख्या बदलती है.
- . 10. रविवार को बैंक में कोई अधिकारी नहीं होता.
- . 11. मैं अपने माँ. बाप से हिंदी में नहीं बोलती हूँ-

- .12 देश में सरकार बदलती है.
- .13 उनकी जिंदगी में समस्याएँ होती हैं.
- .14 पुराने कपड़े में छेद होते हैं.
- .15 इसे अलग-अलग इच्छाएँ आती हैं-

Впр. 5. Перекладіть і запишіть речення мовою гінді.

1. Вони поїхали до родичів.
2. Моя мати народилась у Львові.
3. Ми з сестрою вирости в Мумбаї.
4. Діти прокинулись сьогодні дуже рано.
5. Ми зустрілись зі своїми друзями.
6. Маленька дівчинка злякалась великої собаки.
7. Туристи дісталися вокзалу вчасно.
8. Коли я підійшла до магазину, двері відчинилися.
9. Бабуся сіла у крісло біля ліжка.
10. Де Мохан? – Він пішов в аптеку.
11. Хтось піднявся на третій поверх.
12. Вам надійшов (зустрівся) лист.
13. Я отримав подарунок (Мені зустрівся подарунок).
14. Надійшла чудова новина!
15. Вчора я встав о 7:15.
16. Що сталося?
17. Квіти вирости навесні.
18. Вони поїхали до родичів.
19. Діти заснули о 22:00.
20. Вона прийшла до нас о четвертій годині.
21. Я виріс у бабусі в селі.
22. Я Вас згадала. (Мені Ваш спогад прийшов).
23. У мене з'явилося дивне бажання. (Мені прийшло дивне бажання)
24. Мій брат народився в містечку поблизу Києва.
25. - Дай мені мотузку! – У мене немає. Я не принесла її з собою.

З *перехідними* дієсловами утворення даного часу є дещо складнішим і передбачає використання ергативного відмінку, в який ставиться суб'єкт дії за допомогою ергативного післяйменника **ने**. В цьому випадку рід і число змінюваного в минулий час доконаного виду дієслова буде залежати від роду й числа об'єкта дії (прямого додатку) або (за відсутності такого) стоятиме в

так званій нейтральній формі – в чоловічому роді однини. Наприклад, речення, що містять прямий додаток: मैं ने किताब पढ़ी - «Я прочитав книгу» (дієслово узгоджено в роді й числі з додатком «книга»); तुम ने नाटक देखा - «Ти подивився виставу» (узгоджено з додатком «вистава»); हम ने गाने सुने - «Ми послушали пісні» (узгоджено з додатком «пісні»); आप ने चिट्ठियाँ लिखीं - «Ви написали листи» (узгоджено з додатком «листи»). Якщо ж опустити додаток і залишити лише суб'єкт дії і перехідне дієслово, то дієслово стоятиме в нейтральній конструкції – в чоловічому роді однини, не залежно від роду і числа суб'єкта дії. Наприклад: मैं ने पढ़ा; तुम ने देखा; हम ने सुना; आप ने लिखा.

Слід звернути увагу на те, що післяйменник ने, як і всі інші післяйменники, змінює займенник чи іменник, які є суб'єктом діяча, в непрямий відмінок (винятками є займенники मैं і तू, які в поєднанні з післяйменником ने не набувають своїх звичних форм непрямого відмінка मुझ і तुझ, а зберігають форму прямого відмінка मैं ने і तू ने). Лише займенники третьої особи множини ये і वे в минулому часі доконаного виду мають відмінні від стандартних непрямих форм форми इन्हों ने і उन्हों ने. Наприклад: इन्हों ने यह देखा - «Вони це побачили»; उन्हों ने हमें लिखा - «Вони нам написали».

Серед *перехідних дієслів* також є **винятки**, форми яких в минулому часі доконаного виду творяться не за стандартними правилами. Це зокрема дієслова **लेना, देना і करना**, які відповідно набувають форм **लिया, ली, लिए (लिये), लीं; दिया, दी, दिए (दिये), दीं; किया, की, किए (किये), कीं**. Наприклад: उस ने पैसे लिए - «Він взяв гроші»; दोस्त ने मुझें किताब दी - «Друг дав мені книгу»; उन्हों ने बहुत अच्छे काम किए - «Вони зробили багато добрих справ»; छात्रों ने बहुत गलतियाँ कीं - «Студенти зробили багато помилок».

Запам'ятайте:

Неперехідні дієслова в мові гінді:

लाना – приносити

डरना – боятися (से)

मिलना – зустрічатися (से)

भूलना – забувати

Можуть бути як перехідними, так і неперехідними:

समझना – розуміти, вважати

बोलना – говорити

लड़ना – битися

बदलना – міняватися/змінювати

Окрім *суб'єктної* та *об'єктної* форм в минулому доконаному часі є і *нейтральна* форма, яка обумовлена післяйменником **को** після додатка, що відноситься до присудка. В такому випадку присудок приймає *нейтральну* форму, тобто ч.р. одн., не залежно від того, який рід і число іменника, що до нього відноситься. Наприклад:

मैं ने किताब **को** पढ़ा.

उसने कई पत्रों **को** भेजा.

Впр. 1. Заповніть і вивчіть на пам'ять таблицю:

Однина	Множина
मैं + ने = मैंने	हम + ने =
तू + ने =	तुम + ने =
	आप + ने =
यह + ने =	ये + ने =
वह + ने =	वे + ने =
कोई + ने =	कोई + ने =
कौन + ने =	कौन + ने =
जो + ने =	जो + ने =

Впр. 2. Розкрийте дужки.

1. हमने एक तस्वीर (बनाया, बनायी, बनायीं) .
2. कविता ने दो साड़ियाँ (खरीदे, खरीदीं, खरीदी) .
3. मैं ने आज के लिए घर का काम नहीं (की, किया, किये) .
4. बच्चे ने दूध नहीं (पिया, पी, पिये) .
5. उसने हमें कोई पत्र नहीं (भेजे, भेजा, भेजी) .
6. दुकानदार ने अपनी दुकान आठ बजे (खोला, खोले, खोली) .
7. इन्होंने यह फ़िल्म नहीं (देखी, देखा, देखीं) .
8. छात्रों ने नया पाठ नहीं (समझे, समझी, समझा) .
9. मेरी माँ ने शाम का खाना (बनाई, बनाया, बनाई) .
10. आपने खाने से पहले हाथ (धोया, धोयी, धोये) ?
11. इस लड़की ने तुम्हारे पैसे नहीं (ली, लिये, लिया) .
12. हम ने नहीं (देखी, देखे, देखा) वह कहाँ गयी.
13. उसने (कहा, कही, कहे) कि आपका शहर बहुत सुंदर है.

Впр. 3. Оберіть правильний варіант в дужках і переписіть речення.

1. मैंने एक पत्र . (लिखी , लिखा)
2. उसने एक फोन . (किया , किये)
3. इन्होंने मेरी एक इच्छा पूरी . (किया , की)
4. तुमने यह किताब किस से ल) िया (ली , ?
5. महाकाव्यों से लोगों को आदर्श व्यवहार का ज्ञान . (मिला , मिले)
6. उन्होंने मुझ से यह . (गये , गया) कि तुम कहाँ चला (पूछे , पूछा , पूछी)
7. हमने (देखी , देखा) कि वह सड़क पार कर रहा था
8. इन्होंने यह कहानी न (समझी , समझे)
9. इस ने इस कविता को (पढ़ा , पढ़ी)
10. किस ने यह (किया , की) ?

Впр. 4. Складіть і запишіть речення.

1. तू बर्तन धोना ? – तू ने बर्तन धोया? *Ти помив / помила посуд?*
2. आप यह नयी फ़िल्म देखना ?
3. मेरी नानी मुझे वह कहानी नहीं सुनाना.
4. हमारी बहन नाश्ता नहीं बनाना.
5. वे कुत्ता नहीं घुमाना.
6. यह घर का दरवाज़ा बंद करना.
7. नानी जी बहुत फूल उगाना.
8. बच्चे शब्दों का अनुवाद करना.
9. अध्यापक छात्रों को मदद देना.
10. माँ बेटे को दूध पिलाना.
11. लड़का कमरे की सफ़ाई करना.
12. मैं तुम्हारी पुस्तक लेना.
13. वह अपना जन्म दिन मनाना.

Впр. 5. Прочитайте і перекладіть речення українською мовою. Порівняйте речення.

1. आज शाम को एक लड़की पैदा हुई आज शाम को एक महिला ने .
.लड़की को पैदा किया
2. हम दफ्तर ठीक नौ बजे पहुँचे .रिक्शावाले ने हमें दफ्तर ठीक नौ बजे पहुँचाया.
3. बच्चे अपनीअपनी –अध्यापिका ने बच्चों को अपनी .अपनी कुर्सी पर बैठे-
.कुर्सी पर बिठाया
4. .कमल ज्ञान और पवित्रता का प्रतीक बनालोगों ने कमल को ज्ञान .
.और पवित्रता का प्रतीक बनाया
5. छोटा लड़का कुत्ते से डरा .कुत्ते ने छोटे लड़के को डराया.

Впр. 6. Перепишіть та перекладіть словосполучення українською мовою.

मैंने देखाहम , इसने पूछा , हम आई , वह चला , आपने सुनाया , उसने सुना ,
, हमने अपने सामान लिये , इन्होंने कहा , हम बैठे , यह साई , वह लौटा , पहुँचे
, उन्होंने दवा खायी , तूने दो कहानियाँ पढ़ीं , इसने एक दिलचस्प फिल्म देखी
हमने , मैंने एक अजीब वस्तु खरीदी , किसी ने आज्ञा दी खूब बातचीत की ,
हम पहाड़ों , दुकानदार ने दुकान का दरवाजा खोला , दुकानदार ने दुकान खोली
बच्चे ने खुद कपड़े , मुँह धोये-तुमने हाथ , हम पहाड़ों की यात्रा की , में घूमे

,पहने लड़के ने चाय पीऔरतों ने पाँच साड़ियाँ ,बच्चों ने नये शब्द सीखे , महिलाओं ने साड़ी म ,बेचीं कुछ छेद ढूँढेसरकार ने आबादी की समस्याएँ , किसने दूध पिया ,इन्होंने मुझे एक खास खबर बताई ,सुलझाई?

Впр. 7. Перепишіть речення у минулому доконаному часі.

.1 भारतीय लोग होली बड़ी धूमधाम से मनाते हैं .- भारतीय लोगों ने होली बड़ी धूमधाम से मनायी / मनाई

- .2वे शाम को होलिका का पुतला जलाते हैं.
- .3हिंदू लोग गाय का माँस नहीं खाते.
- .4ब्रह्माण लोग आबादी को शिक्षा देते हैं.
- .5होली खेलने के बाद लोग सारे खराब कपड़े फेंक देते हैं.
- .6लोग एक दूसरे के ऊपर बालटियों से रंगीन पानी डालते हैं.
- .7पूरा परिवार मिलकर घर की सफ़ाई करता है.
- .8बच्चे पिचकारियाँ मारते हैं.
- .9सुबह से दोपहर तक सब लोग रंग खेलते हैं.
- .10नाश्ता करने के बाद वह बच्चों को स्कूल के लिए तैयार करती है.
- .11सोने जाने से पहले वे स्नान करते हैं.
- .12बाथरूम के अलावा वह रसोई भी साफ़ करती है.
- .13कोई कहीं पूजा कर रहा है.
- .14वे आपके सवालों के जवाब नहीं देते.
- .15हर अधिकारी छुट्टी लेता है.

Впр. 8. Перепишіть речення з нейтральної в об'єктну конструкцію.

1. उन्होंने अपनी दवा को नहीं खाया - उन्होंने अपनी दवा नहीं खायी / खाई
2. मैंने इस फिल्म को न देखा.
3. उस छात्र ने इन सब शब्दों को सीखा.
4. बच्चों ने कुत्ते को घुमाया.
5. आज शाम को मेरी नानी जी हमें एक दिलचस्प कहानी को सुनाया.
6. विदेश मैं ने दो भाषाओं को पढ़ाया.
7. हम ने इस खबर को न बताया.
8. हमारी अध्यापिका ने हमें इन अभ्यासों को नहीं समझाया.
9. किसने सभी मिठाइयों को खाया?
10. क्या आप ने इस लड़की को पहले नहीं देखा?
11. मैंने इस लड़के को यहाँ पहले नहीं देखा.
12. माँ-बाप ने बच्चों को नये खिलौनों को दिया.

13. रात के दस बजे उन्होंने अपने घर के दरवाजे को बंद किया.
14. विदेश आने पर यात्रियों ने नये देश की राजधानी के नक्शे को खरीदा.
15. हम ने आपको इस चिट्ठी को नहीं भेजा.
16. उनके छोटे भाई ने अंग्रेज़ी भाषा को तीन सालों में सीखा.
17. विद्यार्थी ने कहा कि उसने खिड़कियों को नहीं खोला.
18. इन बच्चों ने आपकी बात को नहीं समझा.

Впр. 9. Перепишіть речення з нейтральної в об'єктну конструкцію.

1. बच्चों ने अपने कुत्ते को घुमाया.
2. मोर को सुंदरता और नम्रता के प्रतिक को बनाया.
3. मेरे छोटे भाई ने गुलाबी कमल की तस्वीर को बनाया.
4. कल इन्होंने मुझे अपनी समस्याओं को बताया.
5. उसने भारत की राष्ट्रीय भाषा को चार सालों में सीखा.
6. हमारे दोस्त ने इसको भारत की राजधानी को दिखाया.
7. हिंदूस्तान में सत्रह साल रहने के बाद उन्होंने हिंदू धर्म को अपनाया.
8. मंडी में इसने इन सब्जियों को खरीदा.
9. उन चार साड़ियों में मैंने दो छेदों को ढूंढा.
10. मैं ने उस फिल्म को कभी नहीं देखा.

Впр. 10. Прочитайте та перекладіть речення українською мовою.

1. कुत्ते ने मुझे ज़ोर से काटा । 2. शेर ने आदमी का हाथ काट डाला । 3. सूरज बादल के पीछे से निकल आया । 4. वसंत आया और बर्फ़ पिघल गयी । 5. आप लोग ध्यान से सुन लीजिये । 6. अभी अपनी छुट्टियों के बारे में सुना दीजिये । 7. आपका बेटा हर सुंदरी के पीछे पड़ जाता है 8. पहली नज़र से ही मुझे तुम से प्यार हो गया ।

Впр. 11. Перекладіть і запишіть речення мовою гінді.

1. Ти зателефонувала батькам?
2. Не лякай дитину! Вона розплакалась.
3. Він купив овочі і фрукти на ринку.
4. Я знайшла дірку у новій сукні.
5. Вони допомогли мені виконати цю вправу.
6. Мухамед прокинувся, вмився, помолився, поснідав і поїхав на роботу.
7. Ми не поїхали сьогодні на роботу.
8. Вона вирішила всі свої проблеми.

9. Рівно о дев'ятій продавець відчинив магазин.
10. Вона забула де він живе.
11. Ти зателефонувала сусідам?
12. Батько купив своєму сину на День народження машину.
13. Вчора він ліг спати о другій ночі, тому сьогодні пізно встав.
14. У вечір першого дня індуси спалили опудало Холіки.
15. Після святкування Холі люди викинули весь брудний одяг.
16. Хто не виконав домашнє завдання?
17. Хто з вас сьогодні приготував вечерю? Дуже смачно.
18. В Японії багато людей прийняли буддизм.
19. Продавець зачинив свою крамницю о 18:55.
20. Магази́ни відчинилися о 8:30.
21. Чим ти займалася вчора увечері? - Я подивилась по телевізору один старий індійський фільм і почитала книжку.
22. Вчора вночі вони швидко заснули.
23. Вона прочитала один роман.
24. Через головний біль я не поснідав.
25. Вчора я проспав близько десяти годин.
26. Мені не сподобався той новий роман.

Впр. 12. Продовжіть і запишіть речення.

1. मैं ने कहा कि...
2. मैं ने सोचा कि...
3. मैं ने सुना कि ...
4. मैं ने देखा कि ...
5. मैं ने बताया कि ...

Впр. 13. Розкрийте дужки, завершіть речення, поставивши дієслово у потрібну часову форму:

1. वहाँ देखो! नदी में बच्चा.....(डूबना)!
2. मोहन माँस नहीं(खाना), आप उस को मछली.....(देना)।
3. सविता ने दो सेब.....(खोना) और राम ने दो रोटियाँ.....(खाना)।
4. काले बादल

.....(आना) और बारिश शुरू(होना)। 5. मैं अपने दोस्तों से(मिलना) और हम एकसाथ संग्रहालय(जाना)। 6. माँ, तुम मेरी प्रतीक्षा न.....(करना), मैं देर से.....(आना)। 7. वे लोग, जिन्होंने यह किताब(खरीदना), मेरे पास आइये। 8. उस लड़के ने(कहना) कि पिछले साल वह भारत में.....(रहना)। 9. इस त्यौहार के अवसर पर मैं आपको शुभकामनाएँ देना.....(चाहना)। 10. कमरा साफ़ लग रहा है। नौकरानी ने झाड़ू(लगाना), क्या?

Впр. 14. Виправте помилки в реченнях:

1. तुम क्या करते हो मैं परीक्षा की तैयारी कर रहा हूँ.
2. यात्रा के बाद मैं ने आराम न की.
3. एक चित्रशाला में हम दो सुंदर तस्वीरें देखे.
4. कोई ने सारे दस्तावेज़ फेंके.
5. उन्होंने उसकी बात न समझी.
6. वह न हिंदी कभी नहीं बोला.
7. उस छोटा कुत्ता ने उस बड़े आदमी को डराया.
8. माफ़ कीजिए मैं ने देर से आई.
9. यह वह लड़का है जिसने अपना भाई को तीन महीनों से नहीं देखा.
10. अशोक ने माता जी को चिट्ठी लिखा.
11. मैं ने उस को नाराज़ किया। वह ने ज़ोर से रोयी.
12. मेरे पिता जी नये जूते खरीदे.
13. इन्होंने पौने ग्यारह बजे सोई.

Впр. 15. Знайдіть та виправте помилки в реченнях.

1. वह कहा कि कल आएगा । 2. लड़की ने समझी कि उसे घर जाने का समय है । 3. शर्मा जी ने किताब पढ़ा । 4. मैं ने खाना खा गया । 5. पर्यटक ने बहुत दर्शनीय स्थानों को देख लिये। 6. मेरी माता जी ने बाज़ार गयी । 7. हमारा छात्र ने कापी में नये शब्द लिख लिये। 8.

वे लोग नयी गाड़ी खरीद ली । 9. लड़की ने चिट्ठियाँ लिखी । 10. मैं ने फ़ोन पर माँ-बाप से बातें किया । 11. उसने इस शब्द का मतलब भूला ।

Впр. 16. Розкрийте дужки, поставивши підмет у правильну форму:

1. बेटे, दरवाज़ा खोल दो! (कोई).....आया है। 2. तुम ने (कौन)से शादी कर ली? 3. पुलिस ने हमारे पड़ोसी को इसलिये पकड़ लिया कि उस ने (कोई)..... को मारा। 4. उस आदमी को यहाँ (कौन)ने बुलाया? 5. (कोई).....ने हमारी खीड़की तोड़ी। 6. बताइये, (कौन).....को भूख लगी है? (कोई).....को नहीं । 7. इतना स्वादिष्ट खाना बनाना तुम्हें (कौन).....ने सिखाया? 8. इस शब्द का मतलब (कौन).....समझा?

Тема 24: Теперішній і минулий часи дієслова доконаного виду (перфект і передминулий час).

Граматичний коментар:

В мові гінді теперішнім і минулим часами дієслова доконаного виду ми можемо назвати те ж явище, яке в англійській мові звикли називати перфектом – формою дієслова, що позначає завершеність дії на даний момент часу в теперішньому чи в минулому.

В теперішньому часі доконаність дії передається за всіма граматичними правилами минулого часу доконаного виду (див. попередній розділ) з додаванням допоміжного дієслова *होना* в теперішньому часі, узгодженого в роді, числі й особі з підметом (у випадку неперехідних дієслів) чи з прямим додатком (у випадку перехідних дієслів), або (за відсутності додатка у випадку перехідних дієслів) в третій особі однини.. Наприклад: मैं आया हूँ - «Я (уже) прийшов»; वह जागी है - «Вона (уже) прокинулась»; लोग बैठे हैं - «Люди (вже) сіли»; छुट्टियाँ गुज़रीं हैं - «Канікули (вже) проминули»; मैं ने किताब पढ़ी है -

«Я (уже) прочитав книгу»; तुम ने नाटक देखा है - «Ти (уже) подивився виставу»; हम ने गाने सुने हैं - «Ми (уже) послушали пісні»; आप ने चिट्ठियाँ लिखीं हैं - «Ви (уже) написали листи»; हम ने सुना है - «Ми (вже) чули»; आप ने देखा है - «Ви (вже) бачили»; माँ ने बताया है - «Мама (вже) розповіла».

Доконаність дії в минулому передається за усіма вище згаданими правилами, лише дієслово होना набуває форм минулого часу. Наприклад: मैं आया था - «Я (на той час уже) прийшов»; वह जागी थी - «Вона (на той час уже) прокинулася»; लोग बैठे थे - «Люди (на той час вже) сіли»; छुट्टियाँ गुज़रीं थीं - «Канікули (на той час вже) проминули»; मैं ने किताब पढ़ी थी - «Я (на той час уже) прочитав книгу»; तुम ने नाटक देखा था - «Ти (на той час уже) подивився виставу»; हम ने गाने सुने थे - «Ми (на той час уже) послушали пісні»; आप ने चिट्ठियाँ लिखीं थीं - «Ви (на той час уже) написали листи»; हम ने सुना था - «Ми (на той час вже) чули»; आप ने देखा था - «Ви (на той час вже) бачили»; माँ ने बताया था - «Мама (на той час вже) розповіла».

Впр. 1. Прочитайте і перекладіть речення. Перепишіть речення у передминулий час.

1. लड़के ने मछली को पकड़ लिया है। 2. उन्होंने ने नया घर खरीदा है। 3. बच्चों ने नाश्ता किया है। 4. अशोक ने मम्मी को चिट्ठी लिखी है। 5. इन्होंने ने कमरों की सफ़ाई की है। 6. मैं ने सेमिनार के लिये तैयारी की है। 7. वे हमारे मित्रों से मिले हैं। 8. पक्षी दक्षिण से वापस आये हैं। 9. उस ने काम समाप्त कर लिया है। 10. उन लोगों ने गरम चाय पी ली है। 11. माता जी ने केले खरीदे हैं। 12. उस ने आज के अख़बार पढ़े हैं। 13. लेखक ने एक जासूसी कहानी लिखी है। 14. हम ने यह ऐतिहासिक फ़िल्म देखी है। 15. मैं सब कुछ समझ लिया हूँ। 16. आज तुम ने दो फटकारें खाई हैं।

Впр. 2. Розкрийте дужки в теперішньому доконаному часі і в передминулому.

1. तुम मेरी कुर्सी पर क्यों (बैठना) ?

2. हम स्पेन दोबारा (आना) .
3. उसने अभी-अभी इस कविता का अनुवाद (करना) .
4. वे यूक्रेन से भारत में हिंदी सीखने के लिए एक साल के लिए (आना) .
5. क्या आपने खाना (खाना) ?
6. नौकरानी ने कपड़े (धोना) ?
7. बच्चों ने कुत्ता (घुमाना) ?
8. आप हमारे नये निदेशक से (मिलना) ?
9. आपने कभी गाड़ी (चलाना) ?
10. उन्होंने अभी-अभी परीक्षा (देना) .

Впр. 3. Виправте помилки і перепишіть речення.

1. मैंने एक दिलचस्प फिल्म देखी हूँ.
2. जब मैं उस कैफे आया तो तुमको वहाँ नहीं देखा था.
3. पिछले साल हम विदेश नहीं गए.
4. रमेश घर पर है? हाँ. अभी आया-वह अभी ,
5. क्या तुम कभी भारत गया है?
6. क्या आप भारतीय राष्ट्रपति का नाम सुना है?
7. वह भारत दोबारा गई.
8. आज सुबह इन्होंने बच्चे को नाश्ता खिलाया.
9. उसने इस कमरे में क्याक्या देखे है-?
10. वह चिट्ठी लिखने से इंकार किया है.

Впр.4. Перекладіть діалоги:

-Доброго дня!

-Здрастуйте.

-Звідки Ви приїхали?

-Я приїхав з Індії.

-Ви уже бачили наше місто?

-Ні, ще не бачив. Справа в тім, що я щойно приїхав.

-Ви вперше в Україні?

-Так, я приїхав сюди вперше.

-Гіто, куди йдеш? -На базар іду. -Не ходи сьогодні. -Чому? -Ти що, забула? Сьогодні ж неділя, базар зачинений,
-Мамо, де моя книжка з англійської? -Подивись на столі. -На столі немає, мамо. -Тоді подивись у шафі. -Так, знайшлася! -Доню, книги слід зберігати в шафі. Не клади їх тут і там.
-Синку відчини двері, хтось прийшов! -Іду, мамо! Мамо, листоноша приніс телеграму! -Від кого телеграма (= чия телеграма), синку? -Здається, від тата. -Прочитай. Коли він приїде? -Завтра, мамо. Завтра ввечері буде дома.

Впр.5. Перекладіть речення:

1. Ви коли-небудь їли таку смачну смачну їжу? 2. Він коли небудь бачив сніг? 3. Ви коли-небудь розмовляли з індіями? 4. Діти щойно прокинулись. 5. Ми досі не отримали вашого листа (ваш лист нам досі не зустрівся). 6. Я дуже за них хвилююся. Вони досі не повернулися. 7. Ви коли-небудь приходили сюди? 8. Ти коли-небудь отримував догану? 9. Вітаю! У вас щойно народився син (=вашого сина народження сталося)! 10. Мамо, наша команда щойно перемогла! 11. Мені соромно, але ми програли. 12. Зайди за мною пізніше. Я ще не поїла.

Впр.6. Завершіть речення:

1. क्या बारिश हो रही है? – नहीं, बारिश।
2. शर्मा जी आपका बेटा घर पर है कि नहीं? – हाँ, घर पर ही है। वह अभी-अभी.....।
3. तू यहाँ क्यों? – मैं तुझ से लड़ने के लिये।
4. आपने इस अभ्यास को ठीक से नहीं.....। एक और बार लिखिये।
5. अब बुखार कम हो जाएगा। मैं ने दवाई.....।
6. आपके माता-पिता कहाँ हैं? – वे दोस्त का जन्म दिन मनाने के लिये एक रेस्तराँ।
7. क्या तुम ने यह ख़बर.....? राकेश ने सोनिया के लिये नयी गाड़ी।
8. कृपया, मुझे माफ़ कीजिये। मैं आपका नाम

Впр.7. Перекладіть речення:

1. Ви вже прочитали цю книгу? – Ще ні. Вчора був дуже зайнятий. Гадаю, сьогодні знайду час почитати. 2. Де Рам? – Пішов грати в крікет. 3. Ти виконав домашнє завдання? – Ще ні. Викладач наказав нам прочитати текст, перекласти його і вивчити усі нові слова. 4. Суреше, ти йдеш з нами в кіно? – Наступного разу, друже. Сьогодні не можу, до нас прийшли гості. 5. Бабусю, ти чула новину? Девдас повернувся! 6. Що з тобою? (=тобі що сталося?) Ти плачеш? – Ні, все гаразд. В око щось потрапило. 8. Чула? Наша Рані вийшла заміж за мільйонера! – Пощастило дівчині! 9. Ти підготувався до іспиту? – Ні, у мене не було часу. – Що ж ти робив цілий тиждень? – Складав плани на літо. 10. Швидше іди сюди! Фільм розпочався! – Чому ти репетуєш? Я вже його бачив.

Тема 25: Складнопідрядні речення. Підрядні означальні і причини.

Граматичний коментар:

В мові гінді складнопідрядні речення утворюються поєднанням підрядного речення з головним за допомогою відносних займенників чи сполучників.

Підрядні означальні речення приєднуються до головного через відносний займенник **जो** («який, котрий»), який в прямій форму має однакову форму для всіх родів і чисел. Наприклад: वह आदमी जो मेरे साथ काम करता है... - «Чоловік, який зі мною працює...»; वह किताब जो मैं अभी पढ़ रहा हूँ... - «Книга, яку я зараз читаю...»; वे दोस्त जो हमारे पास आते हैं... - «Друзі, які до нас приходять...». В непрямому відмінку відносний займенник **जो** різниться для однини і множини, набуваючи відповідно форм **जिस** і **जिन**. Наприклад: वह आदमी जिस के साथ मैं काम करता हूँ... - «Чоловік, з яким я працюю...»; वह किताब जिस में बहुत पृष्ठ हैं... - «Книга, в якій багато сторінок...»; वे दोस्त जिन से हम मिलते हैं... - «Друзі, з якими ми зустрічаємось». Як бачимо, при приєднанні підрядного означального за допомогою відносного займенника в головному реченні маємо його вказівний відповідник: यह (वह, ये, वे) – जो. Тобто, зазвичай ми кажемо не «чоловік, який...», як це часто буває в українській мові, а «той чоловік, який...». Варіанти без вказівного займенника в головному реченні теж допускаються, але є менш вживаними. До того ж, широко використовується конструкція, в якій відносний займенник ставиться перед підметом, перетягуючи його в підрядне речення і залишаючи в головному його вказівний чи особовий відповідник. Наприклад: речення «Жінка, котра працює в цьому магазині, моя родичка» можна сказати двома способами: वह औरत जो इस दुकान में काम करती है मेरी रिश्तेदार है ; जो औरत इस दुकान में काम करती है वह मेरी रिश्तेदार है, при чому другий варіант в гінді є навіть більш вживаним.

Підрядні речення причини приєднуються до головного з тим же принципом, що в українській мові – через сполучники **क्योंकि** – «тому що, бо», **चूँकि** – «оскільки», **जैसे कि** – «оскільки». Перший сполучник зазвичай приєднує підрядне речення після головного, тоді як два останні зазвичай

виносять його наперед. Наприклад: मैं इस के बारे में कुछ नहीं जानता क्योंकि मैं उन से बात नहीं करता - «Я про це нічого не знаю, бо не розмовляю з ними»; चूँकि (जैसे कि) मैं उन से बात नहीं करता तो मैं इस के बारे में कुछ नहीं जानता - «Оскільки я з ними не розмовляю, то нічого про це не знаю». Також може використовуватись комбінована конструкція зі сполучника **इसलिए** - «тому» - в головному реченні і з'єднувальної частки **कि** - «що» - чи сполучника **क्योंकि** - «тому що» - в підрядному: मैं इसलिए इस के बारे में कुछ नहीं जानता कि (क्योंकि) मैं उन से बात नहीं करता - «Я тому про це нічого не знаю, що не розмовляю з ними».

Впр.1 Перепишіть речення, ставлячи підрядне означальне а) після головного речення; б) в середині головного речення.

1. जो लोग यहाँ आते थे, वे मास्को से हैं। 2. जो गाड़ी कल खराब थी, वह आज ठीक है। 3. जो किताबें मेज़ पर हैं, वे मेरी हैं। 4. जिस घर में तुम रहते थे, उस में अब कोई नहीं रहता। 5. जिसे (जिस को) मैं उपहार देता हूँ, वह मेरी एक अच्छी सहेली है। 6. जिन लोगों से हम रोज़ मिलते हैं, वे यहाँ के नहीं हैं। 7. जिन्हें (जिन को) तुम नहीं जानते हो, उन्हें अपने घर में मत बुलाओ। 8. जो लोग कमरे में थे, वे हमारे राजनयिक हैं। 9. जिन शब्दों का हम अनुवाद करते हैं, वे दूसरे पाठ के शब्द हैं। 10. जिन लड़कों के साथ मैं पढ़ता था, उन को मैं पत्र लिखूँगा।

Впр.2. З двох простих речень утворіть одне складнопідрядне речення з підрядним означальним:

Зразок: मैं कल किताब पढ़ता था। वह किताब कहाँ है? - जो किताब मैं कल पढ़ता था, वह कहाँ है?

1. लड़कियों को छुट्टी चाहिये। उन लड़कियों को बुलाओ! 2. तुम लड़के से शादी करोगी। वह लड़का एक बड़े आदमी का पुत्र है। 3. आप चाय बनाते हैं। वह चाय मुझे बहुत पसंद है। 4. हम नये शब्द सीखते हैं। वे शब्द बहुत मुश्किल हैं। 5. तुम लड़की से मिलते हो। वह लड़की मेरी एक अच्छी सहेली की बड़ी बहन है। 6. हम बाज़ार जाएँगे। उस बाज़ार में सस्ते फल मिलते हैं। 7. वे इमारत में रहते हैं। उस इमारत में एक लोकप्रिय गायक रहता है। 8. लोग मुझ से मिलना चाहते हैं। उन लोगों को अंदर आने दो। 9. राज्य में सच्चा नेता नहीं है। उस राज्य में भलाई नहीं होती। 10. तुम्हारे हाथ में मिठाइयाँ हैं। वे मिठाइयाँ किस के लिये हैं?

Впр. 3 Перекладіть речення:

1. Книга, яку ти читав, — батькова. 2. Я зустрічаюся з дівчиною, яка живе на нашій вулиці. 3. Фрукти, які ти купуєш в тому магазині, дуже хороші. 4. Ті, кому потрібні квитки, підійдіть, будь-ласка до мене! 5. Будинок, в якому ми живемо, дуже давній. 6. Люди, з якими я працюю, наступного місяця поїдуть в Делі. 7. Студенти, які тут навчаються, хочуть стати дипломатами. 8. Тут ми вивчаємо мову гінді, яка є державною мовою Індії. 9. Студентам, які сьогодні відсутні, завтра потрібно обов'язково прийти. 10. Де знаходиться банк? Банк знаходиться у високій будівлі, що в центрі площі.

Впр.4. Переробіть речення за зразком:

चूँकि घंटी बजती है, **इसलिये** पाठ समाप्त होता है।

1. पाठ समाप्त होता है, **क्योंकि** घंटी बजती है।

2. पाठ **इसलिये** समाप्त होता है **कि** घंटी बजती है

1. चूँकि वह बीमार है, इसलिये काम पर नहीं जाएगा। 2. चूँकि हमें हिंदी आती है, इसलिये हम यह फिल्म हिंदी में देखेंगे। 3. चूँकि आप मेरे माँबाप हैं, इसलिये मैं आपकी बात मानता हूँ। 4. चूँकि आज छुट्टी है, इसलिये सब लोग घर पर हैं। 5. चूँकि वे भारत में रहते थे, इसलिये वे अच्छी हिंदी बोलते हैं। 6. चूँकि आज घर में काफ़ी काम है, इसलिये तुम बाज़ार न जाओ। 7. चूँकि यहाँ का पानी गंदा है, इसलिये तैरना मना है। 8. चूँकि यह विषय काफ़ी मुश्किल है, इसलिये आप ध्यान से सुनिये। 9. चूँकि यह बच्चा छोटा है, इसलिये उसे बोलना नहीं आता। 10. चूँकि मेरे पास यह किताब नहीं है, इसलिये मैं तुम से यह किताब लेना चाहती हूँ।

Впр.5. З двох простих речень утворіть одне складнопідрядне з підрядним причини:

1. मैं बीमार हूँ। मैं घर पर हूँ। 2. यह अंगूठी बहुत महंगी है। मैं इसे नहीं खरीद सकता हूँ। 3. उसे हिंदी नहीं आती। वह कुछ नहीं समझता था। 4. मेरे सिर में दर्द है। मैं कुछ नहीं कर सकता हूँ। 5. वे आपको नहीं जानते थे। वे आप से नमस्ते नहीं कहते थे। 6. जून में बहुत गरमी पड़ती है। हम लोग खुली छत पर सोते हैं। 7. मैं आप के साथ चाय नहीं पी सकता हूँ। मुझे जाना है। 8. कल तुम नाराज़ थे। तुम मुझ से मिलना नहीं चाहते थे। 9. पिता जी गुस्से में हैं। उन के पास मत जाओ। 10. वे एक दूसरे से बहुत प्यार करते हैं। उन को शादी करनी चाहिये।

Впр.6. Перекладіть речення:

1. Мені потрібно готуватися, тому що наступного тижня – іспит. 2. Так як сьогодні свято, потрібно прикрасити будинок. 3. Це – столиця країни, тому тут так багато туристів. 4. Мені потрібен вихідний, тому що завтра до мене

приїздить батьки. 5. Ти старший, тому маєш йому допомагати. 6. Вам потрібно їхати автобусом, тому що це звідси дуже далеко. 7. У вас обмаль часу, тому починайте працювати. 8. За п'ять хвилин прибуде потяг, тому поквася. 9. У мене не було автівки, тому я ходив на роботу пішки. 10. Так як у нас мало грошей, ми зупинимося в дешевому готелі.

Впр.7. Продовжіть речення за змістом:

1. मैं इसलिये खिड़की बंद कर रही हूँ कि.....।
2. वह इसलियेकि उसे खाँसी आ रही है।
3. हम उस पर इसलिये भरोसा कर नहीं सकते, कि.....।
4. जो लोग शाकाहारी हैं, वे.....।
5. जिन लोगों को व्यायाम करने का शौक है, वे.....।
6. उन लोगों को, जो....., भारतीय लोग कहते हैं।
7. सच्चा मित्र वही है,.....।
8.,इसलिये मैं खाना नहीं खाऊँगा।

Впр.8. Розкрийте дужки

- 1.वे लड़कियाँ, (जो).....के साथ मैं पढ़ती हूँ, मेरी अच्छी सहेलियाँ हैं। 2. वह आदमी, (जो).....यहाँ काम करता है, बहुत अच्छा वकील है। 3. (जो)के पास किताब नहीं है, मुझ से लीजिये। 4. (जो)लोगों से मैं अभी बात कर रही हूँ, उन को आप नहीं जानते। 5. (जो).....लड़की से तुम्हारा बेटा प्यार करता है, वह मेरे बड़े भाई की बेटी है। 6. वह गाड़ी किस की है, (जो).....मेरे घर के पास स्थित है 7. (जो)

.....कमरे में वह सो रहा है, उस में मत जाओ। 8. (जो)कमरों में लोग जमा होते हैं, उन में खिड़कियाँ खोलनी चाहिये।

Впр.9. Перекладіть речення:

1. Він хворий, тому цілий день спить. 2. Люди, які п'ють на кухні чай, наші друзі. 3. Чоловік, що жив на першому поверсі цього будинку, наш колишній вчитель мови гінді. 4. Він тому до нас не приходить, що не знає нашої адреси. 5. Вони жили в любові, тому що розуміли один одного. 6. Я чекаю тебе на вулиці, тому поквапся! 7. Мені подобається той хлопець, що зазвичай сідає біля вікна. 8. Батьки моїх друзів були професійними дипломатами, тому працювали за кордоном. 9. Людина, яка знає нашу мову, зможе зрозуміти і нашу душу. 10. Поглянь, твій батько – той старий чоловік, з яким мій онук зараз розмовляє.

Вправи на повторення:

Впр 1. Перекладіть подані речення і по черзі поставте їх в такі часові ф-ми:

1. теперішній тривалий час; 2. минулий простий; 3. минулий тривалий; 4. майбутній простий; 5. минулий доконаний; 6. перфект; 7. передминулий;

1. लडकी गाती है। 2. शर्मा जी किताब पढ़ता है। 3. मैं खाना खाता हूँ। 4. पर्यटक बहुत दर्शनीय स्थानों को देखते हैं। 5. मेरी माता जी बाज़ार जाती हैं। 6. हमारा छात्र कापी में नये शब्द लिख लेता है। 7. वे लोग नयी गाड़ी खरीदते है । 8. लड़की चिट्ठियाँ लिखती है । 9. मैं माँ-बाप से फ़ोन पर बातें करता हूँ। 10. वह इस शब्द का मतलब पूछता है ।

Впр. 2. Перекладіть речення:

1. Тато вже прийшов додому? Ні. Він сказав, що буде (прийде) за пів години.
2. Не шуміть. Діти вже поснули. 3. Дощ уже закінчився. З-за хмар вийшло сонце. 4. Ти запізнився. Посол уже виступив. 5. Я не буду вечеряти, я вже поїв. 6. Не хвилюйся за нього, він уже повернувся. 7. Зачекай мене. Я вже виконала свою роботу і можу піти з тобою. 8. Нічого мені не кажи. Я вже вирішив звідси поїхати. 9. Ви вже отримали гроші? 10. Як ти гадаєш, воно вже дісталися до Делі? 11. Тобі слід зрозуміти, що наша донька вже виросла і сама може вирішувати з ким дружити, а з ким ні. 12. Поквапся. Заняття вже розпочалися! 13. Я сподіваюся, ти вже погодував свого голодного пса? 14. Погляньте, наші діти уже познайомилися! 15. Я вже пробував з ним поговорити. Він не хоче мене бачити. 16. Ви вже чули новину? Падишах Акбар одружився з донькою раджпутського раджі!

Впр. 3. Перекладіть і запишіть речення мовою гінді.

1. Який той за магазин? – Дуже дорогий.
2. Яким був твій останній служник? – Він був нечесним.
3. Які ж гарні твої браслети!
4. Що це за годинник? – Це годинник моєї сестри.
5. Яка книга! – Так, вона дуже стара.
6. Яке ж смачне молоко! – Так, і свіже.
7. Яке складне запитання! Я не знаю на нього відповідь.
8. Що то був за чоловік? – Якийсь іноземець.
9. Яка гарна сукня! Обов'язково одягни її на вечірку цієї суботи.
10. Який цікавий фільм! Такий неможливо забути!

Впр. 4. Перекладіть подані речення і по черзі поставте їх в такі часові ф-ми:

1. теперішній простий час; 2. теперішній тривалий час; 3. минулий простий;
4. минулий тривалий; 5. майбутній простий; 6. минулий доконаний; 7. перфект;
8. передминулий;

1. Бабуся моїх друзів часто ходить в музей. 2. Донька наших сусідів щороку їздить за кордон. 3. Цей чоботяр лагодить людям взуття. 4. Зранку мій брат

з'їдає п'ять роті і випиває 2 склянки чаю. 5. Цей студент вивчає історію індійського телебачення. 6. Під час пари ми вчимо нову граматику і читаємо тексти. 7. Я щоразу виступаю на семінарах з культури Індії. 8. Вони добре готуються до літніх іспитів.

Впр. 5. Виправте помилки в реченнях:

1. मैं ने वहाँ बहुत खुशमिजाज़ कुत्तों को देखे हैं। 2. पेड़ के नीचे बैठकर उस ने ज़ोर से रोने लगी। 3. कल यह लड़का ने मुझे एक दिलचस्प कहानी सुनाया था। 4. वे लोगों ने हम को बुलाया है। 5. जो ने टिकट खरीदे हैं, अंदर आ जाइये। 6. मेरी प्रतीक्षा कोई नहीं की है। 7. उस दुकान में पिछले हफ़्ते मैं ने बहुत स्वादिष्ट मिठाइयाँ खरीदी हैं।

Впр. 6. Розкрийте дужки.

1. बेटे, दरवाज़ा खोल दो! (कोई) आया। 2. तुम ने (कौन) से शादी की? 3. पुलिस ने हमारे पड़ोसी को इसलिये पकड़ा कि उस ने (कोई) को मारा। 4. उस आदमी को यहाँ (कौन) ने बुलाया? 5. (कोई) ने हमारी खीड़की तोड़ी। 6. बताइये, (कौन) को भूख लगी? (कोई) को नहीं। 7. इतना स्वादिष्ट खाना बनाना तुम्हें (कौन) ने सिखाया? 8. इस शब्द का मतलब (कौन) समझा?

ЗМІСТ

Тема 1: Іменник. Утворення форм множини іменників чоловічого та жіночого роду.....	2
Тема 2: Порядок слів у простому розповідному та питальному реченнях.....	4
Тема 3: Прикметник. Словозміна прикметників.....	10
Тема 4: Присвійні займенники. Пряма та непряма форма.....	14
Тема 5: Допоміжне дієслово होना і його форми.....	20
Тема 6: Непрямі форми іменників чоловічого та жіночого роду однини. Прості післяйменники का, को ,पर, में, से , तक. Непрямі форми особових займенників з простими післяйменниками.....	38
Тема 7: Непрямі форми іменників чоловічого та жіночого роду множини.....	34
Тема 8: Питальні займенники क्या і कौन. Пряма та непряма форма Питальні слова क्या, कौनसा, कैसा, कितना.....	38
Тема 9: Непряма форма однини та множини вказівних займенників.....	45
Тема 10: Складні післяйменники. Післяйменник приналежності के पास.....	49
Тема 11: Неозначені займенники. Пряма й непряма форми.....	52
Тема 12: Ступені порівняння прикметників.....	55
Тема 13: Інфінітив.....	59
Тема 14: Наказовий спосіб дієслова.....	61
Тема 15: Теперішній простий час.....	67

Тема 16: Минулий простий час (недоконаний вид).	75
Тема 17: Майбутній простий час (майбутній 1).....	79
Тема 18: Теперішній тривалий час. Минулий тривалий час.....	86
Тема 19: Потенційне дієслово सकना.....	93
Тема 20: Модальні речення необхідності.....	99
Тема 21: Вираження часу (години, хвилини).....	106
Тема 22: Умовний спосіб (нереальна умова).....	116
Тема 23: Минулий час доконаного виду.....	121
Тема 24: Теперішній і минулий часи дієслова доконаного виду (перфект і передминулий час).....	135
Тема 25: Складнопідрядні речення. Підрядні означальні і причини.....	140